

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

MACEDÓNČINA PRE SLOVÁKOV
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СЛОВАЦИ

VYSOKOŠKOLSKÁ UČEBNICA
УНИВЕРЗИТЕТСКИ УЧЕБНИК

IGOR STANOJOSKI
ZVONKO TANESKI

STIMUL
2024

Vznik tejto publikácie finančne podporili:

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Komenského
v Bratislave

MACEDÓNČINA PRE SLOVÁKOV
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СЛОВАЦИ

VYSOKOŠKOLSKÁ UČEBNICA
УНИВЕРЗИТЕТСКИ УЧЕБНИК

IGOR STANOJOSKI
ZVONKO TANESKI

2024

STIMUL

Macedónčina pre Slovákov - Македонски јазик за Словаци

Vysokoškolská učebnica - Универзитетски учебник

Autori:

prof. Igor Stanojoski, PhD., igor.stanojoski@ugd.edu.mk

doc. PhDr. Zvonko Taneski, PhD., zvonko.taneski@gmail.com

Recenzenti:

prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.

prof. Dr. Goce Cvetanovski

prof. Mgr. Martina Ivanová, PhD.

prof. Dr. Snežana Petrova-Džambazova

Korektúra slovenskej časti textu:

Mgr. Milan Kolesík, PhD.

Obálka:

Mária Vakoničová

Technická redakcia:

Milan Regec

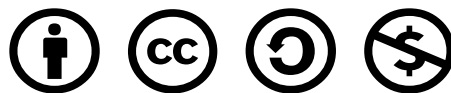
(CC BY-NC-SA 4.0) STIMUL, Igor Stanojoski a Zvonko Taneski, 2024

Dielo je vydané pod medzinárodnou licenciou Creative Commons BY-NC-SA 4.0

(vyžaduje sa: povinnosť uvádzať pôvodného autora diela; povinnosť odvodené dielo zdieľať pod rovnakou licenciou ako pôvodné dielo; len nekomerčné použitie odvodeného diela).

Viac informácií o licencií a použití diela:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Vydavateľstvo:

STIMUL, Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta

<https://fphil.uniba.sk/stimul>

Prvé vydanie, 195 s., rozsah autorského textu: 107 NS, 5,3 AH

Bratislava, 2024

ISBN (print) 978-80-8127-419-0

ISBN (PDF) 978-80-8127-420-6

ISBN (EPUB) 978-80-8127-421-3

Ďakujeme J. E. Evgeniji Ilievovej, veľvyslankyni Republiky Severné Macedónsko na Slovensku, za jej bezvýhradnú podporu a za to, že sa osobne zasadila o historicky prvé vydanie učebnice macedónskeho jazyka na Slovensku.

Autori

Й благодариме на Н. Е. Евгенија Илиева, амбасадорка на Република Северна Македонија во Република Словачка, за нејзината безрезервна поддршка и за тоа што лично се заложиле за издавањето на историски првиот учебник по македонски јазик во Словачка.

Авторите

ÚVOD

Publikácia, ktorú práve držíte v rukách, je prvá praktická vysokoškolská učebnica súčasnej macedónčiny určená predovšetkým slovenským študentom slovackistických a slavistických študijných programov, ale aj ich pedagógom, ako základná študijná príručka pre (nových) záujemcov o štúdiá slovanských filológií v celom akademickom prostredí v Slovenskej republike. Výberové kurzy „Slovanský jazyk: Macedónčina 1“ a „Slovanský jazyk: Macedónčina 2“ boli v nedávnej minulosti po niekoľko rokov súčasťou bakalárskeho a magisterského štúdia rôznych filologických a translatologických odborov najmä na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2004 – 2007, 2015 – 2022), ale takisto aj na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre (2008 – 2011). Učebnica však môže prakticky poslúžiť všetkým ostatným predstaviteľom širšej kultúrnej society na Slovensku, ktorá sa v rámci svojich pracovných povinností stretáva s týmto južnoslovanským jazykom napr. v diplomatickej, obchodnej či prekladateľskej sfére. Študijná látka v učebnici je rozdelená do dvadsiatich deviatich lekcí, ktoré obsahujú lexikálny a gramatický materiál nevyhnutný na dosiahnutie začiatocníckej úrovne štúdia cudzieho jazyka (A1 - A2). Hlavným cieľom tejto učebnice je tak pripraviť študentov a ostatných záujemcov na praktické používanie spisovnej macedónčiny v rôznych komunikačných situáciách.

Táto vysokoškolská učebnica je zároveň doplnená textami na čítanie a prekladanie, ktorých však nie je príliš veľa, a to najmä preto, lebo macedónske texty všetkých druhov čitateľ ľahko nájde aj na internete. Macedónsko-slovenský slovník, zaradený na konci učebnice, je diferenčne-frekvenčný, keďže obsahuje často používané slová, ktoré sa lexikálne a foneticky odlišujú od svojich slovenských ekvivalentov v takej miere, že slovenský študent s najväčšou pravdepodobnosťou neodhadne ich význam. Učebnica napokon obsahuje odkazy na sekundárnu odbornú literatúru, ktorá viaceré rozoberané problémy reflektuje podrobnejšie a motivuje tak k ďalšiemu zdokonaľovaniu sa v macedónskom jazyku v slovenskom akademickom a kultúrnom prostredí.

OBSAH

1. **Здраво!** • Добар ден! • Јас се викам... • На буквата... • Osobné zámená
• Sloveso *сум (byť)* • Číslovky 1 – 10. 11
2. **Може ли да се запознаеме?** • Štáty sveta • Ukazovacie zámená
• Што, кој *Со, kto* • Дали / ли *Či?* • Cvičenia. 16
3. **Ние** • Роднини *Príbuzenské vzťahy* • Професија *Povolanie*
• Podstatné mená • Rod podstatných mien. 20
4. **Секој ден** • Прилози *Príslovky* • Ден – ноќ *Deň – noc* • Јана јаде: *Jana je:*
• Недела / седмица *Týždeň* • Глаголи *Slovesá* • Prítomný čas • Cvičenia. 24
5. **Зборувате ли македонски?** • Разбирам, но не зборувам
• Сигурно • Konštrukcie s časticou „да“ • Cvičenia. 29
6. **Каде се наоѓа новиот стан на Јана?** • Каде се наоѓа? *Kde sa nachádza?*
• Градски сообраќај *Mestská hromadná doprava* • Členy • Číslovky 11 – 19
• Cvičenia. 34
7. **Во новиот стан на Јана** • Домаќин – гостин • Живеалиште *Bydlisko, byt*
• Соба *Izba* • Дома *Doma* • Боја, бои *Farba, farby* • Privlastňovacie zámená
• Predložka *na* • Чиј • Číslovky 20 – 90 • Cvičenia. 40
8. **На Филолошкиот факултет** • Универзитет • Будúci čas • Cvičenia. 45
9. **Озборување** • Душевни особини *Duševné vlastnosti* • Надворешен
изглед *Vonkajší vzhľad* • Тело *Telo* • Prídavné mená • Сè, сите • Cvičenia. 50
10. **Ориз** • Прехранбени производи *Potraviny* • Прибор за јадење *Príbory*
– *riad* • Готвење *Príprava jedla – varenie* • Množné číslo podstatných mien mužského
rodu • Вежби. 61
11. **Моника во Скопје** • Годишни времиња *Ročné obdobia* • Време *Počasiе*
• На граница *Na hranici* • Množné číslo podstatných mien ženského rodu
• Množné číslo podstatných mien stredného rodu • Вежби. 60
12. **Во трговски центар** • Облека *Oblečenie / odev* • Stupňovanie prídavných
mien a prísloviiek • Číslovky (200 – 900) • Číslovky (1 000 – miliarda)
• Číslovky (zložené) • Вежби. 66
13. **На пазар** • Овошје *Ovocie* • Зеленчук *Zelenina* • Киоск *Trafika*
• Skloňovanie osobných zámen • Radové číslovky • Вежби. 72
14. **На ручек кај Јана** • Македонска кујна • Dvojité predmet • Вежби. 77
15. **Моника е болна** • Медицина • Органи • Rozkazovací spôsob sloviiek
• Вежби. 83

16. Во кино • Културно-уметнички живот • Minulý čas zložený • Вежби.	88
17. Во кафуле • Ноќен живот • Скопје • Minulý čas zložený • Вежби.	93
18. Бараме сместување • Minulý čas zložený • Двајца, тројца... • Вежби.	98
19. Во Охрид • Природа • Учи ме, мамо, карај ме • Македонско девојче • Охрид и Охридското Езеро • Dokonavý a nedokonavý vid sloviess • Вежби.	103
20. Како си поминавте во Охрид? • Диви животни • Планините во Северна Македонија • Minulý čas jednoduchý • Вежби.	110
21. Кај беше вчера? • Домашни животни • Растенија • Minulý čas jednoduchý • Вежби.	114
22. Фотографии • Význam a používanie minulých časov • Вежби.	120
23. Љубов • Význam a používanie minulých časov • Вежби.	123
24. Гледаме фудбал • Спортони Športy • Македонија навива за вас <i>Hymna fanúšikov macedónskej reprezentácie</i> • Podmieňovací spôsob • Prechodníky • Делови Zlomky • Оцена Znátky v škole • Вежби.	126
25. Иднината е непредвидлива • Slovesné príčastia • Vokatív • Mená a priezviská • Вежби.	132
26. Пат • Konštrukcie so slovesom <i>има (нема)</i> • Približné množstvo • Вежби.	137
27. Моника и Кирил се допишуваат • Budúci čas v minulosti • Вежби.	141
28. Сите во Братислава • Budúci čas sprostredkovaný • Citoslovčia • Вежби.	145
29. Што понатаму? • Dokonavé slovesá E-skupiny.	148
Texty na čítanie a preklad	153
Macedónsko-slovenský slovník	160
Použitá literatúra / Користена литература	173

KTO HOVORÍ MACEDÓNSKY?

Macedónskym jazykom sa hovorí predovšetkým v dnešnom Severnom Macedónsku, slovenskej krajine v srdci Balkánskeho polostrova. Macedónčina je jediným materinským jazykom Macedóncov všetkých generácií a používa sa na celom území Severného Macedónska i všade inde vo svete, kde žijú Macedónci. Macedónčina je teda tiež jazykom macedónskej diaspóry, ako aj predstaviteľov národnostných menšín, ktoré žijú na území Severného Macedónska.

PREČO JE DOBRÉ NAUČIŤ SA MACEDÓNČINU?

Slovenská republika i Severné Macedónsko sú európske štáty a macedónčina je jedným z oficiálnych európskych jazykov. Slovensko-macedónska spolupráca na ekonomickej, politickej a kultúrnej úrovni je tradične dobrá a neustále sa rozširuje. Zároveň je na Slovensku veľký nedostatok fundovaných prekladateľov z macedónčiny do slovenčiny a v Severnom Macedónsku zo slovenčiny do macedónčiny.

JE ŤAŽKÉ NAUČIŤ SA MACEDÓNČINU?

Macedónčina, rovnako ako slovenčina, patrí do skupiny slovanských jazykov, preto je značná časť macedónskej a slovenskej slovnej zásoby veľmi podobná. Pre slovenských študentov teda nebude príliš náročné porozumieť macedónčine a naučiť sa nové slovíčka.

KTORÝ JAZYK JE ŤAŽŠÍ – MACEDÓNČINA ALEBO SLOVENČINA?

To je ťažká otázka. V macedónčine sa vyskytuje mnoho slovesných časov, ale zato v nej neexistujú pády. Naučiť sa macedónske tvary slovesných časov však nie je pre Slováka takým problémom, akým je pre Macedónca osvojenie si systému slovenských pádov, preto možno skonštatovať, že macedónčina je pravdepodobne ľahšia než slovenčina!

ABECEDA

písmeno	približná výslovnosť	písmeno	približná výslovnosť
А а	A	Н н	N
Б б	B	Њ њ	Ň
В в	V	О о	O
Г г	G	П п	P
Д д	D	Р р	R
Ѓ ѓ	Ď	С с	S
Е е	E	Т т	T
Ж ж	Ž	Ќ ќ	Ť
З з	Z	У у	U
С с	Dz	Ф ф	F
И и	I	Х х	Ch
Ј ј	J	Ц ц	C
К к	K	Ч ч	Č
Л л	L	џ џ	Dž
Љ љ	mäkké L	Ш ш	Š
М м	M		

PRÍZVUK

Podobne ako v slovenčine, aj macedónsky prízvuk je pevný. Na rozdiel od slovenčiny sa však nachádza na tretej slabike od konca slova.

Vyslovte: Ма | ке | **до** | ни | ја, ма | **ке** | дон | ски.

V dvojslabičných slovách prízvuk, logicky, prechádza na prvú slabiku: **ја** | зик, **во** | да. V macedónskych vetách nájdeme zvyčajne mnoho krátkych slov bez vlastného prízvuku.

Aby sme sa vyhli chybám v jeho umiestňovaní, je v textoch prvých troch lekcií prízvuk označovaný tučným písmom.

1

ЗДРАВО!

<i>Марко:</i> Здраво, Јана!	Ahoj, Jana!
<i>Јана:</i> Здраво, Марко!	Ahoj, Marko!
<i>Марко:</i> Како си?	Ako sa máš?
<i>Јана:</i> Добро, фала! А ти?	Dobre, vďaka! A ty?
<i>Марко:</i> Одлично.	Skvele.
<i>Јана:</i> Имам предавање сега.	Mám teraz vyučovanie.
<i>Марко:</i> Добро, се гледаме!	Dobre, uvidíme sa neskôr!
<i>Јана:</i> Чао!	Čau!

ДОБАР ДЕН!

<i>Студент:</i> Добар ден, професоре!	Dobrý deň, pán profesor!
<i>Професор:</i> Добар ден!	Dobrý deň!
<i>Студент:</i> Предавањето беше многу интересно.	Vyučovanie bolo veľmi zaujímavé.
<i>Професор:</i> Благодарам!	Ďakujem!
<i>Студент:</i> До видување!	Dovidenia!
<i>Професор:</i> Пријатно!	Majte sa!

V macedónčine sa oslovenie „професоре“ používa na oslovovanie všetkých vyučujúcich na vysokých a stredných školách.

Zdvorilostné frázy „фала“ a „благодарам“ majú rovnaký význam. „Благодарам“ sa väčšinou používa v oficiálnom styku, zatiaľ čo „фала“ prevažuje v neformálnej komunikácii.

„Пријатно“ má podobný význam ako „до видување“ a „до гледање“, ale výraz „пријатно“ je menej formálny, a preto ho môžeme preložiť ako „majte sa“.

Здраво!	Ahoj! Servus!
Добро утро!	Dobré ráno!

Добар ден!	Dobrý deň!
Добровечер!	Dobrý večer!
Добра ноќ!	Dobru noc!
До гледање!	Dovidenia!
Чао!	Čau! Pa!
Се гледаме!	Uvidíme sa!
Фала, благодарам	Vďaka, ďakujem.
Како си? / Како сте?	Ako sa máš? / Ako sa máte?
Извини / извинете	Prepáč. / Prepáčte.
Молам	Prosím.
Пријатно јадење!	Dobru chuť!
Повели / повелете	Páči sa. / Nech sa páči.
Збогум!	Zbohom!
Со здравје!	Maj sa! Veľa zdravia!
Со среќа! Среќно!	Maj sa! Veľa šťastia!
Среќен пат!	Šťastnú cestu!
Те сакам	Mám ťa rád(a). / Milujem ťa.

Macedónci v porovnaní so Slováckmi používajú pravidlá jazykovej etikety pomenej, predovšetkým ak ide o vyjadrenie prosby.

JAC SE ВИКАМ...

Како се викаш?	Ako sa voláš?
Јас се викам Марија.	Volám sa Mária.
Како се викате?	Ako sa voláte?
Јас се викам Блаже Стојановски.	Volám sa Blaže Stojanovski.
(Јас) се викам...	Volám sa...
Јас сум...	Ja som...
Име и презиме	Meno a priezvisko

НА БУКВАТА...

↓ЕЛЕНА И АЛЕКСАНДАР↓	
Елена: Ај да играме „на буквата“!	Александар: Ајде!
Елена: На буквата, на буквата С!	Александар: Соба!
Елена: Не.	Александар: Стол.
Елена: Да.	А: На буквата, на буквата... S.
Елена: Сид!	Александар: Да.
Елена: На буквата, на буквата М.	Александар: Молив.
Елена: Не.	Александар: Маса!
Елена: Да.	А: На буквата, на буквата... П.
Елена: Прозорец.	Александар: Не.
Елена: Под.	Александар: Не!
Елена: Не знам.	Александар: Пенкало.
Елена: На буквата В.	Александар: Врата!
Елена: Не!	Александар: Вазна.
Елена: Да.	Александар: На буквата Ц.
Елена: Цвеќе.	Александар: Да.
Елена: На буквата, на буквата... Ш.	Александар: Шкаф.
Елена: Да.	Александар: На буквата К.
Елена: Кревет.	Александар: Не.
Елена: Книга.	Александар: Да.
Елена: На буквата, на буквата Ќ!	Александар: Ќебе.
Елена: Да.	Александар: На буквата Ѓ.
Елена: Ѓубре.	Александар: Да.
Елена: На буквата Т.	Александар: Тетратка.
Елена: Не.	Александар: Таван.
Елена: Да.	А: На буквата, на буквата...
Елена: Доста! Здодевно ми е веќе.	А: Само уште ова. На буквата Љ.
Елена: Не знам!	Александар: Љубов.
Елена: Нема љубов во оваа соба!	Александар: Има. Јас те сакам.

Во собата на Александар има: V Alexandrovej izbe je:

стол stolička

цвеќе kvet, kvetina

сид stena, múr

шкаф skriňa

молив ceruzka

кревет postel'

маса stôl

книга kniha

прозорец okno

ќебе deka, perina

под podlaha

ѓубре smeti, odpadky

пенкало pero

тетратка zožit

врата dvere

таван strop

вазна váza

љубов láska

GRAMATIKA

OSOBNÉ ZÁMENÁ

jednotné číslo	množné číslo
1. јас ja	1. ние my
2. ти ty	2. вие vy
3. тој on таа ona тоа ono	3. тие oni, ony

SLOVESO СУМ (BYŤ)

jednotné číslo	množné číslo
1. јас сум ja som	1. ние сме my sme
2. ти си ty si	2. вие сте vy ste
3. тој е on je тоа е ona je тоа е ono je	3. тие се oni, ony sú

ČÍSLOVKY 1 – 10

1 – 10
1 еден
2 два
3 три

1 - 10	
4	четири
5	пет
6	шест
7	седум
8	осум
9	девет
10	десет

2

МОЖЕ ЛИ ДА СЕ ЗАПОЗНАЕМЕ?

<i>Карлос:</i> Здраво! Може ли да се запознаеме?	Zdravím! Zoznámime sa?
<i>Надја:</i> Да, се разбира!	Áno, jasne!
<i>Карлос:</i> Јас се викам Карлос.	Volám sa Carlos.
<i>Надја:</i> Јас сум Надја.	Ja som Naďa.
<i>Карлос:</i> Мило ми е.	Teší ma.
<i>Надја:</i> И мене.	Mňa tiež.
<i>Карлос:</i> Од каде сте Вие, Надја?	Odkiaľ ste, Naďa?
<i>Надја:</i> Јас сум од Украина. Јас сум Украинка. А Вие сте Македонец?	Som z Ukrajiny. Som Ukrajinka. A vy ste Macedónec?
<i>Карлос:</i> Не. И јас сум странец. Јас сум од Шпанија. Шпанец сум.	Nie. Ja som tiež cudzinec. Som zo Španielska. Som Španiel.
<i>Надја:</i> Што правите во Македонија?	Čo robíte v Macedónsku?
<i>Карлос:</i> Во Македонија сме на летна школа по македонски јазик. А Вие?	V Macedónsku sme na letnej škole macedónčiny. A vy?
<i>Надја:</i> Јас сум овде на одмор со другари.	Ja som tu na dovolenke s kamarátmi.
<i>Карлос:</i> Можеме да преминеме на «ти»?	Môžeme si tykať?
<i>Надја:</i> Може, се разбира.	Áno, jasne.
<i>Карлос:</i> Запознај се со моите другари. Ние сме сега големо меѓународно друштво: јас сум Шпанец, ти си Русинка, Ајвор е Ирец, Алеш и Јана се Чеси, а Катарина е Словакинка.	Zoznám sa s mojimi kamarátmi. My sme teraz veľká medzinárodná skupina: ja som Španiel, ty si Ukrajinka, Ivor je Ír, Aleš a Jana sú Česi a Katarína je Slovenka.

ŠTÁTŮ SVETA

Северна Македонија	Македонец	Македонка	Македонци	македонски
Словачка	Словак	Словакинка	Словаци	словачки
Полска	Полјак	Полјачка	Полјаци	полски
Русија	Русин	Русинка	Руси	руски
Србија	Србин	Србинка	Срби	српски
Бугарија	Бугарин	Бугарка	Бугари	бугарски
Грција	Грк	Гркинка	Грци	грчки
Турција	Турчин	Турчинка	Турци	турски
Чешка	Чех	Чехинка	Чеси	чешки
Германија	Германец	Германка	Германци	германски
Италија	Италијанец	Италијанка	Италијанци	италијански
Франција	Французин	Французинка	Французи	француски
Шпанија	Шпанец	Шпанка	Шпанци	шпански
Ирска	Ирец	Ирка	Ирци	ирски
Англија	Англичанец	Англичанка	Англичани	англиски
Данска	Данец	Данка	Данци	дански
САД	Американец	Американка	Американци	американски

Србија Srbsko

држава štát

Бугарија Bulharsko

земја zem, krajina (v zmysle štát)

Грција Grécko

татковина vlast

Турција Turecko

националност národnosť

Ирска Írsko

државјанство občianstvo

Данска Dánsko

потекло pôvod

Кина Čína

мајчин јазик materinský jazyk

САД – Соединети Американски Држави USA

– Spojené štáty americké

странски јазик cudzí jazyk

ГРАМАТИКА

УКАЗОВАЦИЕ ЗÁМЕНА

muž. rod	žen. rod	str. rod	množ. číslo	predmet sa nachádza
овој tento	оваа táto	ова toto	овие títo	v blízkosti hovoriaceho
тој ten	таа tá	тоа to	тие tí	v blízkosti príjemcu
оној tamten	онаа tamtá	она tamto	оние tamtí	je od oboch vzdialený

1. V macedónčine sú presne definované podmienky použitia jednotlivých ukazovacích zámen. Pomocou zámena **овој** (**оваа**, **ова**, **овие**) ukazujeme na predmet, ktorý sa nachádza bližšie k hovoriacemu (1. osobe). Zámeno **тој** vo svojom prvotnom význame ukazuje na predmet, ktorý sa nachádza bližšie k príjemcovi konverzácie (2. osobe). Ukazovacím zámenom **оној** (**онаа**, **она**, **оние**) označujeme vzdialené predmety (ktoré sa však nachádzajú v našom zornom poli).
2. Okrem ukazovania na predmety v priestore slúžia ukazovacie zámená **тој**, **таа**, **тоа**, **тие** tiež na všeobecné označovanie predmetu, o ktorom už niečo vieme. Napr.:
Јас ти зборувам за **таа** кола, што ја видовме вчера на оваа улица.
(Ja ti hovorím o **tom** aute, ktoré sme včera videli na tejto ulici.)
3. Ukazovacie zámená sa v macedónčine neskloňujú!
4. Zámena na **т-** (**тој**, **таа**, **тоа**, **тие**) plnia v tretej osobe funkcie tak ukazovacích, ako aj osobných zámen. Podľa kontextu vety možno ľahko rozlíšiť, či ide o ukazovacie alebo osobné zámeno: **Тој** се врати. (**Он** sa vrátil.); **Тој** студент се врати. (**Тен** študent sa vrátil.).

ШТО, КОЈ ЧО, КТО

Macedónske zámeno **што** zodpovedá slovenskému zámenu **čo** tak svojím významom, ako aj funkciou. Môžeme sa teda opýtať: **Што си ти?**, čo znamená „Kto / čo / kým si?“ (z hľadiska národnosti, vyznania, povolania).

кој ktorý

која ktorá

кое ktoré

кои ktorí

ДАЛИ / ЛИ ЧИ?

V macedónčine sa opytovacie vety tvoria pomocou slova **дали** (slovensky **či**). Macedónska častica **дали** sa používa častejšie než jej slovenský ekvivalent **či**, ktorý niekedy znie trochu knižne. Avšak ani v macedónčine nie je nutné vždy použiť **дали**. Napríklad možno položiť otázku: „*Дали ме разбираш?*“, ale častejšie sa opýtame jednoduchšie „*Ме разбираш?*“.

V macedónčine, na rozdiel od slovenčiny, existuje ešte aj častica **ли**, ktorá má rovnaký význam ako častica **дали** a je používaná ako jej skrátaná verzia: „Дали ме разбираш?“ = „Me разбираш ли?“. Častica **ли** stojí vždy priamo za slovom, na ktoré je smerovaná otázka.

CVIČENIA

ЇО? КТО?

Ako povieme po macedónsky?

Čo to je? _____ ?	- To je kvetina. _____
Kto to je? _____ ?	- To je Kamila. _____
Čo to je? _____ ?	- To je okno. _____
Kto si? _____ ?	- Ja som študent. _____
Je to ceruzka? _____ ?	- Nie, to nie je ceruzka, to je pero _____
Je to knižka alebo zošit? _____ ?	- Sú to smeti? _____ ?

ШТО СИ ПО НАЦИОНАЛНОСТ?

Ako povieme po macedónsky?

Akej je národnosti? _____ ?	Ona je Macedónka. _____ .
Kto to je? _____ ?	On je Ukrajinec. _____ .
Ona je Nemka. _____ .	On je Turek. _____ .
Ony sú Rusky. _____ .	My sme Íri. _____ .
Ty si Grék. _____ .	Mary je Angličanka. _____ .
Wojtek je Poliak. _____ .	Milan je Srb. _____ .

ОDKIAL'?

Ako povieme po macedónsky?

Odkial' si, Goran? _____ .	- Som z Macedónska. _____ .
Odkial' si, Marta? _____ .	- Som z Ukrajiny. _____ .
Odkial' je Mary? _____ .	- Mary je z Anglicka _____ .
Odkial' sú? _____ .	- Ony sú zo Slovenska. _____ .

3

НИЕ

Јас сум Александар. Денес ми е роденден. Веќе имам шест години. Мајка ми се вика Марија. Таа работи како учителка во основно училиште. Татко ми е познат новинар во една телевизија. Имам уште еден брат и една сестра. Сестра ми Јана има осумнаесет години. Сега почнува да студира на Филолошкиот факултет во Скопје. Таа е убава и паметна девојка. Татко ми секогаш се фали со својата ќерка. Брат ми има петнаесет години и е ученик во средно училиште. Тој не сака да учи и многу шета. Затоа родителите често му викаат. Во Македонија најчесто има по две деца во семејство. Затоа мајка ми вели дека јас сум се родил по грешка. На мојот роденден кај нас дома има многу гости. Тука се дедо ми и баба ми, чичко ми и стрина ми, тетка ми и тетин ми заедно со децата. Нивните деца мене ми се братучеди. Најстарата братучетка Павлина ми донесла најубав подарок. Тука се и соседите. Нивната ќерка Елена е моја најголема симпатија.

денес dnes

често často

роденден narodeniny

најчесто najčastejšie, zvyčajne

година rok

дете dieťa

веќе už

деца deti

има má

вели hovorí

убав pekný

дека že

паметен rozumný, múdry

се роди (na)rodí sa

девојка dievča

грешка chyba, omyl

секогаш vždy

утре zajtra

се фали chváli sa

кај нас u nás

сака chce, má rád(a), miluje

многу veľmi, mnoho

сега teraz

тука sem, tu

затоа што pretože

заедно spolu, spoločne

завршува ukončuje, končí

донесе prinesie

РОДНИНИ PRÍBUZENSKÉ VZŤAHY

фамилија rodina	татко otec
маж, сопруг muž, manžel	стрико strýko (otcov brat)
семејство rodina	син syn
жена, сопруга žena, manželka	тетка teta
роднини príbuzní, členovia rodiny	ќерка dcéra
дедо dedko	братучед bratranec
родители rodičia	брат brat
баба babka	братучетка sesternica
мајка matka	сестра sestra
вујко ujo (matkin brat)	внук vnuk

ПРОФЕСИЈА POVOLANIE

учител učiteľ, учителка učiteľka	продавач predavač
келнер čašník	глумец, актер herec
новинар novinár	спортист športovec
фризер kaderník	уметник umelec
лекар lekár	правник právnik
полицаец policajt	архитект architekt
возач vodič	сметководител účtovník

GRAMATIKA

PODSTATNÉ MENÁ

Podstatné mená môžu mať v macedónčine tri rody: mužský (*машки*), ženský (*женски*) a stredný (*среден*). Väčšina substantív má formu jednotného i množného čísla.

V macedónčine *neexistujú pádové koncovky!* Macedónčina mala kedysi všetky pády, ktoré poznáme zo súčasnej slovenčiny, ale v priebehu jej historického vývoja na Balkánskom polostrove postupne zanikali, až kým nakoniec zostal len prvý pád (nominatív).

V macedónčine sa stretávame s členmi, ktoré majú označovaciu funkciu – konkretizujú daný predmet a predstavujú ho ako vec, o ktorej už niečo vieme.

ROD PODSTATNÝCH MIEN

ženský rod	mužský rod	stredný rod
банка banka	весник noviny	вино víno
болест choroba	град mesto	время čas, počasie
вода voda	дел časť	девојче dievčatko
врата dvere	дожд dážď	дете dieťa
глава hlava	домаќин hostiteľ	дрво strom
девојка dievča	другар kamarát	ѓубре smeti, odpad
есен jeseň	заб zub	езеро jazero
жена žena	збор slovo	име meno
книга kniha	сид múr, stena	јадење jedlo
кожа koža	испит skúška	јајце vajce
коса vlasy	јазик jazyk, reč	куче pes
крв krv	коњ kôň	лето leto
љубов láska	леб chlieb	месо mäso
маса stôl	маж muž, manžel	место miesto
мачка mačka	мирис vôňa	минато minulosť
месечина mesiac	мост most	млеко mlieko
ноќ noc	нож nôž	море more
obleka oblečenie, odev	облак mrak	небо nebo
планина hora	оган oheň	око oko
прогноза predpoveď	орев orech	писмо list, korešpondencia
пролет jar	пат cesta	радио rádio
радост radosť	пејач spevák	растение rastlina
разгледница pohľadnica	писател spisovateľ	село dedina
рака ruka	претседател prezident	семејство rodina
среќа šťastie	проблем problém	сирење syr
супа polievka	прозорец okno	сонце slnko
топка lopta	свет svet	срце srdce
трева tráva	систем systém	тело telo
уста ústa	сосед sused	утро ráno
црква kostol	стол stolička	училиште škola
шума les	странец cudzinec	цвеќе kvetina

Mnohé podstatné mená (substantíva) sú v macedónčine i slovenčine rovnakého rodu, napr. *срце* – *srdce* sú obe str. rodu; *орех* – *orech* sú obe muž. rodu; *нога* – *noha* sú obe žen. rodu atď. No určovať rod vždy podľa slovenského ekvivalentu by bola naivná chyba. Slovenské podstatné mená *stôl*, *mesiac*, *odev*, *kostol*, *les* patria do mužského rodu, kým v macedónčine sú rodu ženského: *маса*, *месечина*, *облека*, *црква*, *шума*. Rod podstatných mien možno vo väčšine prípadov ľahko a úspešne určiť podľa koncovky. Podstatné mená ženského rodu sú najčastejšie ukončené na -a; väčšina podstatných mien mužského rodu sa končí na spoluhlásku; substantíva stredného rodu majú zasa koncovky -o alebo -e.

Malú skupinu podstatných mien ženského rodu tvoria slová, ktorých koreň sa končí na spoluhlásku: *крв* (*krv*), *љубов* (*láska*), *есен* (*jeseň*), *пролет* (*jar*), *ноќ* (*noc*), príp. na -ост: *радост* (*radosť*), *женственост* (*ženskosť*). Niektoré substantíva mužského rodu sa končia na -a: *слуга*, *судија*, *Никола*, *Илија*; príp. na -о: *татко*, *Перо* (od mena *Петар*); alebo na -е: *Петре* (od mena *Петар*), *вужче* (od *вужко*).

4

СЕКОЈ ДЕН

Оваа недела почнува студентската учебна година. Сестра ми Јана сега секој ден станува рано затоа што од понеделник до петок има предавања на факултет. Таа секое утро се мие, појадува, се чешла, убаво се облекува и излегува од дома. На факултет останува долго. Обично се враќа попладне и веднаш седнува да руча заедно со семејството. Потоа чита некоја книга или гледа телевизија. Понекогаш раскажува интересни случки од првите студентски денови. Јана нема момче, но има многу другари. Најдобрата другарка на Јана е Билјана. Тие често се среќаваат и многу шетаат заедно. Сега немаат многу време за шетање и ретко се гледаат. Кога доаѓа Билјана кај нас, тие долго седат и разговараат на различни теми, пијат кафе, се шегуваат и се смеат. Во петок и сабота навечер секогаш излегуваат и шетаат. Претходно долго време поминуваат пред огледало, се шминкаат и се дотеруваат. Најчесто се договараат и со други другари и заедно одат в град. Јана се враќа дома понекогаш доцна во ноќта. На моите родители тоа не им пречи затоа што знаат дека Јана е паметна девојка и дека сака да се дружи.

ПРИЛОЗИ PRÍSLOVKY

сега teraz

никогаш nikdy

рано skoro, ráno

веднаш hneď

доцна neskôr, neskoro

обично bežne, zvyčajne

кога keď, kedy

често často

тогаш vtedy

ретко málo, zriedkavo

секогаш vždy

најчесто najčastejšie

некогаш niekedy

потоа potom

понекогаш občas

претходно skôr, predtým

ДЕН – НОЌ DEŇ – NOC

утро ráno

претпладне predpoludnie

наутро ráno (kedy?)

попладне popoludnie

вечер večer

изгрејсонце východ slnka

навечер večer (kedy?)

зајдисонце západ slnka

ЈАНА ЈАДЕ: JANA JE:

појадок raňajky
појадува raňajkuje
ручек obed

руча obeduje
вечера večera
вечера večeria

НЕДЕЛА / СЕДМИЦА TÝŽDEŇ

понеделник pondelok
вторник utorok
среда streda
четврток štvrtok

петок piatok
сабота sobota
недела nedela

ГЛАГОЛИ SLOVESÁ

почнува začína
раскажува rozpráva
станува vstáva
се среќава stretáva sa
се мие umýva sa
шета prechádza sa
се чешла češe sa
доаѓа prichádza
се облекува oblieka sa
пие pije
излегува odchádza, vychádza
се шегува vtipkuje, žartuje
влегува prichádza, vchádza
се смее smeje sa

останува zostáva
поминува prechádza
се враќа vracia sa
се шминка maľuje sa
седнува sadá si, usadá
се дотерува parádi sa
седи sedí
се договара dohovára sa
чита číta
оди ide, chodí, jazdí
гледа pozerá, vidí
пречи prekáža
се гледа vidí sa (s niekým)
се дружи kamaráti sa

GRAMATIKA

PRÍTOMNÝ ČAS

Јас	читам	čítam
Ти	читаш	čítaš
Тој/Таа/Тоа	чита	číta
Ние	читаме	čítame
Вие	читате	čítate
Тие	читаат	čítajú

V macedónčine sa slovesá rozdeľujú do troch skupín: A-skupina, E-skupina a И-skupina.

	има	mať	јаде	jest'	работи	robiť	koncovka
јас	има́м	mám	јада́м	jem	работа́м	robím	-ам
ти	има́ш	máš	јаде́ш	ješ	работи́ш	robiš	-ш
тој	има	má	јаде	je	работи	robí	-ø
ние	има́ме	máme	јаде́ме	jeme	работи́ме	robíme	-ме
вие	има́те	máte	јаде́те	jete	работи́те	robíte	-те
тие	има́ат	majú	јада́т	jedia	работа́т	robia	-ат

Do A-, E- a И-skupiny sa slovesá rozdeľujú podľa poslednej samohlásky prítomného kmeňa (kmeňa tvaru prítomného času):

а: им-а-ш, им-а-ø, им-а-ме, им-а-те;

е: јад-е-ш, јад-е-ø, јад-е-ме, јад-е-те;

и: работ-и-ш, работ-и-ø, работ-и-ме, работ-и-те.

Samohláska prítomného kmeňa je zároveň samohláskou, ktorou sa sloveso končí v 3. osobe singuláru (tvar 3. osoby singuláru má nulovú gramatickú morfému). Preto tento tvar považujeme za základný – slovesá sú v tretej osobe uvádzané aj v slovníkoch. Tvar tretej osoby singuláru nám navyše poskytuje dôležitú informáciu – ak ho poznáme, sme schopní sloveso vyčíslovať v prítomnom čase i v iných časoch. Pozrime sa na príklady zo slovensko-macedónskeho slovníka: **бара** – hľadať; **носи** – nosiť; **плаче** – plakať. Tvar *бара* doslovne znamená „hľadá“ (барам, бараш, бара); *носи* znamená „nosi“ a *плаче* má doslovný význam „plače“. Iba sloveso **сум** („byť“) je v slovníku uvedené v tvare 1. osoby singuláru (**сум**), s ohľadom na jeho väčšiu odlišnosť v porovnaní s tvarom 3. osoby singuláru **-е**.

Samohláska prítomného kmeňa zostáva väčšinou pri časovaní vo všetkých osobách rovnaká, okrem 1. osoby singuláru a 3. osoby plurálu v E- a И-skupinách. Pri slovesách E- a И- skupín sa v 3. osobe plurálu koncovka **-ат** pridáva priamo ku koreňu, čím dochádza k strate spoluhlásky prítomného kmeňa. Pri slovesách A-skupiny samohláska **a** zostane zachovaná, čo vedie k vzniku zvláštnej koncovky s dvojitým **a**: **имаат**, **сакаат** (сака = chcieť, mať rád, milovať), **чекаат** (чека = čakať) atď. V 1. osobe singuláru sa koncovka **-ам** vo všetkých troch skupinách pridáva priamo ku koreňu.

K tomu, aby sme boli schopní sloveso vyčíslovať vo všetkých osobách prítomného času, je potrebné vedieť, na ktorú spoluhlásku sa končí prítomný kmeň. Okamžitú informáciu nám poskytnú tvary 2. a 3. osoby singuláru a 1. a 2. osoby plurálu. Dvojitá **a** v 3. osobe plurálu značí, že sloveso patrí do A-skupiny, len čo je v ňom iba jedno **a** (**-ат**), ide o E- alebo И-skupinu. Tvar 1. osoby singuláru neobsahuje žiadnu informáciu ani o spoluhláske prítomného kmeňa, ani o tvaroch slovesa v iných osobách.

Na lepšie znázornenie jednotlivých tvarov uvádzame porovnávaciu tabuľku, v ktorej sa nachádzajú macedónske a slovenské slovesá s rovnakými koreňmi:

чекам	čakám	плачам	plačem	носам	nosím
чекаш	čakáš	плачеш	plačeš	носиш	nosíš
чека	čaká	плаче	plače	носи	nosí
чекаме	čakáme	плачеме	plačеме	носиме	nosíme
чекате	čakáte	плачете	plačete	носите	nosíte
чекаат	čakajú	плачат	plačú	носаат	nosia

CVIČENIA

KEDY?

Uvedte, kedy sa odohrávajú nasledujúce udalosti:

Татко ми гледа телевизија *секоја вечер*.

Мајка ми се чешла _____.

Јас се мијам _____.

Јас (не) се шминкам _____.

Сестра ми излегува од дома _____.

Сестра ми се враќа дома _____.

Брат ми појадува _____.

Јас одам на факултет _____.

Јас сум на факултет _____.

Јас се среќавам со другарите _____.

Јас (не) пијам вотка _____.

Јас (не) пијам кафе _____.

Наутро јас станувам _____.

Баба ми оди в црква _____.

Ромџска: сега, секогаш, никогаш, понекогаш, секој ден, секое утро, наутро, секоја вечер, навечер, често, ретко, обично, тогаш, рано, доцна, потоа, веднаш, од понеделник до петок, само во викенд, во понеделник, во вторник, во сабота...

DOPLŇTE UDALOSTI

Doplňte udalosti, ktoré sa odohrávajú v nižšie uvedenej dobe:

Секое утро јас _____.

Мајка ми наутро _____.

Брат ми во сабота _____.

Секоја вечер јас _____.

Сега јас _____.

Сестра ми често _____.

Од понеделник до петок јас _____.

Во викендите јас _____.

PRÍTOMNÝ ČAS

Ние <i>гледаме</i>	Тој <i>пие</i>	Јас _____	Тие _____
Јас _____	Јас _____	Ти _____	Тој _____
Таа _____	Тие _____	Вие <i>сакате</i>	Јас _____
Вие _____	Таа _____	Таа _____	Вие <i>седите</i>
Ти _____	Ти _____	Тие _____	Ние _____
Тие _____	Вие _____	Ние _____	Ти _____
Таа <i>се облекува</i>	Јас _____	Тие <i>шетаат</i>	Ти <i>се враќаш</i>
Ние _____	Тој <i>може</i>	Јас _____	Јас _____
Ти _____	Ти _____	Тој _____	Тие _____
Јас _____	Ние _____	Вие _____	Таа _____
Тој _____	Вие _____	Ние _____	Ние _____
Тие _____	Тие _____	Таа _____	Вие _____

OTÁZKY

Што е татко ти по професија?

Што работи мајка ти?

Имаш ли брат или сестра?

Што прави твојот брат / твојата сестра во сабота и недела?

Како изгледа еден твој обичен ден? Што правиш секој ден?

5

ЗБОРУВАТЕ ЛИ МАКЕДОНСКИ?

Јас се викам *Адам*. Јас сум од Полска. Татко ми е Србин, а мајка ми Полјачка. Јас сум половина Србин, половина Полјак. Учам македонски една година. Знам да читам, пишувам без грешки, разбираам речиси сè, но сè уште тешко зборувам.

Се викам *Тарас*. Јас сум Украинец. Македонски јазик учам во Украина веќе три години. Одлично разбираам македонски, читам македонски книги и гледам македонски филмови. Многу сакам да слушам македонска народна музика. Кога зборувам, правам малку грешки.

Јас сум *Катрин*. Јас сум Французинка. Учам македонски јазик само шест месеци и веќе нешто можам да кажам на македонски. Мислам дека македонскиот јазик не е тежок затоа што има лесна граматика.

Јас се викам *Моника*. Јас сум Словакинка. Во Македонија сум првпат. Многу ми се допаѓа овде. Земјата е прекрасна и Македонците се пријатни. Сега учам македонски многу брзо затоа што секој ден запознавам интересни луѓе и разговарам со нив.

Јас сум *Јана*. Јас сум Македонка и македонскиот јазик е мој мајчин јазик. Јас ја сакам својата татковина и за мене Македонија е најубавата земја на светот. Зборувам четири странски јазици: англиски, италијански, полски и српски. Сакам да научам словачки.

РАЗБИРАМ, НО НЕ ЗБОРУВАМ

Зборуваат ли македонски?	Hovoríte po macedónsky?
Да, зборувам македонски.	Áno, hovorím po macedónsky.
Не, не зборувам македонски.	Nie, nehovorím po macedónsky.
Разбирам речиси сè, но не можам да зборувам.	Rozumiem takmer všetkému, ale nedokážem hovoriť.
Не разбирам македонски.	Nerozumiem po macedónsky.
Учам македонски.	Učím sa macedónčinu.
Сакам да научам словачки.	Chcem sa naučiť slovenčinu.
Колку странски јазици знаете?	Koľko cudzích jazykov viete?
Знам македонски, словачки, српски, руски и англиски.	Viem po macedónsky, slovensky, srbsky, rusky a anglicky.
Македонскиот јазик е тежок/лесен.	Macedónčina je ťažká/lahká.
Имате добар изговор.	Máte dobrú výslovnosť.
Имате талент за изучување странски јазици.	Máte talent na cudzie jazyky.
Што значи овој збор?	Čo znamená toto slovo?
Повторете ја последната реченица.	Zopakujte poslednú vetu.
Ве молам, зборувајте полека.	Hovorte pomaly, prosím.
Објаснете ми.	Vysvetlite mi.
Ајде да разговараме македонски!	Podme hovoriť po macedónsky!

разбира	rozumieť	зборува	hovoriť	знае	vedieť
разбирам	rozumiem	зборувам	hovorím	знам	viem
разбираш	rozumieš	зборуваш	hovoríš	знаеш	vieš
разбира	rozumie	зборува	hovorí	знае	vie
разбираме	rozumieme	зборуваме	hovoríme	знаеме	vieme
разбирате	rozumiete	зборуваат	hovoríte	знаете	viete
разбираат	rozumejú	зборуваат	hovoria	знаат	vedia

учи	učiť sa	разговара	rozprávať, hovoriť	чита	čítať
учам	učím sa	разговарам	rozprávam	читам	čítam
учиш	učíš sa	разговараш	rozprávaš	читаш	čítaš
учи	učí sa	разговара	rozpráva	чита	číta
учиме	učíme sa	разговараме	rozprávame	читаме	čítame
учите	učíte sa	разговарате	rozprávate	читате	čítate

учи	učiť sa	разговара	rozprávať, hovoriť	чита	čítať
учат	učia sa	разговараат	rozprávajú	читаат	čitajú

СИГУРНО

сигурно iste, určite

изгледа zdá sa, vyzerá, asi

најверојатно najpravdepodobnejšie

можеби možno, azda

GRAMATIKA

KONŠTRUKCIE S ČASTICOU „ДА“

V macedónčine neexistuje infinitívny tvar sloviess. V macedónskych ekvivalentoch slovenských viet sa namiesto slovenského infinitívu používa konštrukcia s časticou да. Porovnajtes:

chcem sa prechádzať = сакам да шетам

nemôžem spať = не можам да спијам

nesmieš fajčiť = не смееш да пушиш

chcem spievať = сакам да пеам

Konštrukcie tohto typu sú zvyčajne vytvorené často používanými modálnymi slovesami, ktoré si treba dobre zapamätať:

chcieť = сака

môcť = може

smieť = смее

rád (niečo robiť) = сака

Iné príklady:

začínam čítať = почнувам да читам

neprestávam klopať = продолжува да тропа

prestala písať = престанала да пишува

Ako už vyplýva z príkladov, sloveso v konštrukcii s časticou „да“ mení svoj tvar podľa osoby:

сакам да шетам	chcem sa prechádzať
сакаш да шеташ	chceš sa prechádzať
сака да шета	chce sa prechádzať
сакаме да шетаме	chceme sa prechádzať
сакате да шетате	chcete sa prechádzať
сакаат да шетаат	hcú sa prechádzať

Vo všetkých uvedených príkladoch sa zhodujú tvary prvého slovesa a slovesa v konštrukcii s časticou „да“: сакам (да) шетам, сакаш (да) шеташ atď. Čas sloviess však nebýva vždy

rovnaký, porov. „*Chcela sa prechádzať.*“ sa v macedónčine povie „*Taa sakala da шета.*“ (*sakala* v minulom čase, *шета* v prítomnom). Konštrukcia s časticou „*да*“ teda v skutočnosti znamená uplatnenie vzorca „*да + tvar prítomného času*“.

CVIČENIA

AKO POVIEME PO MACEDÓNSKY?

Chcem spať. _____

Nerád vstávam skoro. _____

Musím sa učiť. _____

On ešte nevie čítať. _____

Ty so mnou nemusíš hovoriť. _____

AKO POVIEME PO MACEDÓNSKY?

A: Hovoríte po macedónsky? _____

B: Teraz sa učím. Ešte nedokážem hovoriť, ale chcem sa to naučiť. _____

A: Ako dlho sa učíte? _____

B: Už dva mesiace. _____

A: Viete čítať?

B: Áno, viem čítať a písať. _____

A: Povedzte niečo po macedónsky. _____

B: Čo? _____

A: Napríklad „Dobrý deň!“ _____

B: Добар ден.

A: Ó, takmer ako po slovensky. A aké cudzie jazyky ešte viete? _____

B: Hovorím po anglicky, nemecky a rusky. Poľštine rozumiem, ale nedokážem hovoriť. _____

A: Asi sa môžete naučiť aj macedónčinu. _____

B: „Asi“!? URČITE sa ju môžem naučiť! Macedónčina nie je vôbec ťažká. _____

A: Tak prajem veľa šťastia! _____

OTÁZKY

Колку време учиш македонски?

Кој е твојот мајчин јазик?

Кој јазик најмногу ти се допаѓа?

Колку јазици знаеш?

Дали можеш да зборуваш македонски?

Дали разбираш македонски?

6

КАДЕ СЕ НАОЃА НОВИОТ СТАН НА ЈАНА?

Јана и Билјана до лани биле сосетки во населбата Кисела вода. Таму учеле во истото одделение во основното училиште од прво до осмо одделение, па дури и седеле во иста клупа. Неодамна родителите на Јана купиле нов стан во населбата Карпош. Во новиот стан живеат Јана, нејзиното помало братче, нивните родители и нивното мало куче. Денес е сабота и Билјана конечно има време да отиде на гости кај својата другарка во новиот стан.

ПО ТЕЛЕФОН:

Билјана: Здраво, Јана! Слушај, денес можам да дојдам кај тебе. Само кажи ми како да те најдам. Каде се наоѓа твојот стан? На која адреса?

Јана: Од Кисела вода нема директен автобус што сообраќа близу до мојата зграда, но може да дојдеш со автобусот број 24 до Хотел Карпош, па потоа ќе треба да одиш пеш уште петнаесетина минути. Или, ако сакаш, да ти ја кажам точната адреса, па да дојдеш со такси?

Билјана: Не, не сакам да плаќам за такси, особено не кога времето е толку убаво. Може ли да ти свонам штом ќе слезам од автобусот кај Хотел Карпош, па тогаш да ми објасниш каде да се упатам?

Јана: Добро, те очекувам да ми свониш.

ПО ПОЛОВИНА ЧАС:

Билјана: Здраво, Јана! Слушај, се симнав од автобусот. Треба ли да останам на оваа страна од „Партизанска“ или да преминам на пешачкиот премин?

Јана: Треба да преминеш, но најдобро е прво да продолжиш право до раскрсницата, па таму да ја преминеш улицата. Потоа продолжувај право по тротоарот стотина метри, а на наредните семафори вртиш лево. Одиш уште педесетина метри и стигнуваш до една голема зграда, во која има некоја осигурителна компанија,

а најдолу има салон за автомобили, ќе видиш. Јас ќе излезам сега за да те пречекам, а ти свони ми штом ќе бидеш таму.

Билјана: Важи, се гледаме таму.

ПЕТНАЕСЕТИНА МИНУТИ ПОДОЦНА:

Билјана: Здраво, Јана! Јас уште се движам како што ми кажа ти, но никаде не гледам салон за автомобили.

Јана: А каде си сега ти?

Билјана: Не знам точно. Овде има еден фризерски салон или салон за убавина... Има и едно кафуле. Не пишува како се вика.

Јана: Влези внатре, прашај.

Билјана: Ми е срам.

Јана: Каде си ти? Друго што има во близина?

Билјана: Сега пред мене има една голема зграда, изгледа е на некоја институција. Чекај, биди на линија, ќе прочитам.

Јана: Ајде, чекам.

Билјана: Ова е зградата на Централен катастар.

Јана: Оф, кај си отишла. Одлево ти е таа зграда.

Билјана: Да. Далеку сум отишла.

Јана: Си свртела една улица пред таа што требаше. Ајде, сега врати се малку и пред да стигнеш до Катастар, сврти десно. Ќе ти дојдам во пресрет.

КАДЕ СЕ НАОЃА? KDE SA NACHÁDZA?

далеку d'aleko

горе hore

блиску blízko

долу dolu

право rovno

напред vpred, dopredu

десно doprava

назад za, dozadu

лево dol'ava

овде sem, tu

оддесно sprava

онде tamto

надесно doprava (smer)

таму tam (aj smer)

од десна страна na pravej strane

ваму sem

улица ulica	автопат dial'nica
патека cestička	се качува nastupuje (do autobusu)
тротоар chodník	кружен тек kruhový objazd
бензинска пумпа benzínová pumpa	слегува, се симнува vystupuje
раскрсница križovatka	населба mestská štvrť
возило vozidlo	постојка zastávka
пешак chodec	центар centrum
автомобил, кола automobil, auto	билет lístok
пеш, пешки pešo, peši	река rieka
јавен превоз hromadná doprava	такси taxík
семафор semafor	мост most
автобус autobus	патник cestujúci
кривина zákruta	пат cesta
трамвај električka	возач vodič
булевар bulvár	пешачки премин prechod pre chodcov
метро metro	се вози со автобус viezť sa autobusom

GRAMATIKA

ČLENY

V macedónčine sú tri typy členov, ktoré zodpovedajú trom typom ukazovacích zámen. Podľa spoluhlásky, ktorá je súčasťou morfémy tvoriacej člena, rozlišujeme: **т**-členy, **в**-členy a **н**-členy.

о^ваа крава
крава^ва

таа крава
крава^та

о^наа крава
крава^на

substantívum rodu:	mužského	ženského	stredného
jednotné číslo	маж	жена	пенкало
s в-členom	маж ^{ов}	жена ^{ва}	пенкало ^{во}
s т-členom	маж ^{от}	жена ^{та}	пенкало ^{то}
s н-členom	маж ^{он}	жена ^{на}	пенкало ^{но}
мноžné číslo	мажи	жени	пенкала
s в-členom	мажи ^{ве}	жени ^{ве}	пенкала ^{ва}
s т-členom	мажи ^{те}	жени ^{те}	пенкала ^{тата}
з н-členom	мажи ^{не}	жени ^{не}	пенкала ^{лана}

Najjednoduchšie je asociovať si tvary členov s rodom podstatného mena. No aj takáto pomôcka je len zjednodušeným pravidlom ako používať členy, hoci platí pre veľkú časť substantív. Použitie toho či onoho člena totiž nie vždy závisí iba od rodu podstatného mena. Napríklad: podstatné mená mužského rodu zakončené na -а *слуга, судија* a i. majú rovnaké členy ako substantíva rodu ženského: **слугава, слугата, слугана** (ako *женава, жената, женана*).

Podstatné mená ženského rodu, ktoré sa končia na spoluhlásku (*пролет, есен, младост...*), sa vždy spájajú s členmi ženského rodu, a to bez ohľadu na ich tvar: *пролетта, есента, младоста*.

Podstatné mená stredného rodu, ktoré sa končia na -е alebo -о, sa bez ohľadu na koncovú morfému spájajú s členmi -во, -то, -но v singulári: **телево, телето, телено** а **селово, селото, селоно** а -ва, -та, -на v pluráli: **телињава, телињата, телињана** а **селава, селата, селана**.

Zatiaľ sme sa venovali členom z pohľadu ich tvarov. Tvary členov je potrebné poznať, aby sme boli schopní určiť, ktorý z členov priradiť ku konkrétnemu podstatnému menu. No ešte oveľa dôležitejšie je vedieť, kedy použiť podstatné meno s členom a kedy bez neho. Preto je nevyhnutné vyjadriť sa tiež k funkciám členov, presnejšie k tomu, v čom spočíva rozdiel medzi substantívom s členom a jeho ekvivalentom bez člena (napr. medzi *девојка* а *девојката*), а k tomu, aký je významový rozdiel medzi podstatným menom s в-členom, т-členom а н-členom (čiže medzi *девојкава, девојката* а *девојкана*).

Členy v macedónčine plnia 2 funkcie. **Prvá а hlavná funkcia: člen označuje predmet ako už známy.** Túto funkciu plnia iba т-členy, preto sú dôležitejšie а stretávame sa s nimi častejšie než s в- а н-členmi. Ak ide о predmet, s ktorým sú hovoriaci а príjemca výpovede už zoznámení, použijeme člen. Ak však ide о predmet, ktorý príjemca výpovede nepozná, použijeme podstatné meno bez člena.

V slovenčine žiadne členy neexistujú, čiže *девојка* а *девојката* sa obe prekladajú ako *dievčina*. Na porovnanie si teda pomôžme jazykom, v ktorom členy existujú, napr. angličtinou: *девојката = the girl, девојка = a girl*. To znamená, že ak dvaja kamaráti hovoria о jednej konkrétnej dievčine, ktorú poznajú obaja, budú túto dievčinu označovať *девојката*. V prípade, že nejde о konkrétnu osobu, použijú zasa výraz *девојка*.

Девојката што ја запознавме на концертот, ќе дојде денес. Dievčina, s ktorou sme sa zoznámili на koncerte, príde dnes.

Некоја **девојка** ќе дојде денес на забавата или само машки ќе бидеме? Príde dnes на zábavu nejaká dievčina alebo tam budeme samí chlapi?

Ми треба **молив**. Potrebujú ceruzku (akúkoľvek).

Ми падна **моливот**. Spadla mi ceruzka (moja – tá, ktorú som držal v ruke).

До Братислава ќе патувам со **авион**, а од Братислава со **воз**. **Авионот** Скопје-Братислава полетува во седум часот наутро. Од Братислава за Кошице има повеќе **возови** и **автобуси**. **Автобусите** се бавни. **Возовите** се малку побрзи, а најбрз е **возот** во 21:45.

Ešte jeden príklad. Predstavme si, že študenti prichádzajú do učebne a pre dvoch z nich už nezostalo miesto – chýba jedna lavica. Jeden študent povie druhému: *Ајде да одиме да донесеме клупа!* – *Pod', prinesieme lavicu (akúkoľvek, pôjdeme, pohľadáme a prinesieme)*. Teraz si predstavme, že na chodbe pred učebňou leží lavica. Počas čakania na začiatok hodiny si ju študenti všimnú, preto keď potom uvidia, že v učebni jedna lavica chýba, povie jeden študent druhému: *Ајде да одиме да ја донесеме клупата!* *Pod', prinesieme lavicu (tú lavicu, ktorú sme videli na chodbe)*.

Po tom, čo sme sa zoznámili s príkladmi, sa zdá, že používanie členov je veľmi jednoduché. V praxi sa však stretneme aj so situáciami, keď len veľmi dobre rozvinutý cit pre jazyk môže napovedať, aký tvar použiť – či s členom, alebo bez neho. V príklade *Лекарите штрајкуваат*. (*Lekári štrajkujú.*) použijeme určitý tvar *лекарите* nie preto, že ide o niekoľkých konkrétnych nám známych lekárov, ale preto, že vieme o existencii tohto povolania v spoločnosti.

Druhá funkcia členov je označovanie predmetov v priestore, čiže to isté, čo majú za úlohu ukazovacie zámená. **Тетраткава** = оваа тетратка = tento zošit, ktorý leží vedľa mňa alebo ktorý držím v ruke (nemusí byť môj); **тетратката** = таа тетратка = ten zošit, ktorý leží vedľa teba alebo ktorý držíš v ruke; **тетраткана** = онаа тетратка = tamten zošit, ktorý leží na lavici neďaleko od nás, ale my ho vidíme.

Ak použijeme podstatné meno s prídavným menom (prívlastkom), člen sa pripája k prvému slovu vzniknutého slovného spojenia, čiže väčšinou k prídavnému menu (prívlastku): *кошула, кошулата, бела кошула, белата кошула*.

ČÍSLOVKY 11 – 19

11 – 19 -наесет	
11	единаесет
12	дванаесет
13	тринаесет
14	четиринаесет
15	петнаесет
16	шеснаесет
17	седумнаесет
18	осумнаесет
19	деветнаесет

Číslovky 11 – 19 sa tvoria pomocou spojenia **základnej číslovky + наесет**. Ale pozor: *единаесет – еден*.

CVIČENIA

ČO POVIEŠ?

1. Опиши го својот пат од факултет до дома.
2. По предавањата излегувате од факултет. На улица среќавате некој човек и тој ви вели: „Извинете, можете ли да ми кажете каде се наоѓа најблиската пошта?“

7

ВО НОВИОТ СТАН НА ЈАНА

Јана: Повели, влезе, добре дојде!

Билјана: Добре најдов!

Јана: Можеш да ги собуеш чевлите тука во претсобјево.

Билјана: Важи. Тука се твоите родители?

Јана: Не, сама сум. Ни брат ми не е тука.

Билјана: Штом си сама, значи, можеш веднаш да ми ги покажеш сите соби. Колкав е станот? Вака, на прв поглед ми изгледа многу убаво.

Јана: Четирисобен... Ова е нашата дневна соба. Сè уште не е уредена. Има само двосед, тросед, една фотелја и мала маса. Како ти се допаѓа?

Билјана: Собава е убава и голема. Мебелот не ми се допаѓа. Двоседот е зелен, фотелјите жолти, масата кафена. Освен тоа, тепихов има и сино. За мој вкус тоа е премногу шарено!

Јана: Добро, да одиме во мојата соба, сигурно повеќе ќе ти се допадне... Еве, оваа соба е моја.

Билјана: Да, навистина ми се допаѓа. Најмногу ми се допаѓа тоа што има големи прозорци. Имаш свеж воздух и многу светлина. Исто така, имаш интересни сидови со многу убави и нежни бои: овој има светложолта боја, а оној портокалова. Јас мразам бели сидови.

Јана: Ајде, уште спалната соба на мајка ми и татко ми, па потоа ќе сварам кафе... Имаме уште трпезарија, бања и тоалет, ама таму нема ништо интересно.

ЈАНА И БИЛЈАНА СЕДАТ ВО ДНЕВНАТА СОБА И ПИЈАТ КАФЕ.

Јана: Добро е тоа што станот се наоѓа во населба што е доста близу до центарот на градот. Има убави велосипедски патеки. Тоа ми е многу важно. Со велосипед или со тротинет можам да отидам секаде.

Билјана: Тоа е одлично. И самата населба е многу урбана. Овде имаш сè што ти треба: трговски центри, кафулиња, дискотеки. Блиску ти е и до Вардар и до Градскиот парк. Ти завидувам.

Јана: Да, само што јас повеќе сакам да живеам во куќа, отколку во стан. Сакам да имам свој двор со трева и дрвја.

Билјана: Зошто не купувате куќа?

Јана: Немаме доволно пари. Не сме толку богати.

ДОМАЌИН – ГОСТИН

домаќин domáci, hostitel'

гостин host'

Чувствувајте се како дома. Cítte sa ako doma.

V macedónčine existuje osobitná fráza, ktorou sa vítajú hostia. Domáci povie hostovi: „добре дојде“ (približný preklad znie: „Srdečne vítam.“) a host' odpovie: „добре најдов“.

ЖИВЕАЛИШТЕ BYDLISKO, BYT

дом dom, domov

стан byt

влез vchod

приземје prízemie

куќа dom, domček

зграда budova

подрум pivnica

прв кат prvé poschodie

СОБИ IZBY

спална соба spálňa

ве-це, тоалет záchod

претсобје chodba

трпезарија jedáleň

дневна соба obývačka

тераса terasa

бања kúpeľňa

детска соба detská izba

кујна kuchyňa

балкон balkón

ДОМА DOMA

врата dvere

печка kachle

кревет postel'

чешма kohútik

прозорец okno

работна маса pracovný stôl

постела obliečky

мијалник umývadlo

килим, тепих koberec

стол stolička

јорган perina

када vaňa

мебел nábytok

огледало zrkadlo

перница vankúš

машина за перење práčka

БОЈА, БОИ FARBA, FARBY

бела biela

портокалова oranžová

црна čierna

розова ružová

црвена červená

сива šedá

жолта žltá

шарена farebná, pestrá

сина modrá

светлозелена svetlozelená

зелена zelená

темнозелена tmavozelená

GRAMATIKA

PRIVLASTŃOVACIE ZÁMENÁ

мој môj

мое moje

наш náš

наше naše

твој tvoj

твое tvoje

ваш váš

ваше vaše

негов jeho

негово jeho

нивни ich

нивно ich

нејзин jej

нејзино jej

свој svoj

свое svoje

моја moja

мои мои

наша naša

наши naši

твоја tvoja

твои твои

ваша vaša

ваши vaši

негова jeho

негови jeho

нивна ich

нивни ich

нејзина jej

нејзини jej

своја svoja

свои svoji

Ako vidno z tabuľky, hlavný rozdiel medzi macedónskymi a slovenskými privlastňovacími zámenami spočíva v tom, že v 3. osobe má macedónčina rôzne tvary pre každý rod v singulári i v pluráli (**негов другар, негова другарка, негово дете, негови родители**), kým v slovenčine máme iba jeden tvar (**jeho priateľ, jeho priateľka, jeho dieťa, jeho rodičia**).

Privlastňovacie zámená možno v macedónčine použiť s členom alebo bez neho: **вашето дете, твојата девојка, неговиот другар, мојот другар**.

Privlastňovacie zámená sa v kombinácii s podstatnými menami, ktoré označujú členov rodiny, používajú veľmi zriedkavo. Aj keď možno povedať *мојата мајка*, oveľa častejšie sa stretávame s výrazom *мајка ми*, ktorý má identický význam.

zriedkavo	častejšie
мојот брат	брат ми
твојата сестра	сестра ти
неговата мајка	мајка му
вашата мајка	мајка ви
нивниот татко	татко им

zriedkavo	častejšie
мојата баба	баба ми

PREDLOŽKA НА

Predložka **на** plní v macedónčine niekoľko funkcií a používa sa veľmi často. Túto predložku, okrem iných, používame na vyjadrenie privlastnenia (posesivity) napr.: рацете на мајка ми (ruky mojej matky), забите на баба ми (zuby mojej babky), носот на Марко (Markov nos), книгата на Марија (Máriina knižka) atď.

ЧИЈ

чиј čí **чија** čia **чие** čie **чи** čí

Чиј е овој молив? Čia je táto ceruzka?

Чија ќерка е Марија? Čia dcéra je Mária?

ČÍSLOVKY 20 - 90

20 – 90 -(д)есет
20 дваесет
30 триесет
40 четириесет
50 педесет
60 шеесет
70 седумдесет
80 осумдесет
90 деведесет
100 сто

Desiatkové názvy (od 20 do 90) sa tvoria takto: základná číslovka + (д)есет, pričom v číslovkách 20, 30, 40 došlo k strate д a pri číslovkách 50 a 60 došlo k značnému zjednodušovaniu.

CVIČENIA

МАЈКА МИ И ТАТКО МИ

мојата мајка > **мајка ми**

твојот татко > _____

мојот брат > _____

твојата сестра > _____

неговата мајка > _____

нејзиниот татко > _____

мојот татко > _____

мојата другарка > _____

твојот другар > _____

мојата девојка > _____

OTÁZKY

Колку години имаш?

На која адреса живееш?

Како изгледа твојот дом? Живееш во стан или во куќа? Колку соби има?

Имаш ли своја соба и како изгледа таа?

Која е твојата омилена боја?

8

НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ

Новата учебна година на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ во Скопје започна на 1 октомври. Денес е 20 октомври. Студентите активно и редовно ја посетуваат наставата, ги следат предавањата и вежбите. Испитната сесија уште е далеку, па затоа во слушалните и ходниците на универзитетот владее весела атмосфера. Јана и Кирил сега се на предавањето по старословенски јазик. Седат во последната клупа и разговараат меѓу себе.

Јана: Колку е часот?

Кирил: 11 и пол.

Јана: Кога завршува предавањето?

Кирил: Во 11 и 50.

Јана: Не можам да издржам повеќе. Многу ми е здодевно.

Кирил: Што ќе правиш во паузата?

Јана: Морам да отидам до библиотека да вратам една книга.

Кирил: Нема да стигнеш. Паузата трае само 10 минути. Ќе задоцниш на следното предавање. Можеме да отидеме во бифе наместо во библиотека.

Јана: Добро. Ќе пиеме по едно кафе.

Кирил: Јас сум гладен. Ќе изедам еден сендвич.

ВО СТУДЕНТСКОТО БИФЕ:

Јана: Не ми се допаѓа тоа што учиме старословенски. Никому не му е интересно да изучува мртов јазик. Сепак, другите предмети се интересни.

Кирил: Значи, задоволна си од факултетот и од професорите?

Јана: Сè на сè, да.

Кирил: Јас не сум задоволен од условите. Клупите, столчињата и таблите се стари и валкани.

Јана: А има многу студенти што плаќаат по 200 евра по семестар. Каде одат тие пари!? Зошто не можат да ги реновираат слушалните, да купат компјутери...?

Кирил: Ајде, допиј го кафето и да одиме на часови. Што имаме сега?

Јана: Не знам. Чекај, ќе видам во распоредот. ...Вежби по фонологија на македонскиот јазик.

Кирил: Ах, да, кај таа младата професорка. Добро, ќе биде интересно. Минатата недела не бев. Ти беше?

Јана: Да, бев.

Кирил: Можеш да ми ја позајмиш тетратката за да фотокопирам?

Јана: Добро. Имаме колоквиум на 2 ноември, знаеш?

Кирил: Знам. Ама не се плашам. Ми оди фонологија.

УНИВЕРЗИТЕТ

факултет fakulta

учебна година školský rok

катедра katedra

студиска година (študijný) ročník

слушална učebňa

предмет predmet

библиотека knižnica

испит skúška

фотокопир kopírovanie

колоквиум zápočet

бифе bufet

час, часови hodina, hodiny

ходник chodba

распоред на часовите rozvrh hodín

табла tabuľa

предавање vyučovanie, prednáška

клуца lavica

вежби seminár, cvičenie

столче stolička

семестар semester

креда krieda

полага robiť skúšku

компјутер počítač

положи urobiť skúšku

тетратка zošit

здодевно nudné

пенкало pero

интересно zaujímavé

книга kniha

позајми požičať

студент študent

задоцни oneskoriť sa, zameškať

GRAMATIKA

BUDÚCI ČAS

Budúci čas sa tvorí nasledujúcim spôsobom: častica **ќе** + tvar **prítomného času**.

читам = čítam

ќе читам = budem čítať

Častica **ќе** má iba gramatický význam a vždy signalizuje, že ide o budúci čas.

Na tvorenie budúceho času stačí poznať tvar času prítomného:

чита čítať	спие spať	чисти čistiť
ќе читам budem čítať	ќе спијам* budem spať	ќе чистам budem čistiť
ќе читаш budeš čítať	ќе спиеш budeš spať	ќе чистиш budeš čistiť
ќе чита bude čítať	ќе спие bude spať	ќе чисти bude čistiť
ќе читаме budeme čítať	ќе спиеме budeme spať	ќе чистиме budeme čistiť
ќе читате budete čítať	ќе спиете budete spať	ќе чистите budete čistiť
ќе читаат budú čítať	ќе спијат budú spať	ќе чистат budú čistiť

* Podľa pravidiel pravopisu sa do skupiny samohlások **иа** v rámci slova vždy vkladá **ј**.

Častica **ќе** sa používa pri tvorbe budúceho času aj pri dokonavých slovesách:

прочита prečítať	влезе vojsť	измие umyť
ќе прочитам prečítam	ќе влезам vojdem	ќе измијам umyjem
ќе прочиташ prečítaš	ќе влезеш vojdeš	ќе измиеш umyješ
ќе прочита prečíta	ќе влезе vojde	ќе измие umyje
ќе прочитаме prečitame	ќе влеземе vojdem	ќе измиеме umyjeme
ќе прочитате prečitáte	ќе влезете vojdete	ќе измиете umyjete
ќе прочитаат prečitajú	ќе влезат vojdu	ќе измијат umyju

Záporný tvar budúceho času sa tvorí pomocou častice **не**:

пишува písať	
ќе пишувам budem písať	не ќе пишувам nebudem písať
ќе пишуваш budeš písať	не ќе пишуваш nebudeš písať
ќе пишува bude písať	не ќе пишува nebude písať
ќе пишуваме budeme písať	не ќе пишуваме nebudeme písať
ќе пишувате budete písať	не ќе пишувате nebudete písať
ќе пишуваат budú písať	не ќе пишуваат nebudú písať

Záporný tvar budúceho času však možno vyjadriť aj inou konštrukciou: **нема + konštrukcia s časticou „да“**. Tieto konštrukcie s „*нема да*“ prevažujú vo všetkých štýloch a používajú sa omnoho častejšie než *не ќе*:

нема да пишувам nebudem písať

нема да пишувате nebudete písať

нема да пишуваш nebudeš písať

нема да пишуваат nebudú písať

нема да пишува nebude písať

нема да пишуваме nebudeme písať

Budúci čas slovesa **сум (byť)** sa tvorí nasledovne:

јас **ќе сум** ja budem

ние **ќе сме** my budeme

ти **ќе си** ty budeš

вие **ќе сте** vy budete

тој/таа/тоа **ќе е** on/ona/ono bude

тие **ќе се** oni/ony budú

Omnoho častejšie sa však používajú konštrukcie vytvorené z prízmeného kmeňa *биде*, ktorý sa časaže ako slovesá E-skupiny:

јас **ќе бидам** ja budem

ние **ќе бидеме** my budeme

ти **ќе бидеш** ty budeš

вие **ќе бидете** vy budete

тој/таа/тоа **ќе биде** on/ona/ono bude

тие **ќе бидат** oni/ony budú

Čiže najčastejšie povieme: *Ќе бидам кај тебе во осум*, veľmi zriedkavo sa stretávame s konštrukciou: *Кај тебе ќе сум во осум* (Budem u teba o ôsmej).

Na vyjadrenie záporu sa najčastejšie používajú konštrukcie:

нема да бидам nebudem

нема да бидеме nebudeme

нема да бидеш nebudeš

нема да бидете nebudete

нема да биде nebude

нема да бидат nebudú

CVIČENIA

BUDÚCI ČAS

Nasledujúci text hovorí o tom, čo robí Jana každý deň. Aké zmeny v texte nastanú, ak zameníme výraz *секој ден* slovom *утре*? Predstavte si, že všetky tieto činnosti bude Jana robiť zajtra.

Jana *секој ден* прави многу работи. Често оди во книжарница и купува некоја нова книга. Потоа веднаш оди на факултет. Таму обично има две предавања и едни вежби. Вежбите се по македонски јазик. Кога е на факултет, Јана слуша предавања на повеќе професори, запишува што зборуваат тие и понекогаш дискутира. Јана зборува македонски. По предавањата Јана се враќа дома, седнува да одмори и го вклучува телевизорот. Потоа руча. Навечер таа разговара со семејството.

AKO POVIEME PO MACEDÓNSKY?

A: Čo budeš dnes robiť? _____

B: Zrejme sa budem učiť. Ale nie som si istá. Nechcem sa učiť. _____

A: A budeš si písať domácu úlohu? _____

B: Áno, napíšem si ju. A čo budeš robiť ty? _____

A: Pôjdem von, prejdem sa. _____

B: Ale zajtra budeme písať test! _____

A: Ja neprídem na hodinu. _____

BUDEM – NEBUDEM

ќе играм – *нема да играм (не ќе играм)*

ќе плачам – _____

ќе шетам – _____

ќе јадам – _____

ќе се капам – _____

ќе пијам – _____

ќе се вратам – _____

ќе те сакам – _____

ќе ти кажам сè – _____

OTÁZKY

Каде студираш?

Што ти се допаѓа на твојот факултет?

Што не ти се допаѓа на твојот факултет?

Што правиш кога си на факултет?

TEXT V BUDÚCOM ČASE

Prečítajte a preložte text „Временска прогноза“ v časti *Texty na čítanie a preklad*. Všímajte si tvary slovies.

9

ОЗБОРУВАЊЕ

Билјана: Многу ме нервираат Марија и Каролина. Се облекуваат како селанки, а мислат дека се главни ѕвезди.

Јана: Самоуверени глупачки.

Кирил: Како ти се допаѓа Каролина?

Марко: Згодна е. Има добро тело, долги нозе и најважно од сè – носи кратки здолништа. Ама повеќе ми се допаѓаат русокоси.

Кирил: И Марија е убава, има мали очиња, прекрасна насмевка и големи гради.

Јана: Како ти се допаѓаат момчињата од нашата група?

Билјана: Кирил е висок, привлечен, мажествен, решителен...

Јана: И добар и искрен другар.

Билјана: Мене ми е интересен Марко. Тој е многу духовит и смешен. Секогаш е весел и постојано се шегува.

Марко: Што мислиш за Јана и Билјана?

Кирил: Јана ја знам подобро. Таа е паметна и многу пријатна девојка. Освен тоа, Јана е вредна, природна и скромна.

Марко: Многу убаво девојче е Јана. И Билјана е убава, само што има дебели нозе.

Јана: Здраво, Кирил и Марко! Што правите?

Марко: Ништо! Зборуваме за фудбал

Билјана: Треба да повторувате лекции!

Кирил: Како Кате и Горан од прва клупа?

Билјана: Не споменувај ги! Многу се здодевени. Постојано учат.

Јана: Навистина, јас не знам како можат по цел ден да зборуваат само за испити и за професори. Ништо друго не ги интересира.

Марко: Им се умилкуваат на сите професори.

Билјана: Патем, што мислите за новиот лектор по англиски јазик.

Кирил: За тоа треба ние да ве прашаме вас.

Јана: Многу е добар, млад, интелегентен и не е строг.

А знаете ли дека следната недела на нашата Катедра ќе дојде некоја студентка од Словачка во размена на студенти. Ние ќе треба да се дружиме со неа.

Кирил: Со задоволство! Знаеш нешто за неа?

Јана: Знам само дека се вика Моника.

Марко: Ништо чудно, многу убаво име.

ДУШЕВНИ ОСОБИНИ DUŠEVNÉ VLASTNOSTI

ум rozum

доблести и мани dobré a zlé vlastnosti

паметен múdry

добар dobrý

интелигентен inteligentný

лош zlý

глупав hlúpy

искрен úprimný

смисла за хумор zmysel pre humor

работа práca

темперамент temperament

вреден cenný, šikovný, hodnotný

брз rýchly

работлив pracovitý

бавен pomalý

мрзлив lenivý

самоуверен sebaistý

расположение nálada

чесен čestný

духовит vtipný

природен prirodzený

интересен zaujímavý

снаодлив vynaliezavý

смешен smiešny

пријатен príjemný

здодевен nudný

одвратен hnusný, odporný

храбар smelý, odvážny

весел veselý

решителен rozhodný

среќен šťastný

сериозен seriózný, vážny

тажен smutný

скромен skromný

нервозен nervózný

чуден zvláštný

НАДВОРЕШЕН ИЗГЛЕД VONKAJŠÍ VZHĽAD

убав pekný

висок vysoký

грд nepekný, škaredý

низок nízky

симпатичен sympatický

слаб štíhly

прекрасен krásny

дебел tučný

привлечен príťažlivý

русокоса blondínka

млад mladý

чист čistý

стар starý

валкан špinavý

ТЕЛО TELO

глава hlava

стомак brucho

коса vlasy

рака – раце ruka – ruky

око – очи oko – oči

нога – нозе noha – nohy

уво – уши ucho – uši

грб chrbát

нос nos

гради prsia, hrudník

веѓи obočie

колено koleno

заби zuby

прсти prsty

брада brada

палец palec

мустаќи fúzy

показалец ukazovák

врат krk

нокти nechty

GRAMATIKA

PRÍDAVNÉ MENÁ

Mnoho macedónskych a slovenských prídavných mien má spoločný koreň:

нов nový	нова nová	ново nové	нови noví, nové
висок vysoký	висока vysoká	високо vysoké	високи vysokí, vysoké
чист čistý	чиста čistá	чисто čisté	чисти čistí, čisté
широк široký	широка široká	широко široké	широки širokí, široké
добар dobrý	добра dobrá	добро dobré	добри dobrí, dobré
мал malý	мала malá	мало malé	мали malí, malé
близок blízky	блиска blízka	блиско blízke	блиски blízki, blízke
гол holý	гола holá	голо holé	голи holí, holé
жив živý	жива živá	живо živé	живи živí, živé
стар starý	стара stará	старо staré	стари starí, staré

Ako vidno z tabuľky, tvar mužského rodu je v macedónčine kratší a zvyčajne sa dá ľahko vytvoriť odčlenením koncovky *-y/-í* od slovenského prídavného mena. Pri niektorých prídavných menách sa v mužskom rode objavuje vložená samohláska: **темен** (ale *темна, темно, темни*), **добар**, **близок**, aby nedošlo k hromadeniu spoluhlások.

Prídavné mená mužského rodu sú bežne zakončené na spoluhlásku (s výnimkou prídavných mien so sufixom *-ски*: *македонски*, *странски*), ženského rodu vždy na *-а*, stredného rodu na *-о*. Všetky tvary množného čísla, na rozdiel od slovenčiny, sú zakončené na *-и*.

Mnohé prídavné mená sa v dôsledku oddeleného vývoja macedónčiny a slovenčiny v oboch jazykoch líšia len jednou alebo dvoma hláskami. Vo väčšine prípadov je možno odhadnúť význam jednotlivých adjektív:

длабок hlboký	длабока hlboká	длабоко hlboké	длабоки hlbokí, hlboké
топол teplý	топла teplá	топло teplé	топли teplí, teplé
глув hluchý	глува hluchá	глуво hluché	глуви hluchí, hluché
тивок tichý	тивка tichá	тивко tiché	тивки tichí, tiché
долг dlhý	долга dlhá	долго dlhé	долги dlhí, dlhé
полн plný	полна plná	полно plné	полни plní, plné
богат bohatý	богата bohatá	богато bohaté	богати bohatí, bohaté

No niektoré prídavné mená majú úplne iné korene. Slová, ktorý s nimi príde do kontaktu po prvý raz, sotva odhadne ich význam, a to dokonca ani z kontextu:

голем veľký	голема veľká	големо veľké	големи veľkí, veľké
убав pekný	убава pekná	убаво pekné	убави pekní, pekné
бавен pomalý	бавна pomalá	бавно pomalé	бавни pomalí, pomalé
брз rýchly	брза rýchla	брзо rýchle	брзи rýchli, rýchle
лош zlý	лоша zlá	лошо zlé	лоши zlí, zlé
тажен smutný	тажна smutná	тажно smutné	тажни smutní, smutné
среќен šťastný	среќна šťastná	среќно šťastné	среќни šťastní, šťastné

Medzi macedónskymi prídavnými menami nájdeme aj niekoľko tzv. „falošných priateľov“ prekladateľov, napr. *скап* neznamená *skúpy*, *лакотý*, ale *drahý*; *брз* (*брза*...) znamená *rýchly*; *друг* znamená *iný* atď.

Prídavné mená sa v macedónčine neskloňujú!

СÈ, СИТЕ

сè = všetko

сите = všetci

Ќе ти објаснам **сè**. Vysvetlím ti všetko.

Сите се вљубени во Јана. Všetci sú zamilovaní do Jany.

СВИЌЕНИЯ

ТЕЛО

Јадам со **уста**.

Гледам со _____ .

Слушам со _____ .

Чешлам _____ .

Дишам преку _____ .

Работам со _____ .

Играм фудбал со _____ .

ОТАЗКУ

Како изгледаш?

Како изгледа твојот најдобар другар?

Какви се по карактер твоите колешки од факултет?

Како треба да изгледа твојот идеален партнер?

10

ОРИЗ

Кирил и Марко се цимери во студентскиот дом „Гоце Делчев“. Нивни најголем заеднички проблем е храната. Ниеден од нив не умее да готви. Кирил умее да свари јајца и да направи сендвичи. Марко умее да испржи јајца и да свари шпагети. Понекогаш нарачуваат пица или купуваат некоја друга брза храна од сендвичарниците во близина. Понекогаш остануваат гладни. Денес имаат таков проблем.

Кирил: Оди купи нешто за јадење. Празен е ладилников.

Марко: Оди ти, јас бев вчера.

Кирил: Добро. Што ќе јадеме? Шпагети или јајца?

Марко: Можеме да се обидеме да свариме ориз.

ВО ПРОДАВНИЦА:

Кирил: Дајте ми еден килограм ориз.

Продавачката: Добро. Што уште?

Кирил: Некој сос за ориз и може една тегла печурки. И за пиење еден литар сок од портокал и една минерална вода „Пелистерка“.

Продавачката: Тоа е сè?

Кирил: Да. Колку ќе чини сето тоа?

Продавачката: 220 ден.

Кирил: Еве, повелете илјадарка.

Продавачката: Немаш ситно?

Кирил: Жал ми е, немам.

Продавачката: Повели, остаток 780 денари.

Кирил: Фала, пријатно!

Марко: Каков ориз купи?

Кирил: Во пакетчиња. На кутијата е напишано како се готви: Едно пакетче е доволно за две порции. Истурете го оризот во длабок сад. Налејте 500 милилитри вода. Варете на тивок оган 15 минути. Исцедете го оризот. Додадете сос, месо или зеленчук.

ПО 15 МИНУТИ:

Кирил чита. Се подготвува за утрешниот колоквиум. Марко седи на компјутер. Разгледува фотографии на убави девојки на интернет.

1 ЧАС ПОДОЦНА:

Кирил: Го забравивме оризот!!!

Марко: Бргу!

Кирил: Водата испарила, оризот изгорел, смрди цела кујна.

Марко: Подај ми ја тавата. Ќе испржам јајца на око.

ПРЕХРАНБЕНИ ПРОИЗВОДИ POTRAVINY

леб chlieb

млеко mlieko

јајце vajce

јогурт jogurt

вода voda

путер maslo

сол sol'

кашкавал syr

шеќер cukor

сирење biely syr

брашно múka

месо mäso

масло за јадење olej

сладолед zmrzlina

ориз ryža

чоколадо čokoláda

ПРИБОР ЗА ЈАДЕЊЕ PRÍBORY – RIAD

лажица lyžica

нож nôž

виљушка vidlička

сад, тенџере hrniec

чинија tanier

тава panvica

длабок hlboký, **плиток** plytký

чаша pohár

ГОТВЕЊЕ PRÍPRAVA JEDLA – VARENIE

пече piecť

пржи smažiť

испече upiecť

испржи vysmažiť

вари variť

мачка mazat'

свари uvariť

намачка namazať

GRAMATIKA

MNOŽNÉ ČÍSLO PODSTATNÝCH MIEN MUŽSKÉHO RODU

Podľa spôsobu tvorenia množného čísla sa podstatné mená mužského rodu delia na dve skupiny: jednoslabičné a viacslabičné.

Jednoslabičné:

jednotné číslo	množné číslo
стол stolička	столови stoličky
брод loď	бродови lode
глас hlas	гласови hlasy
син syn	синови synovia
стан byt	станови byty
долг dlh	долгови dlhy
сид stena	сидови steny
збор slovo	зборови slová
мост most	мостови mosty
број číslo	броєви čísla
нож nôž	ножеви nože

Jednoslabičné substantíva mužského rodu tvoria množné číslo pomocou koncovky **-ови** (столови). Posledné dva príklady (броєви a ножеви) ukazujú, že táto koncovka môže mať ešte variant **-єви**. Koncovka **-єви** sa objavuje zriedka, iba pri podstatných menách, ktoré sa končia na mäkkú spoluhlásku alebo spoluhlásku, ktorá bola mäkká v predchádzajúcej vývojovej fáze macedónčiny. Občas je veľmi ťažké určiť, kedy použiť variant **-єви**, preto v prípadoch, keď si nie sme istí výberom koncovky, odporúčame použiť variant **-ови**.

Viacslabičné (podstatné mená, ktoré sa skladajú z dvoch alebo viacerých slabík):

jednotné číslo	množné číslo
молив ceruzka	моливи ceruzky
автобус autobus	автобуси autobusy
студент študent	студенти študenti
телефон telefón	телефони telefóny
писател spisovateľ	писатели spisovatelia
сосед sused	соседи susedia
компјутер počítač	компјутери počítače
другар kamarát	другари kamaráti

jednotné číslo	množné číslo
успех úspech	успеси úspechy
ученик žiak	ученици žiaci
стрелец strelec	стрелци strelci

V macedónčine, rovnako ako v slovenčine, sa v niektorých sufixoch vypúšťa samohláska, tak ako to vidíme v poslednom príklade: стрелец – стрелци. V macedónčine tiež často dochádza k alternácii (palatalizácii) poslednej spoluhlásky: успех-успеси, ученик-ученици.

Вýnimky:

1. Existuje približne dvadsať jednoslabičných podstatných mien mužského rodu, ktoré vytvárajú tvar množného čísla pomocou koncovky **-и** aj napriek tomu, že pre drvivú väčšinu jednoslabičných podstatných mien je charakteristická koncovka **-ови**. Napr.: заб – заби, волк – волци, звук – звуци, коњ – коњи, маж – мажи, Грк – Грци, прст – прсти.
2. Sú iba dve dvojslabičné substantíva, ktoré vytvárajú množné číslo pomocou koncovky **-ови** namiesto očakávaného **-и**: ветар – ветрови, оган – огнови.
3. Podstatné mená, ktoré označujú príbuzenské vzťahy, vytvárajú množné číslo pomocou koncovky **-овци**: татко – татковци, дедо – дедовци, вујко – вујковци, чичко – чичковци, стрико – стриковци.
4. Netypický tvar množného čísla majú podstatné mená: брат – браќа, човек – луѓе.

ВЕЖБИ

МНОЖИНА

Во слушалната има еден студент, а во ходникот има многу студенти.

Мојот другар има многу _____

Венко Андоновски е писател. Тој е еден од најдобрите македонски _____

Ќе гледам еден филм. Многу сакам да гледам _____

Ќе скинам само еден лист. – Тетратката има 20 _____

Еден човек купува еден леб. – Многу _____ купуваат по повеќе _____

Сакам да направам добар план за в сабота. За утре имам одлични _____

Едниот чевел ми е валкан. Јас сакам секогаш да имам чисти _____

Тераз pozor:

Не ме болат сите _____ Ме боли еден заб.

Ќе јавам коњ. Дедо ми има многу _____

МНОЖИНА – МАШКИ РОД

час _____
дожд _____
пример _____
автомобил _____
весник _____
влез _____
излез _____
претседател _____
вкус _____
снег _____
театар _____
роденден _____
град _____
свет _____
универзитет _____
предлог _____
прозорец _____

текст _____
пејач _____
континент _____
круг _____
јазик _____
лек _____
брат _____
мост _____
музеј _____
војник _____
двор _____
орев _____
парк _____
домаќин _____
пасош _____
дел _____
коњ _____

РАЗГОВОР

Ти си „А“! Разговарај со „Б“! Секогаш внимавај на следната реплика!

А: Јас многу време поминувам в кујна.

Б: Сакаш да готвиш?

А: _____

Б: Прекрасно. Мене ми се допаѓаат луѓе што готват. Какви јадења умееш да направиш?

А: _____

Б: Навистина, твојот список на јадења е долг. А кое е твоето омилено јадење?

А: _____

Б: Што купуваш обично кога одиш во супермаркет?

А: _____

Б: Во тој случај, ти треба автомобил за да ги донесеш сите тие производи дома.

11

МОНИКА ВО СКОПЈЕ

На автобуската станица во Скопје Јана го чека автобусот од Белград. Во рацете држи лист со испишано име МОНИКА. Автобусот пристигнува. Од него еден по еден излегуваат патниците, сонливи и изморени од патувањето. Полека секој го зема својот багаж од багажникот. Кон Јана приоѓа русокоса девојка со нежно и мило лице.

Моника: Здраво! Јас сум Моника. Ти сигурно мене ме чекаш.

Јана: О, здраво, Моника! Јас сум Јана, мило ми е! Добре дојде во Македонија!

Моника: Добре најдов! Одамна ме чекаш на автобускава? Автобусот малку задоцни, нели?

Јана: Не, сè е в ред. Чекам од пред петнаесетина минути.

Моника: Во секој случај, ти благодарам многу што ме пречека. Јас не знаев дали некој ќе ме пречека и затоа се плашев дека сама нема да се снајдам во градов.

Јана: Македонците се гостољубиви. Не требало да се плашиш. Напорно беше патувањето?

Моника: Напорно и долго. Штета што нема директен автобус или воз од Братислава за Скопје. Затоа морав во Белград да се прекачам од воз во автобус.

Јана: Како беше на граница? Имаше некаков проблем?

Моника: Не, немаше. Лесно се патува со европски пасош.

Јана: И со македонски не е тешко.

Моника: Каде ќе одиме? Каде ќе живеам?

Јана: Да одиме на паркиралиште. Таму е мојот автомобил. После ќе одиме во станот во кој ќе живееш. Тоа е стан во хотел за странски гости на Универзитетот. Таму живеат лектори, професори и неколку студенти од странство. Условите се добри таму. Се надеваме дека ќе бидеш задоволна.

Моника: Далеку е одовде?

Јана: Не. Ако нема метеж во сообраќајот, ќе стигнеме за 10 минути.

Моника: Значи, ти си добар возач.

Јана: Не, јас сум слаб возач. Положив за возачка дозвола пред еден месец. Затоа ти препорачувам да се врзеш. Првпат си во Македонија?

Моника: Вторпат, летоска бев во Охрид. Првпат во Скопје. А си била ли ти во Словачка некогаш?

Јана: Не, никогаш не сум имала таква можност. Како е сега во Словачка?

Моника: Добро, само што таму е многу поладно отколку овде. Знам дека во Македонија е потопло, но не очекував дека ќе биде олку топло во овој дел од годината. Затоа имам повеќе зимска облека отколку пролетна.

Јана: Кај нас времето е многу променливо. Никогаш не се знае. Денес е лето, утре – зима. Стигнавме до твојот стан. Претпоставувам дека сега ќе сакаш да се одмориш. А подоцна, ако сакаш, можеме да излеземе да прошетаме низ град.

Моника: Денес – не верувам. Многу сум изморена. Сакам сега само да се истуширам и да поспијам. Но утре сигурно ќе сакам да ми го покажеш Скопје, ако немаш ништо против.

Јана: Секако, ќе ми биде задоволство.

Моника: Исто така, би сакала утре да отидеме во некој трговски центар, да си купам полесна облека.

Јана: Се разбира! Утре наутро ќе те очекуваат на факултет. Да се договориме: ти одмори се добро, а јас ќе дојдам утре околу десет часот, па ќе одиме на факултет, а потоа и по облека.

Моника: Важи, фала ти за сè, Јана!

Јана: Нема проблем. Мило ми е што се запознавме. Се гледаме утре! Сега јас ќе те оставам да се одмориш.

Моника: Добро, чао!

Јана: Чао!

ГОДИШНИ ВРЕМИЊА ROČNÉ OBDOBIA

пролет jar

есен jeseň

лето leto

зима zima

ВРЕМЕ POČASIE

Денес времето е убаво Dnes je pekné počasie. Dnes je pekne.

Какво ќе биде времето утре? Aké počasie bude zajtra? Ako bude zajtra?

временска прогноза predpoveď počasia

топло teplo

сончево slnečno

жешко horúco

ладно chladno

студено zima

врнежливо време daždivo

облачно oblačno

врне дожд prší

паѓа снег sneží

горештина teplo, horúco

НА ГРАНИЦА NA HRANICI

Подгответе ги пасошите за контрола! Pripravte si pasy na kontrolu!

Каде одите? Kam idete?

цел на патувањето účel/ciel cesty

еден влез и излез jeden vjazd a výjazd

многукратна виза mnohovstupové vízum

Покана Pozvanie

Колку пари имате со себе? Koľko máte u seba peňazí?

Што носите? Čo veziete?

Имате ли нешто да пријавите? Máte niečo na preclenie?

Ве молам, отворете го куферот. Otvorte, prosím, svoj kufor.

Имам само едно шише водка. Mám len jednu fľašu vodky.

GRAMATIKA

MNOŽNÉ ČÍSLO PODSTATNÝCH MIEN ŽENSKÉHO RODU

jednotné číslo	množné číslo
маса stôl	маси stoly
девојка dievča	девојки dievčatá
круша hruška	круши hrušky
грешка chyba	грешки chyby
година rok	години roky
душа duša	души duše
буква písmeno	букви písmená
боја farba	бои farby
сенка tieň	сенки tiene
единица jednotka	единици jednotky
чинија tanier	чинии taniere

Vyššie uvedené príklady stačia na to, aby sme došli k záveru, že na tvorení množného čísla z podstatných mien ženského rodu nie je nič špecifické ani zložité. Jednoducho pridáme koncovku **-и**.

Вýнимку:

рака ruka

раце ruku

нога noha

нозе nohy

MNOŽNÉ ČÍSLO PODSTATNÝCH MIEN STREDNÉHO RODU

Podstatné mená stredného rodu sa delia na dve skupiny: podstatné mená, ktoré sa v jednotnom čísle končia na **-o**, a podstatné mená končiace sa na **-e**.

Podstatné mená končiace sa na **-o**:

езеро jazero

езера jazerá

село dedina

села dediny

пенкало pero

пенкала perá

тело telo

тела telá

писмо list

писма listy

место miesto

места miesta

средство prostriedok

средства prostriedky

грло hrdlo

грла hrdlá

Podstatné mená stredného rodu zakončené na **-o** vytvárajú množné číslo pomocou koncovky **-a**: тело – тела (*telo – telá*).

Podstatné mená končiace sa na **-e**:

време čas

времиња časy

девојче dievčatko

девојчиња dievčatká

море more

мориња moria

цвеќе kvetina

цвеќиња kvetiny

име meno

имиња mená

куче pes

кучиња psy

поле pole

полиња polia

Podstatné mená stredného rodu zakončené na **-e** vytvárajú množné číslo pomocou koncovky **-иња**.

Вýnimky:

1. око – **очи**, уво – **уши** ucho – uši;
2. дете – **деца** dieťa – deti;
3. Podstatné mená, ktoré sa v jednotnom čísle končia na **-це**, vytvárajú množné číslo pomocou koncovky **-a** (namiesto očakávaného **-иња**): **јајце** – **јајца** vajce – vajcia, **срце** – **срца** srdce – srdcia;
4. Podstatné mená, ktoré sa v jednotnom čísle končia na **-ње**, **-је** a **-ие**, vytvárajú množné číslo pomocou koncovky **-a** (namiesto očakávaného **-иња**): **јадење** – **јадења** jedlo – jedlá, **влијание** – **влијанија** vplyv – vplyvy atď.

5. Podstatné meno **животно** má v pluráli tvar **животни** zvierá – zvieratá.

ВЕЖБИ

МНОЖИНА

Украина излегува на Црно Море и на Азовско Море.

Украина излегува на две _____ .

Уште оваа недела и следната. Значи, до Нова година остануваат уште две

_____ .

За сите десет лица треба по една лажица и една виљушка. Вкупно потребни се

десет _____ и десет _____ .

Носам со себе круша и јаболко. Јас многу сакам _____

и _____ .

МНОЖИНА – ЖЕНСКИ РОД

свезда _____

улица _____

банка _____

ќерка _____

книга _____

другарка _____

дупка _____

баба _____

болест _____

промена _____

врата _____

рака _____

МНОЖИНА – СРЕДЕН РОД

светло _____

чудо _____

коњче _____

парче _____

маче _____

растение _____

чувство _____

име _____

небо _____

ливче _____

крило _____

момче _____

МНОЖИНА – СИТЕ РОДОВИ

извор _____

лажица _____

јаболко _____

лубеница _____

клуч _____

кутија _____

пиво _____

сид _____

цена _____

знаме _____

солза _____

часовник _____

лето _____
авион _____
врапче _____
глас _____

вино _____
идеја _____
надеж _____
месец _____

ВРЕМЕ

Predstavte si, že telefonujete s Macedóncom. Odpovedzte mu na jeho otázky:

А: Какво е времето денес во Словачка?

Б: _____

А: Што правите во Словачка кога е такво времето?

Б: _____

ГОДИШНИ ВРЕМИЊА

Кое е твоето омилено годишно време и зошто?

Какво е времето во лето?

Какво е времето во есен?

Какво е времето во зима?

Што правиш кога е времето топло?

Што правиш кога е времето студено?

12

ВО ТРГОВСКИ ЦЕНТАР

Јана: Знаеш што конкретно сакаш да си купиш?

Моника: Не сум сигурна. Ама сакам нешто што е сега модерно во Македонија. Ќе ми помогнеш во изборот?

Јана: Да, јас обожавам да избирам облека.

Моника: Само мораме патем да навратиме во некоја менувачница.

Јана: Во оваа банка внатре сигурно има и менувачница.

Моника: Да видиме каков е курсот на еврото сега. Сакам да разменам 100 евра. Тоа ќе ми биде доволно за облека, нели?

Јана: Зависи од тоа што сакаш да купиш, но во Скопје цените не се многу високи.

Моника: За секој случај, ќе разменам 150. Тоа ќе бидат околу 9 200 денари.

Јана: Да, тие пари сигурно ќе ти стигнат. Да влеземе во оваа продавница. Има модерна женска облека.

Моника: Убави фустани. Но мислам дека ми треба нешто поедноставно и попрактично.

Јана: Добро, да одиме во следната продавница. Во оваа продавница има многу убава облека за млади. А сега има и намаление до 30 отсто.

Моника: Многу убаво фустанче на излог! Да влеземе тука!

Продавачката: Повелете девојки! Ви треба помош?

Моника: Може ли да го видам тоа фустанче што е на излогот?

Продавачката: Да, се разбира, веднаш. Повели! Многу е квалитетно.

Моника: Колку чини?

Продавачката: 3 500 денари. Исклучителен квалитет.

Јана: Добро, ќе ги разгледаме и другите, па ќе избереме.

Продавачката: Повелете, од левата страна е делот за женска облека.

Моника: Што мислиш за ова фустанче, Јана?

Јана: Мислам дека е прескапо. Треба да разгледаме. Ќе најдеш нешто поубаво и поевтино... Како ти се допаѓа ова?

Моника: Не ми се допаѓа бојата.

Јана: Можеби ова?

Моника: Тоа е интересно.

Јана: Тоа е најубаво од сите. Гледај, чини само 1 300 денари! А јас мислам дека е поубаво и поелегантно од тоа на излогот.

Моника: Се согласувам. Само ќе ми треба помал број.

Јана: Извинете, имате ли помал број од овој модел?

Продавачката: Почекајте, сега ќе побарам... Да, имаме. Ако сакаш да пробаш, тука е гардеробата, повели.

Моника: Фала! Што мислиш, Јана? Како ми стои?

Јана: Изгледаш многу женствено. Ќе бидеш привлечна за сите македонски момчиња, иако момчињата не се важни, важно е како се чувствуваш ти.

Моника: Ми се допаѓа. Ќе го купам ова фустанче.

Јана: Со здравје да си го носиш! О, гледај, колку убави чизми! Одат и со панталони и со долниште. Само дали ќе имам доволно пари. Јас не планирав да купувам денес. Штета, ќе ми недостасуваат 500 денари.

Моника: Тоа не е проблем. Ќе ти позајмам јас.

Јана: Ќе ти ги вратам утре.

Моника: Да седнеме сега во некое кафуле, да се напиеме нешто.

Јана: Ама јас немам повеќе пари!

Моника: Ништо. Јас честам денес.

ОБЛЕКА OBLEČENIE / ODEV

панталони nohavice

пижами pyžamo

долниште sukňa

долна облека spodná bielizeň

фустан dámske šaty

гаќи nohavičky

блуза blúza, blúzka

маица tričko

џемпер sveter

градник podprsienka

кошула košela

чорапи ponožky

јакна bunda

хулахопки pančuchy

сакó sako

обувки obuv, topánky

мантил plášť

чевли topánky, poltopánky

капут kabát

патики botasky

фармерки džínsy, rifle

чизми čižmy

ИЗРАЗИ VÝRAZY

Со здравје да си го носиш! Blahoželám! (hovorí sa tomu, kto si kúpil nové oblečenie)

Убаво ти стои! Pristane ti to!

Кој број? Aké číslo?

Тој носи кошула. Má na sebe košeľu. Nosí košeľu.

долги/кратки ракави dlhý/krátky rukáv

тесно/широко tesné/široké

ГРАМАТИКА

СТУПНОВАНИЕ ПРИДАВНЫХ МИЕН А ПРИСЛОВИЕК

стар starý	постар starší	најстар najstarší
брз rýchly	побрз rýchlejší	најбрз najrýchlejší
висок vysoký	повисок vyšší	највисок najvyšší
мал malý	помал menší	најмал najmenší

Stupňovanie prídavných mien nie je vôbec zložitú: ak chceme vytvoriť druhý stupeň, pridáme predponu **по-** a na vytvorenie tretieho stupňa pridáme predponu **нај-** bez žiadnych sufixov či zmien základného tvaru. Macedónčina, na rozdiel od slovenčiny, nepoužíva pri stupňovaní supletívne tvary. Porovnajme napr. *dobrý – lepší, malý – menší* a mac. *добар – подобар, мал – помал* atď.

Stupňovať možno tiež príslovky:

блиску blízko	поблиску bližšie	најблиску najbližšie
далеку ďaleko	подалеку ďalej	најдалеку najďalej
малку málo	помалку menej	најмалку najmenej
многу mnoho, veľa	повеќе viac	најмногу najviac

Príklad **многу – повеќе – најмногу** je jediným prípadom, v ktorom dochádza k zmene koreňa.

V macedónčine sa stretávame s mnohými príslovkami, ktoré sú homonymné s prídavnými menami stredného rodu:

убаво гратче – rekne mestečko, **убаво** изгледа – rekne vyzerá;

брзо учење – rýchle štúdium, **брзо** учи – rýchlo sa učí atď.

пресилен = **премногу** силен = príliš silný, **предолг** = **премногу** долг = príliš dlhý.

ČÍSLOVKY (200 – 900)

200	двесте
300	триста
400 – 900	-стотини
400	четиристотини
500	петстотини
600	шестотини
700	седумстотини
800	осумстотини

Stovkové názvy od 400 do 900 sa tvoria: **základná číslovka + стотини.**

ČÍSLOVKY (1 000 – MILIARDA)

1 000	илјада
1 000 000	милион
1 000 000 000	милијарда
0	нула

ČÍSLOVKY (ZLOŽENÉ)

- 47 четириесет и седум
- 124 сто дваесет и четири
- 513 петстотини и тринаесет
- 1 278 илјада двесте седумдесет и осум
- 10 843 десет илјади осумстотини четириесет и три
- 1 425 715 (еден) милион четиристотини дваесет и пет илјади седумстотини и петнаесет

Pri zložených číslovkách umiestňujeme spojku **и** iba pred poslednou číslovkou:

- nesprávne: сто дваесет четири,
- nesprávne: сто и дваесет и четири,
- správne: сто дваесет и четири.

ВЕЖБИ

СТЕПЕНУВАЊЕ НА ПРИДАВКИТЕ И ПРИЛОЗИТЕ

Ako sa povie po macedónsky?

velký _____	větší _____	najvětší _____
hlúpy _____	hlúpejší _____	najhlúpejší _____
veselá _____	veselšia _____	najveselšia _____
lacné _____	lacnejšie _____	najlacnejšie _____
drahé _____	drahšie _____	najdrahšie _____
široká _____	širšia _____	najširšia _____

БРОЕВИ

234 –

102 –

999 –

78 –

1900 –

12 717 –

8 888 –

ТЕЛЕФОНСКИ РАЗГОВОР

Predstavte si, že telefonujete s Macedóncom/Macedónkou. Odpovedzte mu/jej na otázky:

A: Како си облечен(а) сега?

Б: _____

A: Можеш ли да ми опишеш како се облекуваат младите Словаци и Словакинки?

Б: _____

A: Како се облекуваш ти во зима?

Б: _____

A: А во лето?

Б: _____

A: Колку често купуваш нова облека?

Б: _____

13

НА ПАЗАР

Денес Моника имаше само едно предавање на Филолошкиот факултет, и тоа на Катедрата за славистика. Бидејќи е странска студентка, професорите внимаваат да не ја оптоваруваат премногу и ѝ оставаат повеќе време да се приспособи на животот во Скопје. Таа успеа да се види со својата нова другарка Јана само за време на паузата, а потоа Јана мораше да побрза на второто предавање, така што Моника остана сама и слободна. „Добро, и ова ми е можност да направам некои работи за кои постојано немав време“, си рече Моника. „На пример, да си набавам нешто нормално за јадење.“

Дома во Словачка Моника се хранеше доста здраво, нејзината исхрана изобилуваше со овошје и зеленчук, не јадеше многу месо, а вештачките продукти (салами, чипсови и слично) речиси сосема ги избегнуваше. Откако дојде во Скопје, таа имаше толку обврски што не ѝ остануваше време ниту да отиде на пазар ниту да внимава на исхраната. Неколкупати мораше да си купи хамбургер или тост во некоја попатна сендвичарница. Сега има време да отиде до Зеленото пазарче, кое е единствениот голем пазар за кој таа знае каде се наоѓа. Тоа е во центарот на градот, блиску до Собранието, па и до трговскиот центар каде што пред некој ден таа и Јана си купуваа облека.

Моника уште на првата тезга си купува килограм јаболка, за кои продавачот долго ѝ објаснува дека се ресенски и дека во регионот на градот Ресен се раѓаат најубавите јаболка на светот. На Моника погледот ѝ го привлекоа и дуњите. Но тие се навистина огромни, па затоа Моника си купува само една дуња.

На втората тезга Моника е пресреќна што може да си го купи своето омилено овошје – калинките. Тоа се вкусни калинки од Валандово. На истата тезга Моника си купува и половина килограм бело и половина килограм црвено грозје. Продавачот првин ѝ дозволи да проба и од едното и од другото, па потоа ѝ објасни дека тоа е од тиквешкиот регион, во близина на градовите Кавадарци и Неготино.

„Хм, ќе ми треба и нешто за салата“, гласно размислува Моника откако задоволно ја минува и втората тезга. На третата тезга забележува домати. Продавачот го лови нејзиниот поглед.

„Повелете, убави се доматиите“, ѝ вели.

„Верувам, но сепак мислам дека сега не им е сезоната. Јас ги обожавам доматиите, а сум слушнала и колку се добри македонските домати и пиперки, но сега би сакала да си направам салата со нешто сезонско“, му возвраќа Моника.

„Во тој случај, ќе ви предложам зелка, цвекло и моркови“, брзо вели снаодливиот продавач.

„Да, тоа навистина ќе биде витаминска бомба!“ се согласува Моника.

пазар trh

се пазари vyjednávať

пазарува obchodovať

тезга stánok

ОВОШЈЕ OVOČIE

јаболко jablko

банана banán

бадем mandle

црешна čerešňa

круша hruška

портокал pomaranč

лубеница melón (vodný)

маслинки olivy

дуња dula

лимон citrón

диња melón (žltý)

орев orech

праска broskyňa

калинка granátové jablko

тиква tekvica

лешник lieskový orech

вишна višňa

киви kivi

ЗЕЛЕНЧУК ZELENINA

пиперка paprika

зелка kapusta

морков mrkva

лук cesnak

домат paradajka

компир zemiak

цвекло červená repa

магдонос petržlen

краставица uhorka

грав fazuľa

кромид cibuľa

брокула brokolica

КИОСК TRAFIKA

трафика trafika

кибрит zápalky

батерии baterky

запалка zapalovač

весник noviny

гуми за цваќање (hovor. **мастики**) žuvačky

бонбони bonbóny, cukríky

списание časopis

марамчиња vreckovky

цигари cigarety

план на градот mapa mesta

GRAMATIKA

SKLOŇOVANIE OSOBNÝCH ZÁMEN

Macedónske osobné zámená si uchovali isté vlastnosti staršieho skloňovacieho systému. Okrem základného tvaru nominatívu si uchovali datív a tiež staré tvary genitívu a akuzatívu. V súčasnej macedónčine sa totiž osobné zámená vyskytujú v týchto tvaroch:

jednotné číslo

јас	ти	тој	таа	тоа
мене ми	тебе ти	нему му	нејзе ѝ	нему му
мене ме	тебе те	него го	неа ја	него го

množné číslo

ние	вие	тие
нам ни	вам ви	ним им
нас нè	вас ве	нив ги

Macedónske osobné zámená môžu mať dlhé a krátke tvary, napr. dlhé **нему** – krátke **му**, dlhé **него** – krátke **го**, dlhé **ним** – krátke **им** a pod. Krátke tvary sa používajú častejšie ako ich dlhé ekvivalenty. S predložkami možno použiť iba dlhé tvary (akuzatívu): **мене**, **тебе**, **него**, **неа**, **нас**, **вас**, **нив**. Tieto tvary sa používajú so všetkými predložkami a vo význame všetkých slovenských pádov: **до него** = *doňho*, *do neho*, **со него** = *s ním*, **во него** = *v ňom* a pod.

RADOVÉ ČÍSLOVKY

mužský rod	ženský rod	stredný rod	množné číslo
прв(и) prvý	прва prvá	прво prvé	први prví, prvé
втор(и) druhý	втора druhá	второ druhé	втори druhí, druhé
трет(и) tretí	трета tretia	трето tretie	трети tretí, tretie
четврт(и) štvrtý	четврта štvrtá	четврто štvrté	четврти štvrtí, štvrté
петти piaty	петта piata	петто piate	петти piati, piate
шести šiesty	шеста šiesta	шесто šieste	шести šiesti, šieste
седми siedmy	седма siedma	седмо siedme	седми siedmi, siedme
осми ôsmy	осма ôsma	осмо ôsme	осми ôsmi, ôsme
деветти deviaty	деветта deviata	деветто deviate	деветти deviatí, deviate
десетти desiaty	десетта desiata	десетто desiate	десетти desiati, desiate

1. 10 a vyššie:

единаесетти (единаесетта, одинаесетто, одинаесетти) jedenásty, jedenáste

шеснаесетти šestnásty, šestnáste

осумнаесетти osemnásty, osemnáste

дваесет и деветти dvadsiaty deviaty, dvadsiate deviate

2. V mužskom rode sa častejšie používajú tvary **прв, втор, трет**, ale v dátumoch možno použiť iba **први, втори, трети, четврти** (први мај, дваесет и втори февруари).

3. Radové číslovky majú rovnaké vlastnosti ako prídavné mená a môžu sa tiež spájať s členmi:

Првата недела од септември ми беше најубава.

Од оваа книга најмногу ми се допадна **деветтото** поглавје.

Борис Трајковски е **вториот** претседател на Република Македонија.

4. Nemýľte si:

втор druhý

друг iný

ВЕЖБИ

КРАТКИ ЗАМЕНКИ

Čo sa ti najviac páči? = Што **ти** се допаѓа најмногу?

Čo mu povieš? = Што ќе _____ кажеш?

Ona ŕa miluje. = Таа _____ сака.

Ona ma nemá rada. = Таа не _____ сака.

On vás hľadá. = Тој _____ бара.

Ona ho bje. = Таа _____ тепа.

On ju miluje. = Тој _____ сака.

ДОЛГИ ЗАМЕНКИ

Sme u neho na návšteve. = Ние сме кај **него** на гости.

Som u nej. = Јас сум кај _____.

On pôjde s nami. = Тој ќе отиде со _____.

Mária pôjde k nim. = Марија ќе отиде кај _____.

Mária nevydrží bezo mňa. = Марија нема да издржи без _____.

Mária hovorí o nás a ty o nej. = Марија зборува за _____,

а ние за _____.

ПРАШАЊА

Дали се храниш здраво?

Што преовладува во твојата исхрана?

Колку често јадеш овошје и зеленчук?

Какво овошје најмногу ти се допаѓа? А зеленчук?

Кое овошје е корисно и за што?

Што купуваш обично во киоск?

14

НА РУЧЕК КАЈ ЈАНА

Во текот на работната недела Јана ретко јаде со своето семејство. Но во недела, кога се сите дома, Јана руча со своите родители и со своето помало братче. Оваа недела нивниот семеен ручек е исклучителен. Тие имаат мила гостинка од Словачка.

Таткото: Да се напиеме вино! Да наздравиме за нашата средба, за нашата гостинка!
Да сме здрави и живи!

Сите: На здравје!

Мајката: Пријатно јадење! Моника, се надеваме дека ти се допаѓа македонската кујна. Си јадела досега некој македонски специјалитет?

Моника: Ми се допаѓа многу. Обично јадам бурек. Но ова е мојот прв ручек со македонско семејство во македонска куќа.

Јана: Можеш да ја споредиш македонската со словачката кујна?

Моника: Сум забележала дека вие јадете многу повеќе леб, малку повеќе месо и употребувате повеќе сол, пипер и други зачини. Ние поретко јадеме лути пиперки, на пример.

Мајката: А дали вашите мажи пијат колку нашите?

Моника: Нашите пијат повеќе, но најмногу пиво. Кај нас нема толку убаво вино како во Македонија, иако во регионот околу Братислава се прави доста добро вино.

Таткото: Словачкото пиво е светски познато. Следниот пат кога ќе дојдеш, очекуваме да ни донесеш татрански чај. А си пиела македонска ракија?

Моника: Сум пробала, најмногу ми се допаѓа жолта ракија.

Мајката: Земете салата. Моника, слободно послужи се.

Јана: Не срами се, Моника, чувствувај се како дома.

Моника: Многу е вкусно јадењево. Ова е некој македонски специјалитет? Како се вика?

Мајката: Тавче-гравче.

Моника: Нема да ви биде тешко да ми напишете рецепт за ова или за некое друго македонско национално јадење?

Мајката: Се разбира, ќе ти напишеме. Само ти најди се. Нешто да не ти треба?

Моника: Малку вода ако може.

Јана: Александар, донеси една чаша вода за Моника.

Мајката: Нацрпете си репете, девојчиња.

Јана: Јас не можам повеќе. Ти, Моника, сакаш?

Моника: Не, фала многу. Многу беше вкусно, но не сакам повеќе.

Мајката: Тогаш, седнете во дневна. Јас ќе ви донесам тулумби како десерт.

Моника: Што се тоа „тулумби“? Нешто македонско?

Јана: Ќе пробаш сега. Тулумбите кај нас во Македонија имаат традиција, ама мислам дека имаат турско потекло.

Моника: Мислам дека нема да можам да ги пробам денес. Не се чувствувам најдобро.

Јана: Што ти е?

Моника: Не знам, некако цел ден ме боли главата по малку. Ништо сериозно. Но сега сакам да си отидам дома и да си легнам.

Таткото: Јана, испрати ја Моника.

Моника: Ви благодарам искрено за поканата и за вкусниот ручек.

Таткото: Не, ние ти благодариме тебе за друштвото.

Моника: Добра ноќ!

Таткото: Сè најубаво!

МАКЕДОНСКА КУЈНА

БУРЕК е специфично балканско јадење. Бурекот е најпопуларен во Босна и Херцеговина, Северна Македонија и Србија. За бурекот карактеристично е тоа што се пече во фурна, па затоа многу ретко Македонците прават бурек дома. Бурекот се прави од вкусно тесто, со месо, спанаќ, сирење и сл. Кога ќе бидете во Македонија, многу лесно можете да купите вкусен бурек за 60 денари (едно евро) во т. н. бурекчилници. Тоа е македонска брза храна.

ШОПСКАТА САЛАТА. Македонците ја прават малку поинаку во споредба со Словаците. Тајната на шопската салата не е само рецептот, туку и одличните македонски домати и пиперки и одличното сирење.

ТАВЧЕ-ГРАВЧЕ. Името потекнува од зборовите тава (panvica) и грав (fazula), обата во деминутив. Гравот, кој во Северна Македонија е традиционално популарен, на тавче се подготвува на специфичен македонски начин.

САРМА се прави со ориз и мелено месо, кои се виткаат во кисела зелка или во млад лозов лист.

ТУЛУМБИ И БАКЛАВА се многу благи десерти. Тие се од турско потекло и се прават со шербет (вода и многу шеќер).

АЈВАР е македонско национално јадење. Се прави од црвени македонски пиперки – бабури. Ајварот се конзервира во тегли и се јаде во текот на целата зима.

РАКИЈА е македонски алкохолен пијалак. Тоа е македонски соодветник на словачката сливовица. Дали е македонската ракија подобра од словачката сливовица... пробajte и кажете. Ракијата е популарна и во другите балкански земји. Обично има 45 – 55% алкохол. Најпопуларни видови ракија што можат да се купат в продавница се **жолта ракија** и **мастика**.

МАКЕДОНСКОТО ВИНО има исклучителна моќ да ја урива јазичната бариера. Поради климатските услови, во Северна Македонија има одлично грозје – и одлично вино. Од македонските вина кои се прават од македонски сорти грозје ги препорачуваме: **вранец** (црвено вино) и **темјаника** и **траминец** (бели вина).

ТАВЧЕ-ГРАВЧЕ

Состојки: 500 гр. покрупен бел грав, 5 главици кромид, 100 мл масло, 2 зелени и 2 црвени пиперки (или неколку суви пиперки), црн пипер, црвен пипер, сол, нане, мала китка исечкан магдонос, неколку чешниња лук.

Измијте го гравот и ставете го во вода да преноќи. Сменете ја водата и варете го 15 минути. Истурете ја оваа вода и налејте топла вода, па продолжете со варењето на тивок оган. Внимавајте гравот да не се превари, зрната треба да останат цели. Исцедете го, но не целосно, треба да остане малку вода. Исцетете го кромидот на тенки резанки и пропржете го во масло. Кога ќе омекне, ставете црвен пипер и додајте го во гравот. Вака приготвениот грав посолете го и ставете го во земјена тава. Додајте црн пипер по желба, неколку чешниња лук, исечкан магдонос и нане. Озгора наредете зелени и црвени пиперки, претходно исчистени од семки, или суви пиперки (по желба можете да наредите и тркалца домати). Тавчето прелијте го со останатото масло и ставете го во рерна да се пече.

Rozlišujeme priamy a nepriamy predmet. Vo vete „Mária zbila Pavla.“ je *Pavol* (v tvare *Pavla*) priamym predmetom. Vo vete „Mária nič nepovedala Pavlovi.“ je *Pavol* (v tvare *Pavlovi*) nepriamym predmetom. Priamym predmetom odpovedáme na akuzatívne otázky *Koho? Čo?* a nepriamym predmetom zasa na datívne otázky *Komu? Čomu?*. Nepriamy predmet je každý predmet, ktorý nie je v bezpredložkovom akuzatíve. Poďme si tieto vety preložiť do macedónčiny: „Марија го истепала Павел“. Vidíme, že v macedónskej vete sa v porovnaní so slovenskou objavil jeden prvok navyše – krátke zámeno *го*, ktoré do slovenčiny preložíme ako *ho*. Ak teda doslovne preložíme macedónsku vetu, dostaneme konštrukciu, ktorá by bola v slovenčine nesprávna: „Mária ho zbila Pavla.“. V macedónčine však tiež nemožno povedať „Марија истепала Павел.“, ale iba „Марија го истепала Павел.“. V uvedenej vete sú priamymi predmetmi *Павел* a *го*. V skutočnosti je vo vete priamym predmetom *Павел*, tento je však zdvojený pomocou krátkeho zámena *го* v tvare tretej osoby singuláru mužského rodu. V macedónčine ide o „nezvyčajný“ jav, ktorý sa nazýva **dvojitý predmet**.

Pozrime sa na ďalší príklad: „Марија купила книга.“ („Mária kúpila knihu.“). Predmetom vo vete je slovo *книга*. No v tomto prípade sa predmet nezdojuje, práve naopak – nikdy nemožno povedať: „Марија ја купила книга.“. Vo vete „Марија ја купила книгата *Норвешка шума*.“ („Mária kúpila knihu *Nórsky les*.“) je však predmet znovu zdvojený (pomocou zámena *ја*). Tu ho, naopak, zasa nemožno nezdojiť (Macedónci nepovedia: „Марија купила книгата *Норвешка шума*.“ – to by nebola správne sformulovaná veta).

Z vyššie uvedených príkladov vyplýva, že predmety sa **zdvojujú krátkymi zámenami**. Stále však nemáme presnú odpoveď na najdôležitejšiu otázku: **kedy sa predmet zdvojuje a kedy nie?** Prečo sa predmet *Павел* zdvojuje, ale predmet *книга* nie? Prečo sa predmet *книга* nezdojuje a predmet *книгата* sa zdvojuje vždy?

Ak je predmet určitý, musí byť vždy zdvojený. O určitom predmete hovoríme vtedy, ak ho tvorí:

- vlastné meno: Многу *го* сакам *Скопје*. (Mám veľmi rád *Skopje*.);
- podstatné meno s členom: Петар *ги* храни *гулабите*. (Peter chová *holuby*.);
- prídavné meno s členom + podstatné meno: Марко *ја* купи *најновата книга*. (Marek kúpil *najnovšiu knihu*.);
- ukazovacie zámeno + podstatné meno: Марко *ја* купи *оваа книга*. (Marek kúpil *túto knihu*.).

Ak je predmet neurčitý, nedochádza k jeho zdvojeniu. To sa týka priameho i nepriameho predmetu. Slovenskú vetu „Mária nič nepovedala Pavlovi.“ preložíme do macedónčiny ako „Марија ништо не му кажала **на Павел**“. Keď už sme pri vete s nepriamym predmetom, treba vysvetliť aj spôsob používania macedónskej predložky **на**. Predložka **на** sa v macedónčine objavuje v konštrukciách s rôznym významom. Vo vyššie uvedenej vete má konštrukcia

на Павел význam *Pavlovi*. Ak на Павел = *Pavlovi*, potom má predložka на v tomto príklade rovnakú funkciu ako datívna koncovka *-ovi* v slovenčine.

Ak niekedy použijete dvojitý predmet tam, kde by nemal byť, alebo ho nepoužijete tam, kde by po správnosti mal byť, každý Macedónec vám síce porozumie, ale zároveň sa prezradíte, že ste cudzinec.

Keďže sú krátke tvary zámen **го, ја, ги, му, и, им** súčasťou každého dvojitého predmetu, sú používané veľmi často. Preto je potrebné dobre si ich zapamätať. Napríklad:

- Јас **го** гледам натпреварот.
- Марија **ја** сака својата соба.
- Марија **ги** почитува своите родители.
- Марија **му** позајмила на Игор 100 денари.
- Игор **ѝ** вратил на Марија само 50 денари.
- Петар **им** дал по едно јаболко на Марија и на Игор.

V prvej a druhej osobe sa používajú krátke zámená **ме, ми, те, ти, нè, ни, ве, ви**, ale tieto zámená sa využívajú na zdvojovanie iba zriedkavo. Porovnajme si dva príklady: 1. те сакам, 2. те сакам тебе. V prvom príklade **те сакам** znamená *milujem та*. Druhý príklad možno preložiť ako *milujem teba*, kde je, logicky, dôraz kladený na slovo „teba“ – *ja milujem teba (nikoho iného, len teba)*. To znamená, že krátke a dlhé zámeno zároveň použijeme vtedy, ak chceme zdôrazniť osobu, ktorú zámeno označuje. Vo všetkých iných prípadoch, osobitne ak nechceme zdôrazňovať žiadnu osobu, sa používa iba krátke zámeno: **ве** прашувам, ама не **ми** кажувате; ќе **ви** кажам; не **те** гледам а под.

Ďalší dôležitý aspekt, ktorý sa týka krátkych zámen, je ich umiestnenie vo vete – stoja vždy tesne pred slovesom. Dokonca aj v konštrukciách budúceho času sa krátke zámeno nachádza medzi časticou **ќе** a slovesom: **ќе му кажам, ќе го видам** а **и**. To isté platí aj o zápore: **не го гледам, не му давам** а v konštrukciách s „да“: **сакам да му кажам, сакам да го видам** atď. Ak použijeme dve krátke zámená, je potrebné dodržať nasledujúce poradie: datív + akuzatív + sloveso: Јас не **му ја** давам тетратката.

Кратке zámená стоја за slovesom iba v dvoch prípadoch: ak je sloveso v rozkazovacom spôsobe (**кажи ми**) alebo po prechodníku (**гледајќи го**).

ВЕЖБИ

КРАТКИ ЗАМЕНКИ

Морам да _____ прашам татко ми.

Морам да _____ кажам на татко ми.

Морам да _____ прашам мајка ми.

Морам да _____ кажам на мајка ми.

Петар _____ сака Марија.

Марија _____ мрази Петар.

Баба Благуна _____ раскажува на децата интересни приказни.

Баба Благуна _____ воспитува децата.

ГРЕШКИ

Nájdite chyby vo vetách:

Ти оставив тестовите.

Вчера ја сретнав професорка.

Јас многу сакам Македонија.

Јас многу ги сакам девојки.

Кундера напишал збирката раскази „Смешни љубови“.

Марија тепа својот маж.

Не ја му давам тетратката.

Не можам да ја видам студентка за која ми зборуваш.

Горан сака да го купи најскап компјутер.

Ќе кажам вистината на Марија.

Јас ќе побарам Марија.

Ти сакаш го да видиш мојот брат.

ПРАШАЊА

Обидете се да ја опишете словачката кујна. Што преовладува во неа?

Кои се национални словачки јадења? Како се прават тие?

15

МОНИКА Е БОЛНА

Вчера Моника беше на ручек кај Јана. Денес Јана е на гости кај Моника. Јана сака да ја одведе Моника во театар. Сепак:

Јана: Како си денес? Зошто не зборуваш? Изгледаш тажно.

Моника: Не ми е добро. И натаму се чувствувам лошо. Не знам дали сум болна или ќе се разболам.

Јана: Што те боли?

Моника: Ме боли грлото и главата.

Јана: Имаш температура?

Моника: Не сум сигурна, не сум мерела. Сега ќе го ставам топломерот.

Јана: Мислам дека треба да одиш на лекар.

Моника: Можеби си во право. Ама ми се чини дека не е ништо сериозно. Види го топломеров. Температурата сигурно не е висока.

Јана: 38,3! Тоа за тебе не е ништо сериозно!? Јас не би рекла така. Облечи го капутот и одиме на лекар!

Моника: Не мислиш ли дека еден парацетамол ќе ми помогне? Сепак, ова е само настинка. Навистина не сакам да излегувам од дома сега. Повеќе сакам да останам в кревет.

Јана: Добро, ќе направиме вака:

Јас ќе ти сварам чај, а ти испиј еден парацетамол со чајот и остани в кревет. Мораш да мируваш зашто на организмот му е потребен одмор за да може да се бори против болеста. Ќе ти купам од продавница многу овошје. Имаш потреба од витамини. Потоа ќе отидам во аптека и ќе ти купам сируп против болки во грлото. Потоа ќе видиме како ќе се развива состојбата. Ако не биде подобро, ќе мораме на лекар.

СЛЕДНИОТ ДЕН: МОНИКА И НАТАМУ Е БОЛНА

Јана: Добар ден, докторе!

Лекарот: Добар ден, повелете. Која од вас двете има проблем? Претпоставувам, русокосата.

Јана: Да, мојата другарка. Таа е од Словачка, ама одлично зборува македонски.

Лекарот: Повелете, седнете на столчето. Што Ве мачи?

Моника: Ме боли грлото и главата. Имам висока температура.

Лекарот: Знаете од што? Што можело да доведе до болеста, според Вас?

Моника: Завчера настинав. Седев на провев и испив еден студен газирани пијалак.

Лекарот: Завчера сте настинале и дури денес доаѓате на лекар!?

Јана: Јас ја убедував вчера, ама ја мрзеше да стане од кревет.

Лекарот: Требало да ја послушате својата другарка. Отворете ја устата. Речете „ааа“. Грлото е многу црвено, а јазикот бел. Соблечете се до половина. Дишете длабоко. Та-а-ка. Имате грип. Ќе Ви препишам некои лекаства. Ќе треба да пиете по едно апче на секои шест часа. Утре дојдете на контрола. Се надевам дека нема да има потреба од посилни капсули или инјекции.

Моника: Добро, в ред, ќе дојдам сигурно. Кога ќе оздравам, докторе?

Лекарот: Бидете трпелива. Требало на своето здравје да мислите завчера. Секогаш е подобро да се спречи, отколку да се лечи. Но, така е тоа секогаш во пролет. Времето лаже. Временските промени се чести и го изненадуваат организмот. Освен тоа, во воздухот се зголемува концентрацијата на вирусите и бактериите.

МЕДИЦИНА

амбуланта poliklinika

вирус vírus

болница nemocnica

настинка prechladnutie

брза помош záchranka

кашла kašlat

крв krv, крвна слика krvné testy

кива kýchať

вакцина vakcína

труење со храна otrava z potravín

крвен притисок krvný tlak

главоболка bolesť hlavy

крварење krvácanie

несоница nespavosť

преглед prehliadka

очила okuliare

медицинска сестра zdravotná sestra

леќи kontaktné šošovky

воспаление zápal

скршена рака zlomená ruka

оток opuch, отекува opúchať

шината нога vyvrtnutá noha

ОРГАНИ

срце srdce

желудник žalúdok

мозок mozog

црева črevá

бели дробови plúca

црн дроб pečeň

бубрег oblička, **бубрези** obličky

коски kosti

ПОТРЕБНИ ИЗРАЗИ

Како си? Ako sa máš?

Што те боли? Čo ťa bolí?

Ме боли главата, стомакот. Bolí ma hlava, brucho.

Ме болат нозете. Bolia ma nohy.

Осигурување Poistenie

Všimnite si:

Ми се јаде. Chcem jesť (chce sa mi jesť).

Ми се спие. Chcem spať (chce sa mi spať).

Ми се пие сок. Chcem sa napiť šťavy (chce sa mi napiť šťavy).

GRAMATIKA

ROZKAZOVACÍ SPÔSOB SLOVIES

1. Tvary rozkazovacieho spôsobu existujú v macedónčine iba v druhej osobe jednotného a množného čísla. Rozkazovací spôsob sa tvorí od prízmenného kmeňa (kmeňa prítomného času):

	A-skupina	E-skupina		И-skupina	
	гледа	дише	пее	седи	стои
2 ос. едн.	гледај	диши	пеј	седи	стој
2 ос. мн.	гледајте	дишете	пејте	седете	стојте

2. U sloviess E- a И-skupiny sa rozkazovací spôsob tvorí rovnako. K prízmennému kmeňu sloviess, ktorých koreň končí spoluhláskou, sa pripoјí koncovka -и/-ете. Pri slovesách, ktorých koreň sa končí na spoluhlásku, sa k prízmennému kmeňu pripoјí koncovka -ј/-јте (ako v prípade A-skupiny).
3. Rozkazovací spôsob slovesa даде (dať) znie: дај, дајте. Sloveso јаде (jesť) vytvára tieto tvary: јади, јадете.

4. V macedónčine neexistuje osobitný tvar rozkazovacieho spôsobu pre 1. osobu množného čísla. V takýchto prípadoch tvoríme rozkaz pomocou častice **да**: **да одиме** (poďme), **да размислиме** (popremýšľajme). Pre zdôraznenie rozkazu sa často používajú častice **ај** a **ајде**: **ај(де) да прашаме** (opýtajme sa), **ај(де) да одиме** (poďme).
5. V 3. osobe singuláru a plurálu sa používa častica **нека**, ktorá je ekvivalentom slovenskej častice **nech**: **нека се врати** = nech sa vráti, **нека слуша** = nech počúva, **нека дојдат** = nech prídu, **нека зборуваат** = nech hovoria.
6. Záporný tvar sa tvorí pomocou častice **не**, ale za účelom negácie sa často používajú aj konštrukcie s **немој** – **немојте**:
 - не верувај = немој да веруваш = never
 - не верувајте = немојте да верувате = neverte
 - не радувај се = немој да се радуваш = neraduj sa
 - не радувајте се = немојте да се радувате = neradujete sa
7. Krátke tvary zámen, ktoré zvyčajne stoja priamo pred slovesom, menia v rozkazovacom spôsobe svoje miesto a premiestňujú sa **priamo za sloveso**:
 - Јас се шегувам, **насмеј се**. (Robím si srandu, usmej sa!)
 - Прочитај ја** книгата. (Prečítaj si tú knihu.)

ВЕЖБИ

ЖЕЛБА > ЗАПОВЕД ŽELANIE > ROZKAZ

- Сакам да ми купиш портокали. _____ ми портокали.
- Сакам да ми дадеш пари. _____ ми пари.
- Сакам да се вратиш дома. _____ дома.
- Сакам да ме измасираш. _____ ме.
- Мораш да ја прочиташ целата книга. _____ ја книгата.
- Треба да одиш во продавница. _____ во продавница.
- Треба да одите на факултет. _____ на факултет.
- Не смеете да пушите. Не _____.

РАЗГОВОР

Помôžте chorému. Porad'те mu, čo má robiť.

Тој: Не ми е добро. Лошо се чувствувам.

Ти: _____

Тој: Имам висока температура. Ме боли грлото, а малку и стомакот.

Tu: _____

Toj: Не, не сакам да одам на лекар. Можам да се излечам сам. Ти можеби знаеш што треба да направам за да ме преболи стомакот?

Tu: _____

Toj: А за да се намали температурата што треба да испијам?

Tu: _____

Toj: А за грлото што е најдобро?

Tu: _____

Toj: Можеш ли да отидеш до продавница и до аптека и да ми ги купиш сите овие продукти и лекови?

Tu: _____

КАКО ЌЕ РЕЧЕМЕ НА МАКЕДОНСКИ?

Preložte do macedónčiny:

Lekár: Čo vás trápi? _____

Pacient: Bolia ma svaly a hlava. _____

Lekár: Máte zvýšenú teplotu? _____

Pacient: Tridsatsedem päť. _____

Lekár: A čo hrdlo? Kašlete? _____

Pacient: Nie, nekašlem. _____

Lekár: Musím vás prezrieť. Vyzlečte sa, prosím. Dýchajte zhlboka. Teraz nedýchajte. Otvorte ústa, ukážte jazyk a povedzte „aaaaa“. _____

ПРАШАЊА

1. Како се лечиш од обична настинка? (Одиш на лекар или не? Што правиш дома?)
2. Опиши ја својата здравствена состојба.

16

ВО КИНО

Јана: Моника, вечер во киното Милениум премиерно се прикажува „Кајмак“ – новиот филм на Милчо Манчевски. Сакаш ли да одиме да го гледаме?

Моника: Кој е тој Милчо Манчевски?

Јана: Не знаеш!? Манчевски е најпознатиот македонски режисер. Неговиот филм „Пред дождот“ освои многу награди.

Моника: А! „Пред дождот“ сум го гледала, ама не сум знаела дека режисерот се вика Манчевски.

Јана: И? Што велиш? Одиме вечер?

Моника: Лекарот ми рече да не излегувам надвор. Иако... навистина би сакала да одам во кино.

Јана: Ајде, ако се чувствуваш подобро, не слушај го лекарот.

Моника: Добро, каде ќе се најдеме? Јас не знам каде се наоѓа киното Милениум.

Јана: Можеме да се сретнеме на плоштад кај фонтаната. Да речеме, во седум и пол. Проекцијата на филмот почнува во девет, ама мораме порано да купиме влезници зашто ова е премиера.

Моника: Важи! Се гледаме таму!

КАЈ ФОНТАНАТА:

Моника: Здраво, Јана! Извини што доцнам.

Јана: Пет минути – тоа во Македонија не е доцнење. Одиме!

Моника: Многу се радувам. Никогаш не сум била во кино во Македонија.

Јана: А во Словачка одиш често?

Моника: Да, отсекогаш сум сакала да гледам филмови.

Јана: Јас ќе купам влезници. Каде сакаш да седиме: понапред, поназад?

Моника: Седно, само да не е многу отстрана.

Јана: Ве молам две влезници за филмот. Важно ми е само да се еднододруго и да се некаде во средината.

Благајник: Може ли во седмиот ред седишта 16 и 17?

Јана: Да, одлично.

Моника, повели, твојата влезница. Имаме добри места.

Моника: Фала! Колку треба да ти вратам?

Јана: Не треба ништо, не биди смешна.

Моника: Добро, јас ќе купам пуќанки.

Кирил: Јана! Јана!

Јана: Еј, здраво, Кирил! Здраво, Марко! Ја познавате Моника!

Кирил: Јас сум ја видел на факултет, но не сум имал можност да се запознам со неа. Јас сум Кирил, мило ми е!

Марко: А јас сум Марко!

Моника: Моника. И мене ми е мило.

Марко: Девојки, можеме ли да седиме заедно.

Јана: Што се однесува до нас, да. Ама изгледа не можеме зашто ние веќе имаме влезници.

Кирил: Штета! Добро, тогаш можеме да се видиме по филмот. Сега и ние мораме да купиме влезници.

Јана: Побрзајте! Филмот ќе почне уште малку.

КУЛТУРНО-УМЕТНИЧКИ ЖИВОТ

култура kultúra

премиера premiéra

уметност umenie

саем на книгата knižný veľtrh

кино kino

книжарница kníhkupectvo

театар divadlo

писател spisovateľ

филм film

режисер režisér

музеј múzeum

опера opera

изложба výstava

балет balet

џез džez

(театарска) претстава (divadelné) predstavenie

GRAMATIKA

MINULÝ ČAS ZLOŽENÝ

Macedónsky minulý čas zložený je historicky a formálne ekvivalentný s minulým časom v slovenčine.

јас сум играл, играла	ja som hral, hrala	ние сме играле	my sme hrali
ти си играл, играла	ty si hral, hrala	вие сте играле	vy ste hrali
тој играл	on hral	тие играле	oni hrali
таа играла	ona hrala		
тоа играло	ono hralo		

Môžeme si všimnúť, že:

- rovnako ako v slovenčine sa pomocné sloveso v 3. osobe singuláru i plurálu vynecháva;
- koncovka v pluráli je **-ле**, na rozdiel od slovenskej **-li**.

Minulý čas zložený slovesa „сум“:

јас сум бил/била	ние сме биле
ти си бил/била	вие сте биле
тој бил	тие биле
таа била	
тоа било	

Minulý čas zložený sa tvorí trochu inak pri dokonavých slovesách, inak pri nedokonavých. Tieto rozdiely spočívajú v zmenách spoluhlásky prízmeného kmeňa, no koncovka zostáva vždy rovnaká bez ohľadu na slovesný vid.

Minulý čas zložený pri **nedokonavých** slovesách:

вика (а-група)	брише (е-група)	работи (и-група)
сум викал, -а	сум бришел, -а	сум работел, -а
си викал, -а	си бришел, -а	си работел, -а
викал, -а, -о	бришел, -а, -о	работел, -а, -о
сме викале	сме бришеле	сме работеле
сте викале	сте бришеле	сте работеле
викале	бришеле	работеле

Po vyčasovaní týchto troch slovies vidíme, že pri slovesách a- a e-skupiny sa nemení prítomný kmeň a samohláska prítomného kmeňa zostáva vo všetkých osobách zachovaná, kým pri slovesách и-skupiny sa táto samohláska mení na e.

prítomný čas → minulý čas zložený od nedokonavých slovies

a → a

e → e

и → e

ВЕЖБИ

СЕГАШНО ВРЕМЕ > МИНАТО СЛОЖЕНО ВРЕМЕ

Јас никогаш не јадам пица. > **сум јадел**

Чичко Јован е многу добар. > _____

Марија никогаш не пие. > _____

Ние не плачеме. > _____

Стефан не ја чита книгата „Папокот на светот“. > _____

Ти си во Германија. > _____

Ти не знаеш како треба да се однесуваш. > _____

Денес играат Вардар и Пелистер. > _____

МИНАТО СЛОЖЕНО ВРЕМЕ

Јас **сум гледал**

Ти _____

Таа _____

Ние _____

Вие _____

Тие _____

Тој **пиел**

Јас _____

Тие _____

Таа _____

Ти _____

Вие _____

Јас _____

Ти _____

Вие **сте биле**

Тој _____

Тие _____

Ние _____

Тие _____

Тој _____

Јас **сум знаел**

Вие _____

Ние _____

Ти _____

Таа **давала**

Ние _____

Ти _____

Јас _____

Тој _____

Тие _____

Јас **сум можел**

Тој _____

Ти _____

Ние _____

Вие _____

Тие _____

Тие **јаделе**

Јас _____

Тој _____

Вие _____

Ние _____

Таа _____

Ти **си возел**

Јас _____

Тие _____

Таа _____

Ние _____

Вие _____

ПРАШАЊА

1. Колку те интересира уметноста? Која уметност најмногу?
2. Што сакаш повеќе: кино или театар? Зошто?
3. Колку често одиш на претстави, фестивали, концерти и сл.?
4. Кој е твојот омилен филм и зошто?
5. Каква музика слушаш?

17

ВО КАФУЛЕ

Македонците многу сакаат да шетаат до доцна навечер. Кафулињата и ноќните клубови се секогаш преполни со луѓе. Најмногу се излегува во сабота навечер. Марко и Кирил не сакаат да имаат здодевен викенд. Затоа тие решија да ги поканат Јана и Моника во некое скопско кафуле.

Кирил: Моника, каков е ноќниот живот во Словачка?

Моника: Во Словачка се излегува слично како во Македонија, но различни се клубовите. Ние ретко излегуваме во кафулиња како ова. Повеќе сакаме да седиме во пивници, каде што има добро пиво и музиката не е толку гласна... Обично остануваме до полноќ.

Кирил: И што правите потоа?

Моника: Некои одат во дискотека, а некои се враќаат дома.

Кирил: Си била ли во дискотека во Македонија? Можеме вечерва да одиме.

Моника: Јас не сакам дискотеки, ама можеме и да отидеме некогаш.

Кирил: Како ти се допаѓа ова кафуле?

Моника: Убаво е. Ми се допаѓа тоа што не се пуши. Ни во Словачка секаде не е зачадено.

Јана: И кај нас беше порано така, ама сега со новиот закон пушењето е забрането.

Кирил: А музиката?

Моника: Ми се допаѓа, но е прегласна. Повеќе ми се допаѓа кога е потивка и кога може да се разговара без довикување.

Кирил: Што ти покажала Јана во Скопје?

Моника: Најчесто се шетаме во центарот на градот.

Кирил: Не сте отишле во чаршија, на кале...? Јана, како си можела да не ја одведеш Моника во чаршија!?

Јана: Не викај ми! Немало време.

Кирил: Како да не ти викам. Ништо не си ѝ покажала во Скопје! Треба да види и некои културно-историски знаменитости.

Јана: Ние имаме поинтересни работи. На пример, купување облека. Ако си толку паметен, покани ја самиот.

Кирил: Ќе ја поканам. Моника, имаш ли македонски мобилен?

Моника: Имам, да.

Кирил: Ќе ми го дадеш бројот?

Моника: Запиши: 070 428 708.

Кирил: Ќе ти титнам, и ти да го имаш мојот. Ти не слушај ја Јана. Мораш да отидеш на Матка, во Скупи и уште на неколку места.

Моника: Што е тоа Матка? Што е Скупи?

Кирил: Матка е прекрасен кањон во близина на Скопје. А Скупи е археолошко наоѓалиште од антиката. Има многу такви места во Македонија. Охрид е најубавиот град во Македонија. Си била ли таму?

Моника: Бев летоска во Охрид. Но би сакала да отидам пак таму.

Кирил: Да одиме во Охрид сите четворица следниот викенд! Можеме да отидеме в сабота наутро, да се вратиме в недела навечер.

Јана: Тоа е многу кратко. В петок имаме само едно предавање. Можеме да не одиме на тоа, па да тргнеме еден ден порано.

Марко: Одлична идеја. Само не знам дали ќе имам пари.

Кирил: Ќе биде евтино. Ќе ти позајмам јас ако треба. На враќање можеме сите да навратиме кај мене во Битола.

НОКЕН ЖИВОТ

кафуле kaviareň

викенд víkend

дискотека diskotéka

шетање prechádzka

кафеана krčma

дружење kamarátstvo

ресторан reštaurácia

љубов láska

пивница piváreň

гласна/тивка (музика) hlasná/tichá (hudba)

СКОПЈЕ

Старото име на Скопје е Скупи. Скупи е антички град кој бил целосно уништен од силен земјотрес во V век од нашата ера. Скопје е главен град на денешна Република Северна Македонија. Во Скопје живеат околу половина милион жители. Во 1963 година

силен земјотрес го потресол и Скопје. Во земјотресот загинале повеќе од 1 000 луѓе, а биле уништени и околу 80 отсто од старата скопска архитектура. Затоа Скопје денес претставува специфична балканска архитектонска и етничка смеса. Низ Скопје тече реката Вардар. На Вардар се наоѓа Камен мост, еден од најзначајните објекти, за кој уште со сигурност не се знае кога е изграден: според некои истражувачи потекнува од XV век, според други од VI век. Во центарот на Скопје се наоѓа и тврдината Кале, од која има прекрасен поглед на градот. Во периодот од 2010 до 2015 година значително се менува изгледот на градот со реконструкција на најважните објекти од старо (предземјотресно) Скопје и со изградба на нови. Тоа што е најубаво во Скопје, е исклучителниот стил на живот на скопјани: отвореноста, гостопримливоста, дружељубивоста, вечерните излегувања и желбата да се ужива во секој миг од животот.

GRAMATIKA

MINULÝ ČAS ZLOŽENÝ

Minulý čas zložený od **dokonavých** sloviess sa tvorí trochu inak ako pri nedokonavých slovesách. Koncovky sú rovnaké, ale spoluhlásky **prézentného** kmeňa sa v mnohých prípadoch líšia.

Pri slovesách A-skupiny sa **prézentný** kmeň nemení, čiže samohláska **a** v **prézentnom** kmeni vždy zostáva – tak pri dokonavých, ako aj pri nedokonavých slovesách:

избега (utiecť) – <i>dokonavé</i>	бега (utekať) – <i>nedokonavé</i>
сум избега <u>л</u> , -а	сум бега <u>л</u> , -а
си избега <u>л</u> , -а	си бега <u>л</u> , -а
избега <u>л</u> , -а, -о	бега <u>л</u> , -а, -о
сме избега <u>ле</u>	сме бега <u>ле</u>
сте избега <u>ле</u>	сте бега <u>ле</u>
избега <u>ле</u>	бега <u>ле</u>

Takmer vo všetkých dokonavých slovesách И-skupiny sa samohláska **и** nemení:

купи	
сум купи <u>л</u> , -а	сме купи <u>ле</u>
си купи <u>л</u> , -а	сте купи <u>ле</u>
купи <u>л</u> , -а, -о	купи <u>ле</u>

Tu je rozdiel oproti slovesám nedokonavým, v ktorých sa samohláska **и** v **prézentnom** kmeni mení na **е**.

dokon.	nedokon.
помисли	мисли
сум помислил, -а	сум мислел, -а
си помислил, -а	си мислел, -а
помислил, -а, -о	мислел, -а, -о
сме помислиле	сме мисле
сте помислиле	сте мисле
помислиле	мисле

Najdôležitejšou výnimkou je dokonavé sloveso **види** (uvidieť): **јас сум видел, -а, ти си видел, -а, тој видел, ние сме виделе...**

Pri slovesách E-skupiny rozoznávame 4 varianty, ktorým sa budeme venovať v nasledujúcej lekcií.

ВЕЖБИ

МИНАТО СЛОЖЕНО ВРЕМЕ

Таа прочитала	Јас сум размислил	Тие прашале	Ти си се вратил
Ние _____	Тој _____	Јас _____	Јас _____
Ти _____	Ти _____	Тој _____	Тие _____
Јас _____	Ние _____	Вие _____	Таа _____
Тој _____	Вие _____	Ние _____	Ние _____
Тие _____	Тие _____	Таа _____	Вие _____

АНТОНИМИ

Што е спротивно на:

ден ≠ **ноќ**

жена ≠ _____

татко ≠ _____

почеток ≠ _____

љубов ≠ _____

вистина ≠ _____

топол ≠ _____

затворен ≠ _____

слаб ≠ _____

краток ≠ _____

убав ≠ _____

богат ≠ _____

тежок ≠ _____

валкан ≠ _____

купува ≠ _____

завршува ≠ _____

ПРАШАЊА

Што правиш навечер?

Каде излегуваш?

Како се забавуваат младите Словаци и Словакинки?

Опиши ги најубавите кафулиња и дискотеки во Братислава.

18

БАРАМЕ СМЕСТУВАЊЕ

Јана: Погледнавте ли нешто во врска со сместувањето во Охрид? Утре ни е патувањето. Имате ли некои познаници таму за да се сместиме полесно и поевтино?

Кирил: Јас немам, не знам за Марко. Поточно, летоска бев сместен во еден апартман, но тоа место не би го препорачал ни во сон. Ми рекоа дека е две минути до езерото, а беше дваесет и две. Никаква хигиена и ужасен однос на сопствениците.

Марко: Немам ни јас ништо добро. Во Охрид не сум бил веќе неколку години. Јас повеќе сакам да одморам на море.

Моника: Мислите ли дека може да биде проблем тоа? Мислам, да се најде сместување. Можеме да погледнеме на Букинг, или можеби имате некоја македонска платформа на интернет за сместувачки капацитети.

Кирил: Да, ќе побараме. Инаку, не би требало да претставува проблем да се најде сместување сега. Одамна е завршена летната сезона.

Јана: Да, тоа е точно, но ние ќе бараме сместување од денес за утре. Не е секогаш лесно да се најде. И не ни е целта да најдеме какво било сместување, туку нешто соодветно за нас четворицата.

Марко: Во право е Јана. Штета што не го решивме ова прашање порано. Јас предлагам јас и Кирил да ја преземеме оваа обврска и да побараме сместување веднаш штом ќе стигнеме дома. Организацијата е машка работа, не сакам да ве заморуваме вас.

Јана: Ова е дискриминација! Што мислиш ти, Моника?

Моника: Можеби и звучи малку невкусно, но јас немам ништо против, хаха. Јас и Јана можеме да направиме сендвичи и да донесеме нешто за грицкање и за освежување за патем.

Јана: Како вистински домаќинки. Хаха!

Кирил: Така нема да биде фер. Вие ќе потрошите пари. Ама добро, ајде, може. А ние ќе честиме кафе на Стража.

Моника: Што е тоа „Стража“?

Јана: Ќе видиш. Тоа е едно место, планински превој, каде што секогаш застануваат сите туристи што патуваат во Охрид, оти тоа е на половина пат од Скопје до Охрид.

Марко: Значи, договорени сме. Само... Ќе може ли да ни кажете нешто во врска со сместувањето што треба да го најдеме јас и Кирил? Какви очекувања и потреби имате? Што ви е важно? Дали мора да биде во центарот на градот и блиску до езерото?

Моника: Што се однесува до мене, воопшто не мора да биде блиску до езерото. Јас сакам да пешачам.

Јана: Да, не мора да е крај езеро, но нека биде во градот, а не во некое од околните села затоа што непотребно ќе изгубиме многу време за да стигнеме онаму каде што треба.

Моника: Мене ми е важно само да е чисто. Мебелот не мора да е нов, но, ако има прав, ќе почнам да кашлам.

Кирил: А колку кревети да има? Претпоставувам дека сакате да има две соби.

Јана: Па да, пожелно е да бидат две соби. А што се однесува на креветите, за мене и Моника може да бидат два засебни, а може да биде и еден двоен кревет – сеедно е. Видете што ќе најдете.

Моника: Да, не ни е никаков проблем да спиеме на ист кревет. Значи, ако има два двојни кревети, тоа ќе ни биде доволно.

Марко: Како мислиш два двојни кревети? Јас и Кирил сигурно нема да спиеме на заеднички кревет!

Моника: Ах, добро, извинете.

Јана: И цената не е толку битна, со оглед на тоа што одиме само на две ноќи. Важно е да вреди за цената.

GRAMATIKA

MINULÝ ČAS ZLOŽENÝ

Pri relativne malom počte slovies E-skupiny sa samohláska e nemení:

умре zomrieť	запре zastaviť
сум умрел, -а	сум запрел, -а
си умрел, -а	си запрел, -а
умрел, -а, -о	запрел, -а, -о
сме умреле	сме запреле
сте умреле	сте запреле
умреле	запреле

Pri mnohých slovesách E-skupiny sa však **e** mení na **a**:

избрише utrieť	каже povedať	почне začať
сум избриш а л, -а	сум кажа а л, -а	сум почна а л, -а
си избриш а л, -а	си кажа а л, -а	си почна а л, -а
избриш а л, -а, -о	кажа а л, -а, -о	почна а л, -а, -о
сме избриш а ле	сме кажа а ле	сме почна а ле
сте избриш а ле	сте кажа а ле	сте почна а ле
избриш а ле	кажа а ле	почна а ле

Pre jeden typ sloviac (влезе, излезе, дојде, отиде, рече atď.) je charakteristická alternácia (striedanie) spoluhlások a tiež samohláska **o** v niektorých tvaroch mužského rodu:

влезе vojsť	рече povedať	дојде prísť	отиде odísť
сум влегол/влегла	сум рекол/рекла	сум дошол/дошла	сум отишол/отишла
си влегол/влегла	си рекол/рекла	си дошол/дошла	си отишол/отишла
влегол/влегла	рекол/рекла	дошол/дошла	отишол/отишла
сме влегле	сме рекле	сме дошле	сме отишле
сте влегле	сте рекле	сте дошле	сте отишле
влегле	рекле	дошле	отишле

Tieto slovesá sa používajú veľmi často, preto je potrebné si ich zapamätať.

Pri dokonavých slovesách E-skupiny s koreňom obsahujúcim **-y-** či **-и-** (napr. чу-е, отру-е, испи-е, скри-е) samohláska prízvukového kmeňa **e** zaniká:

вид dokonavy	dokonavy	(nedokonavy)
чуе počuť	испие vypiť	(пие piť)
сум чу л , -а	сум испи л , -а	(сум пи л , -а)
си чу л , -а	си испи л , -а	(си пи л , -а)
чу л , -а, -о	испи л , -а, -о	(пи л , -а, -о)
сме чу л е	сме испи л е	(сме пи л е)
сте чу л е	сте испи л е	(сте пи л е)
чу л е	испи л е	(пи л е)

ДВАЈЦА, ТРОЈЦА...

двајца другари dva ja kamaráti

тројца браќа tri ja bratia

четворица мажи *štyria muži*

петмина студенти *pät študentov*

шестмина ученици *šest žiakov*

ďalej: седуммина, осуммина, деветмина, десетмина, единаесетмина... петнаесетмина...
дваесет и двајца... триесет и осуммина...

Pri tvorení skupinových čísloviek sa k základným číslovkám od 5 vyššie pridáva sufix **-мина** а од čísloviek 2 аџ 4 sa používajú tieto tvary: двајца, тројца, четворица.

ВЕЖБИ

МИНАТО СЛОЖЕНО ВРЕМЕ

седне <i>sadnúť si</i>	падне <i>spadnúť</i>	тргне <i>vyraziť</i>	стане <i>vstať</i>
Јас сум седнала	Јас сум паднал	Тие тргнале	Ти си станал
Ти _____	Тој _____	Јас _____	Јас _____
Тој _____	Ти _____	Тој _____	Тие _____
Ние _____	Ние _____	Вие _____	Таа _____
Вие _____	Вие _____	Ние _____	Ние _____
Тие _____	Тие _____	Таа _____	Вие _____

влезе <i>vojst'</i>	излезе <i>vyjst'</i>	рече <i>povedať</i>	најде <i>nájst'</i>
Јас сум влегол	Јас сум излегол	Тие рекле	Ти си нашол
Ти _____	Тој _____	Јас _____	Јас _____
Таа _____	Ти _____	Тој _____	Тие _____
Ние _____	Ние _____	Вие _____	Таа _____
Вие _____	Вие _____	Ние _____	Ние _____
Тие _____	Тие _____	Таа _____	Вие _____

ТЕЛЕФОНСКИ РАЗГОВОР

Ako budú tieto telefonické rozhovory znieť v macedónčine?

B: Áno, prosím! _____

A: Je to hostinec „Дневен престој“? _____

B: Nie, to je omyl! _____

A: Prepáčte! _____

C: Hostinec „Дневен престој“, prosím! _____

A: Dobrý deň! Chcel by som si na dnes zarezervovať stôl pre 4 osoby. _____

C: Dobre. O koľkej prídete? _____

A: O deviatej. _____

C: Dobre, zapísala som si to. _____

A: Ďakujem, dovidenia! _____

НАРОДНА ПРИКАЗНА

Prečítajte si macedónsku rozprávku „Кога се женело сонцето“ v časti *Texty na čítanie a preklad*. Sústreďte sa na tvary slovies.

19

ВО ОХРИД

Моника: Летоска бев воодушевена од Охрид. Многу се радувам што сум пак во овој прекрасен град.

Јана: Штета што не е лето и не можеме да пливаме.

Марко: Ама можеме да весламе! Да земеме кајче! Јас и Кирил ќе весламе, а вие ќе уживате.

Кирил: Можеме да испловиме од пристаниште до Канео. Што велите, девојки?

Јана: Ако сте толку силни, јас вела одлично!

Моника: Тоа место околу црквата Свети Јован Канео за мене е најубавото место на светот!

Јана: Моника, ти си Словакинка или Македонка!? Јас мислев дека ние ќе ти покажуваме и ќе ти раскажуваме, а сега изгледа ти ќе ни раскажеш нешто за Македонија.

Моника: Не шегувај се. Јас не можам да знам колку што знаете вие. Знае ли некој можеби од каде потекнува името „Охрид“?

Кирил: Постои легенда дека потекнува од фразата „Ох, рид“. А сега ние ќе пловиме токму кон тој рид што предизвикува воздишки. На тој рид се наоѓаат и црквата Св. Јован Канео и Самуиловата тврдина и Плаошник и Античкиот театар.

Јана: Многу древности на еден мал простор.

Моника: А кажете ми нешто за Самуиловата тврдина. Кој е тој Самуил?

Кирил: Самуил е цар кој владеел во десеттиот век на една огромна територија. Неговото царство се протегало на целиот Балкански Полуостров. Успеал да ја победи силната Византија.

Моника: Што се случило потоа? Како ја изгубил власта?

Кирил: Знаеш ли каде се наоѓа планината Беласица?

Моника: Мислам, во источна Македонија.

Кирил: Да, во близина на Струмица. Војската на Самуил изгубила во една тешка битка, во историјата позната како Битката кај Беласица. Византиската војска заробила петнаесет илјади војници на Самуил. Царот на Византија му бил лут на Самуил. Му се одмаздил со тоа што наредил да се ослепат сите војници. Само на еден од сто војници му оставал по едно око, за да може да ги одведе слепите војници назад кај Самуил.

Моника: Страшно!

Кирил: Самуил, откако ги видел своите војници ослепени, починал по неколку дена.

Моника: Раскажете нешто повесело. Што ќе ми кажете за месноста Плаошник? Зошто е толку важен тој ваш Плаошник?

Кирил: На Плаошник дејствувал Свети Климент Охридски. Тој е најпознатиот ученик на светите браќа Кирил и Методиј. Во десеттиот век Св. Климент собрал 3000 ученици и на Плаошник го основал првиот словенски универзитет.

Моника: Навистина богата историја има оваа земја. А уште кога кон тоа ќе се додаде антиката... Горда сум што сум овде со вас.

Кирил: Фала многу! Се надеваме дека и ние некогаш ќе бидеме во Словачка со тебе.

Јана: Знаете, вечер има концерт во Антички театар. Моника, ти сакаш да одиме?

Моника: Задолжително!

Јана: А знаеш ли некоја народна македонска песна? Ти се допаѓа песната „Македонско девојче“?

Моника: Да, ама уште повеќе ја сакам песната „Учи ме, мамо, карај ме“. Многу ми е смешен последниот стих – „кучка Лилјана не дојде“.

ПРИРОДА

река rieka

Охридско Езеро Ochridské jazero

езеро jazero

Јадранско Море Jadranské more

море more

континент svetadiel, kontinent

океан oceán

сонце slnko

рид kopec

месечина mesiac

планина hora

свезди hviezdy

УЧИ МЕ, МАМО, КАРАЈ МЕ

Учи ме, мамо, карај ме
како да ја земам Лилјана
Лилјана мома убава

Лилјана бела и црвена
Лилјана тенка висока
Лилјана ситен босилок
Лилјана една на мајка
Учам те, сине, карам те
повикај триста мајстори
направи чешма шарена
наврати вода студена
сите селани ќе дојдат
и Лилјанини другачки
ем сите калеш невести
белким Лилјана ќе дојде
Послушал Стојан мајка си
повикал триста мајстори
направил чешма шарена
навратил вода студена
сите селани дојдоа
и Лилјанини другачки
ем сите калеш невести
кучка Лилјана не дојде.

МАКЕДОНСКО ДЕВОЈЧЕ

Македонско девојче
китка шарена
во градина набрана
дар подарена

Refrén: Дали има на овој бели свет
пубаво девојче од Македонче
Нема, нема, не ќе се роди
пубаво девојче од Македонче

Нема свезди полични од твојте очи
да се ноќе на небо ден ќе раздени
Кога коси расплете како коприна
лична е и полична од самовила
Кога песна запее, славеј натпее
Кога оро заигра, срце разигра.

ОХРИД И ОХРИДСКОТО ЕЗЕРО

Охридското Езеро се наоѓа во југозападниот дел на денешна Република Северна Македонија. Зафаќа површина од 358 квадратни километри и достигнува 289 метри длабочина. Охридското Езеро е најстарото езеро во Европа и едно од трите најстари во светот. Во летниот период Охрид и Охридското Езеро се преполни со туристи од целиот свет. Покрај Охридското Езеро се наоѓа и градот Охрид. Стариот дел на Охрид историски и културолошки е едно од најбогатите места во светот. На една мала територија се наоѓа антички и средновековен „хаос“ од наследство од разни цивилизации. Таму е Античкиот театар, изграден во третиот век пред нашата ера, месноста Плаошник, цркви изградени во десеттиот век, како и ранохристијански цркви од четвртиот век, огромната Самуилова тврдина, оригинална градска архитектура итн. Кога кон сето тоа ќе се додаде и прекрасниот поглед на езерото, станува јасно зошто Охрид е најубавиот град во Република Северна Македонија. Во 1980 година Охрид и Охридското Езеро се прогласени за светско културно наследство и се под заштита на УНЕСКО.

GRAMATIKA

DOKONAVÝ A NEDOKONAVÝ VID SLOVIES

Hlavným formálnym znakom slovies nedokonavého vidu je najčastejší sufix **-ува**. Tento sufix zaujíma dominantné postavenie medzi prostriedkami tvorenia nedokonavých tvarov slovies od dokonavých.

запише – запишува

prítomný čas	
запиш-ув-ам	запиш-ува-ме
запиш-ува-ш	запиш-ува-те
запиш-ува	запиш-ува-ат

зближи – зближува

обедини – обединува

каже – кажува

Ďalšie slovesá so sufixom **-ува**: почнува (začínať), прашува (pýtať sa), тргнува (vyrážať), посакува (priat' si), раскажува (rozprávať), менува (meniť), облекува (obliekať sa), влегува (vchádzať), станува (vstávať), зборува (hovoriť), вклучува (zapínať), се радува (radovať sa), се јавува (javíť sa), купува (kupovať), потекнува (pochádzať), чувствува (cítiť), завршува (končiť), се случува (konať sa).

V macedónčine sa stretávame aj s medzinárodným sufixom **-ира**. Slovesá so sufixom **-ира** sú najčastejšie obojvidové, čiže nemajú jednoznačne určený vid:

организира organizovať aj zorganizovať

мобилизира mobilizovať aj zmobilizovať

адресира adresovať

Existujú však aj iné spôsoby, ako utvoriť nedokonavé slovesá od dokonavých:

пушти – пушта pustiť – púšťať

фати – фаќа chytiť – chytať

се врати – се враќа vrátiť sa – vracat' sa

разбере – разбира pochopiť – chápať

умре – умира umrieť – umierať

одговори – одговара odpovedal – odpovedá

најде – наоѓа најст' – nachádzať

дојде – доаѓа (prísť – prichádzať)

крене – крева (zdvihnúť – zdvíhať)

Značnú časť dokonavých slovies možno rozpoznať podľa morfémy **н**. Ide o najproduktívnejší sufix pri tvorbe nedokonavých slovies od dokonavých. V slovenčine má v infinitíve tvar **-nú-** (**stret-nú-ť**). V macedónčine je jeho ekvivalentom sufix **-на-** (**скок-на-л**), ale v prízentnom kmene sa objavuje **-не-** (**ќе скок-не-ш, ќе скок-не**).

слуша – слушне

budúci čas	minulý čas
ќе слушнам	сум слушал, -а
ќе слушнеш	си слушал, -а
ќе слушне	слушал, -а, -о
ќе слушваме	сме слушале
ќе слушнете	сте слушале
ќе слушнат	слушале

Ďalšie slovesá: падне (spadnúť), помогне (pomôcť), почне (začať), сретне (stretnúť), тргне на пат (vyraziť na cestu), стане (vstať), седне (sadnúť) a pod.

Najproduktívnejším spôsobom tvorenia dokonavých slovies je však prefixácia. Uvádzame stručný prehľad najtypickejších a najpoužívannejších prefixov:

мас.	slov.	
из- (ис-)	vy-	изнесе vyniesť, испие vypiť, излезе vyjsť
од- (от-)	od-	однесе odniesť, одговара odpovedať
раз- (рас-)	roz-	раскажува rozprávať, разбира rozumieť
под-	pod-	поддржува podporovať, потпише podpísať
пре-	pre-	предава predávať, префрли prevrhnuť

mac.	slov.	
с(о)	s(o)-	собере zobrat', сврзе zviazat'
до-	do-	достигне dosiahnut', доживее dožit', донесе doniest'
по-	po-	побара pohladat'
при-	pri-	привлече prilakat'
про-	pro-	прочита prečitat', продаде predat'

ВЕЖБИ

СВРШЕН : НЕСВРШЕН

купи : *купува*

каже : _____

одговори : _____

заработи : _____

плати : _____

објасни : _____

затвори : _____

влезе : _____

се врати : _____

даде : _____

повтори : _____

собере : _____

разбере : _____

заборави : _____

НЕСВРШЕН : СВРШЕН

чита : *прочита*

игра : _____

седи : _____

фаќа : _____

бега : _____

се смее : _____

води : _____

пишува : _____

мрда : _____

отвора : _____

крши : _____

пече : _____

РАСКАЖЕТЕ

Раскажете му нешто на вашиот македонски пријател:

А: Раскажи нешто за својата татковина. Каква е Словачка?

Б: _____

А: Кои се најубавите места во Словачка?

Б: _____

А: Кој е најубавиот град и зошто?

Б: _____

А: Што е интересно да се види во Братислава?

Б: _____

А: Сум слушал дека за Братислава има многу легенди. Раскажи некоја легенда за Братислава или за некое место или објект во Братислава.

Б: _____

А: Ти навистина многу знаеш за историјата и културата на својот град и својата татковина. Раскажуваш толку убаво, што јас веќе сакам да дојдам во Словачка.

20

КАКО СИ ПОМИНАВТЕ ВО ОХРИД?

Возбудливиот викенд заврши. Како секој понеделник, денес студентите им се вратија на студентските обврски. Билјана ја сретна Моника.

Билјана: Здраво, Моника!

Моника: Здраво, Билјана!

Билјана: Како си? Како го помина викендот? Јана ми кажа дека сте биле заедно во Охрид.

Моника: Бевме, да. Дојдоа со нас и Кирил и Марко.

Билјана: Како си поминавте? Што правевте?

Моника: Чудесно! И многу активно. Што не правевме! Прво од пристаниште испловивме со кајче кон Канео. Марко и Кирил веслаа. Влеговме во црквата Св. Јован Канео. Од црквата се искачивме нагоре на Плаошник. Потоа отидовме и во Самуиловата тврдина. Кирил цело време раскажуваше за интересни настани од историјата.

Билјана: Кирил се интересира за историја. И воопшто тој е многу интелегентен.

Моника: И многу пријатен за слушање.

Билјана: А што правевте подоцна, кога се стемни? Не ви стана здодевно?

Моника: Ни за миг! Отидовме на плескавица со пиво. А потоа во Античкиот театар имаше концерт на Драган Даутовски Квартет, етно музика. Тоа, се разбира, не смее да се пропушти. Јас ја обожавам македонската етно музика.

Билјана: Многу настани за еден ден.

Моника: Сето тоа беше во саботата. Во неделата отпловивме со брод до манастирот Свети Наум Охридски, а на враќање застанавме во селото Трпејца. Јас имав желба да видам како изгледа типично македонско езерско село.

Билјана: Значи, видовте сè што сакавте да видите?

Моника: Речиси. Сакавме да се искачине уште на планината Галичица. Таа се наоѓа меѓу Преспанското и Охридското Езеро и од неа може да се видат обете езера. Но, планината е висока, а веќе се стемнуваше – се плашевме да не нè изедат мечки.

ДИВИ ЖИВОТНИ

волк vlk

змија had

мечка medved'

еж jež

лисица líška

желка korytnačka

верверица veverička

гуштер jašterica

мајмун opica

птица vták

лав lev

славеј slávik

тигар tiger

врапче vrabec

слон slon

ластовичка lastovička

камила ťava

штрк bocian

жирафа žirafa

гулаб holub

ПЛАНИНИТЕ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Република Северна Македонија, како земја што го зафаќа средишниот дел на Балканскиот Полуостров, е планинска. Највисокиот врв се нарекува Голем Кораб, кој се наоѓа во западна Македонија и неговата висина изнесува 2 764 метри. Во западна Македонија се протега и најпознатата планина Шар Планина, каде што се и најпознатите скијачки центри. Веројатно најубава планина во Северна Македонија, поради својата местоположба, е Галичица. Таа е сместена помеѓу двете езера, Охридското и Преспанското. Преспанското Езеро е малку повисоко од Охридското и водата од Преспанското Езеро низ подземни канали под планината Галичица тече кон Охридското Езеро и таму се влева во близина на манастирот Св. Наум Охридски.

GRAMATIKA

MINULÝ ČAS JEDNODUCHÝ

Minulý čas jednoduchý vytvorený od nedokonavých sloviess:

	бара	hľadať	пере prať	оди ísť, chodiť	koncovka
јас	барав	ja som hľadal(a)	перев	одев	-в
ти	бараше	ty si hľadal(a)	переше	одеше	-ше
тој	бараше	on hľadal, ona...	переше	одеше	-ше
ние	баравме	my sme hľadali	перевме	одевме	-вме
вие	баравте	vy ste hľadali	перевте	одевте	-вте

	бара	hľadať	пере prat'	оди íst', chodiť	koncovka
тие	бараа	oni, ony hľadali	переа	одеа	-а

Pri slovesách И-skupiny sa samohláska prízentného kmeňa **и** strieda s **е**. V slovesách А- a Е-skupiny však zostáva bezo zmeny.

Minulý čas jednoduchý od slovesa сум (byť):

јас **бев** ja som bol(a)

вие **бевте** vy ste boli

ние **бевме** my sme boli

тој/таа/тоа **беше** on bol, ona bola, ono bolo

ти **беше** ty si bol(a)

тие **беа** oni/ony boli

ВЕЖБИ

МИНАТО ПРОСТО ВРЕМЕ

гледа	може	дава	носи
јас гледав	јас можев	јас давав	јас _____
ти гледаше	ти можеше	ти _____	ти _____
тој гледаше	таа _____	тоа _____	тој _____
ние _____	ние _____	ние _____	ние _____
вие _____	вие _____	вие _____	вие _____
тие _____	тие _____	тие _____	тие _____
таа _____	јас _____	тие _____	ти _____
ние _____	тој _____	јас _____	јас _____
ти _____	ти _____	тој _____	тие _____
јас _____	ние _____	вие _____	таа завршуваше
тој раскажуваше	вие правевте	ние бевме	ние _____
тие _____	тие _____	таа _____	вие _____

МИНАТО ВРЕМЕ

sloveso	os.	min. jednoduchý	min. zložený	slovensky
вари	ние	варевме	сме вареле	varili sme
бори се	јас	_____	_____	bojoval som
брои	таа	_____	_____	počítala
бега	тие	_____	_____	utekali
вели	тие	_____	_____	hovorili

sloveso	os.	min. jednoduchý	min. zložený	slovensky
вика	вие	_____	_____	kričali ste
грижи се	тие	_____	_____	strachovali sa
дели	јас	_____	_____	delil som
дише	ти	_____	_____	dýchal si
доаѓа	тој	_____	_____	prichádzal
допира	таа	_____	_____	dotýkala sa
држи	ние	_____	_____	držali sme
живее	ние	_____	_____	žili sme
купува	тие	_____	_____	kupovali
лежи	таа	_____	_____	ležala

МИНАТО ПРОСТО ВРЕМЕ

Doplňte správny tvar minulého času jednoduchého.

1. Вчера во цела Словачка времето **сум** сончево и тивко.
2. Словаците **се разладува** со сладолед на големите горештини.
3. Ние **се јавува**, но градоначалникот не **одговара** на нашите повици.
4. Во минатото коло тренерот на Реал Мадрид **нема** доволно кандидати за напаѓачките позиции.

РАСКАЖУВАЈ

1. Каде најчесто одиш на излет? Што има интересно во близина на твојот град?
2. Раскажи како изгledаше твојот последен излет: каде беше, со кого беше, што правевте, како си поминавте?

21

КАЈ БЕШЕ ВЧЕРА?

Билјана: Кириле, кај си!? Вчера цел ден те барав по телефон, никако не можев да те добијам!

Кирил: Кога си ме барала?

Билјана: На мобилен ти свртив неколку пати, не беше достапен. Те побарав еднаш на домашниот број во Битола, помислив да не си дома, мајка ти ми рече дека си во Скопје.

Кирил: Батеријата на мобилниот ми беше испразнета. Бев излезен цел ден. Синоќа бевме во дискотека со Јана, Моника и Марко.

Билјана: И како си поминавте?

Кирил: Убаво, ама моравме да се вратиме порано зашто Моника цело време се жалеше дека ѝ се спие и дека не сака да слуша таква музика.

Билјана: Не можевте да останете без Моника?

Кирил: Јана и Марко останаа. Јас сакав да ја испратам дома Моника зашто се надевав дека нешто ќе се случи, ме разбираш.

Билјана: Те разбирам, Моника е убавица. И? Се случи нешто?

Кирил: Сакав да се обидам, но таа не ми даде никаква можност. А со што се занимаваше ти вчера?

Билјана: Ништо интересно. Го шетав кучето в парк, изгледав еден филм на телевизија, бев на аеробик...

Кирил: А што беше толку важно што си ме барала вчера?

Билјана: Планирав токму вчера да почнам да учам за колоквиумот по старословенски. Ама тетратката ти ја позајмив пред две недели за да фотокопираш, а ти уште не си ми ја вратил!

Кирил: Добро, не нервирај се, ќе ти ја вратам. Бев малку зафатен деновиве.

Билјана: Со што беше зафатен, со бркање девојки?

Кирил: Престани! Јас сум многу зафатен човек.

Билјана: Ајде кажи ми што друго правеше, освен што мислеше на Моника?

Кирил: Играв фудбал, слушав музика, се бањав...

Билјана: Да, ти навистина си многу зафатен човек.

ДОМАШНИ ЖИВОТНИ

куче pes

овен baran

мачка mačka

овца ovca

мачор kocúr

јагне jahňa

коњ kôň

коза koza

магаре somár

свиња prasa

вол vól

петел kohút

крава krava

кокошка sliepka

теле tela

мисирка, мисир morka, moriak

РАСТЕНИЈА

дрво strom

боровинка čučoriedka

трева tráva

даб dub

цвеќе, цвеќиња kvetina, kvetiny

бреза breza

корен koreň

врба vrba

стебло steblo

костен gaštan

лист, лисје list, lístie

елка jedľa

камилица rumanček

бор borovica

нане mäta

јаболкница jabloň

листопадни дрвја listnaté stromy

зимзелени дрвја ihličnaté stromy

GRAMATIKA

MINULÝ ČAS JEDNODUCHÝ

Minulý čas jednoduchý má pre dokonavé a nedokonavé slovesá v 2. a 3. osobe singuláru odlišné koncovky:

minulý čas jednoduchý			
od nedokonavých sloviess		od dokonavých sloviess	
бега		избега	
бегав	-в	избегав	-в
бегаше	-ше	избега	-ø

minulý čas jednoduchý			
od nedokonavých slovies		od dokonavých slovies	
бега		избега	
бегаше	-ше	избегаше	-ø
бегавме	-вме	избегавме	-вме
бегавте	-вте	избегавте	-вте
бегаа	-а	избегаа	-а

Pri slovesách A-skupiny nedochádza k zmenám prézентného kmeňa:

праша opýtať sa	
јас прашав	ние прашавме
ти праша	вие прашавте
тој/таа/тоа праша	тие прашаа

Vo všetkých dokonavých slovesách и-skupiny sa základná samohláska и прézентného kmeňa v minulom čase jednoduchom nemení:

заборави забудnúť	плати platiť	фати chytiť	пушти pustiť
заборавив	платив	фатив	пуштив
заборави	плати	фати	пушти
заборави	плати	фати	пушти
заборавивме	плативме	фативме	пуштивме
заборавивте	плативте	фативте	пуштивте
заборавија	платија	фатија	пуштија

Najdôležitejšou výnimkou je sloveso види (uvidieť): јас видов, ти виде, тој/таа виде, ние видовме, вие видовте, тие видоа. S inými výnimkami sa stretneme len zriedkavo a nie sú príliš významné – ide o niekoľko slovies, v ktorých sa и strieda s а: подржи : подржав (podržal), полежи : полежав (poležal)

Najviac komplikácií je nepochybne v prípade slovies E-skupiny. Problém je so samohláskou v prézентnom kmeni: tu existujú až 4 varianty (а, е, о, ø), ktoré zodpovedajú rovnakým typom v zloženom minulom čase:

падне spadnúť	запре zastaviť	даде dať	добие dostať
паднав	запрев	дадов	добив
падна	запре	даде	доби
падна	запре	даде	доби

падне spadnúť	запре zastaviť	даде dať	добие dostať
паднавме	запревме	дадовме	добивме
паднавте	запревте	дадовте	добивте
паднаа	запреа	дадоа	добија

Pri slovesách s **-o-** (typu **даде**) sa v 2. a 3. osobe singuláru samohláska **o** strieda s **e** (**дадов**, **даде**). Aby sme získali ucelenú predstavu, uvedieme ešte niekoľko často používaných slovies E-skupiny (a sloveso *види*, ktoré je v II-skupine výnimkou) typu *даде*:

рече povedať	излезе vyjsť	земе vziať	изеде zjesť	види uvidieť
реков	излегов	зедов	изедов	видов
рече	излезе	зеде	изеде	виде
рече	излезе	зеде	изеде	виде
рековме	излеговме	зедовме	изедовме	видовме
рековте	излеговте	зедовте	изедовте	видовте
рекоа	излегоа	зедоа	изедоа	видоа

Minulý čas vytvorený od slovies E-skupiny tvorí celú jednu kapitolu macedónskej gramatiky s mnohými pravidlami a výnimkami. V súvislosti so zmenami niektorých slovies treba povedať, že chyby robia aj rodení hovoriaci pri používaní spisovného jazyka. Je nutné poznamenať, že zrejme ide o najzložitejšiu časť macedónskej gramatiky. Problémy však možno lokalizovať, obmedziť a vyriešiť. Komplikácie sú väčšinou spojené iba s výberom samohlásky prízmenného kmeňa v minulom čase dokonavých slovies, pričom tieto problémy nastávajú len pri slovesách E-skupiny. Na konci učebnice (v 29. lekcii) uvádzame spôsob časovania týchto slovies. Optimistická je určite aj skutočnosť, že pri slovesách najpočetnejšej A-skupiny samohláska a zostáva rovnaká v tvaroch všetkých časov.

Samohláska prízmenného kmeňa:

skupina	nedok.	dokon.
A	A	A
И	E	И
E	E	a / e / o / ø

ВЕЖБИ

МИНАТО ПРОСТО ВРЕМЕ

прочита	купи	седне	падне
јас <i>прочитав</i>	јас <i>купив</i>	јас <i>седнав</i>	јас _____
ти <i>прочита</i>	ти <i>купи</i>	ти _____	ти _____
тој <i>прочита</i>	таа _____	тоа _____	тој _____
ние _____	ние _____	ние _____	ние _____
вие _____	вие _____	вие _____	вие _____
тие _____	тие _____	тие _____	тие _____

каже	се разочара	удри	испие
таа	јас <i>се разочарав</i>	тие <i>удрија</i>	ти <i>испи</i>
ние <i>кажавме</i>	тој _____	јас _____	јас _____
ти _____	ти _____	тој _____	тие _____
јас _____	ние _____	вие _____	таа _____
тој _____	вие _____	ние _____	ние _____
тие _____	тие _____	таа _____	вие _____

МИНАТО ВРЕМЕ

sloveso	os.	min. jednoduchý	min. zložený	slovensky
свари	ние	<i>сваривме</i>	<i>сме свариле</i>	uvarili sme
побара	јас	_____	_____	pohľadal som
направи	таа	_____	_____	urobila
најде	јас	_____	_____	našiel som
заборави	тие	_____	_____	zabudli
повика	вие	_____	_____	zavolali ste
дојде	ти	_____	_____	prišiel si
отиде	јас	_____	_____	odišiel som
умре	таа	_____	_____	zomrela
изгуби	тој	_____	_____	stratil
стане	таа	_____	_____	vstala
се оправда	тој	_____	_____	ospravedlnil sa
прими	ние	_____	_____	prijali sme
одбие	тие	_____	_____	odmietli

напие се	таа	_____	_____	napila sa
почувствува	јас	_____	_____	počítíl som

МИНАТО ПРОСТО ВРЕМЕ

1. Вчеравечер на автопатот Скопје–Тетово **се случи** тешка сообраќајна несреќа, во која животот го **загуби** дури четири лица.
2. Ние **стигне** на местото на настанот со мало задоцнување.
3. Господине Претседателе, Вие **рече** дека сакате да се кандидирате повторно.
4. На последните избори **победи** партијата ВМРО-ДПМНЕ.
5. Опозицијата никој не ја **праша**.
6. Ти не ни **каже** што ќе се случи и ние не **може** да дознаеме.
7. Во 73-та година од животот **почине** великиот македонски писател Петре М. Андреевски.

РАСКАЖИ

1. Кај беше, што правеше и што направи вчера?
2. Кај беше, што правеше и што направи викендот?

22

ФОТОГРАФИИ

Кирил: Здраво, Моника! Не сакаш ли денес да одиме некаде на кафе само јас и ти?

Моника: Не знам... Некогаш другпат, со задоволство. Сега некако не ми се излегува затоа што врне надвор. Ако сакаш дојди кај мене на кафе.

КАЈ МОНИКА:

Моника: Што ќе се напиеш, кафе или чај?

Кирил: Кафе. Чај пијам само кога сум болен.

Моника: И од други Македонци го имам слушнато истово и секогаш ми е смешно. Јас мислам дека Словаците пијат повеќе чај отколку кафе. Кафето е штетно, ама ќе ти направам. Јас ќе пијам чај од мајчина душица.

Кирил: Имаш ли некои фотографии од Словачка?

Моника: Да, отвори ја долната фиока во комодата под телевизорот и земи го албумот ако сакаш да го разгледаш.

Кирил: Имаш слики од детството. Ова си ти кога си била мала?

Моника: Да. Сум била дебела кога сум била мала.

Кирил: Ми се допаѓаат црно-бели фотографии. Кои се луѓево на оваа фотографија?

Моника: Тоа се баба ми и дедо ми со мајка ми. Дедо ми починал кога сум имала две години. Баба ми почина пред една година. Таа беше многу добра и многу ме сакаше.

Кирил: Имаш убава мајка. Каква мајка – таква ќерка.

Моника: А на овие слики сум јас со моите другари. Овде сме на море во Хрватска.

Кирил: Колку години имаш овде?

Моника: Тоа е од пред две години... Значи, сум имала 18.

Кирил: Ова момче што се повторува на многу слики изгледа ти е нешто повеќе од обичен другар?

Моника: Може да се рече дека порано ми беше, сега веќе не.

Кирил: На оваа слика изгледаш малку чудно.

Моника: Изгледам чудно затоа што тоа не сум јас. Тоа е мојата постара сестра.

Кирил: Навистина!? Многу личи на тебе.

Моника: О! Не гледај ја таа слика! Грда сум таму!

Кирил: Ти не можеш да бидеш грда! Ти си убава на секоја слика! И не само на сликите, туку ти си убава секогаш и секаде!

Моника: Ми се умилкуваш?

Кирил: Можеби.

Моника: Повели, кафето е готово.

GRAMATIKA

VÝZNAM A POUŽÍVANIE MINULÝCH ČASOV

Teraz si vysvetlíme, kedy sa používa minulý čas jednoduchý, kedy zložený a aký význam má každý z nich. Najprv sa pozrime na nasledujúce dve vety:

1. Јас сум бил во Охрид.
2. Јас бев во Охрид.

Obidve vety preložíme do slovenčiny konštrukciou „Bol som v Ochride.“. Avšak v prvom prípade (minulý čas zložený) sa význam vety spája s časovou neurčitostou. *Јас сум бил во Охрид* totiž znamená „Počas svojho života, **kedysi (nie je dôležité kedy)** som bol/pobýval v Ochride, a preto teraz o Ochride niečo viem.“. Preto sa vo vetách so slovesom v minulom čase zloženom spravidla neobjavujú príslovky vo funkcii príslovkového určenia času.

Iná situácia je v prípade minulého času jednoduchého. Vetu *Јас бев во Охрид* možno predĺžiť: *Јас бев во Охрид кога беа претседателските избори во Словачка („Bol som v Ochride, keď boli na Slovensku prezidentské voľby.“); Јас бев во Охрид минатото лето („Bol som v Ochride minulé leto.“) a pod.* Pre vety v minulom čase jednoduchom je charakteristický výskyt príslovkových určení, ktoré spresňujú čas, keď sa dej odohral. Už aj samotný tvar minulého času jednoduchého dodáva činnosti konkrétnejší charakter a signalizuje, že hovoriaci má na mysli určitú činnosť (udalosť) v určitom časovom období: čiže vie, kedy k danej udalosti došlo (bez ohľadu na to, či vo svojej vete hovoriaci použije príslovky alebo nie).

Tí, ktorí ovládajú angličtinu, nebudú mať s časovou určitostou/neurčitostou problém: *јас сум бил* = I have been, *јас бев* = I was.

ВЕЖБИ

КОЕ МИНАТО ВРЕМЕ?

Врз сивите букви напишете ја соодветната форма на соодветното минато време.

Петок е. Петар му раскажува на Трајан:

Јас стане вчера рано изутрина. Излезе веднаш штом го испие утринското кафе. Ја види Кристина. Никогаш во животот не ми се допаѓа толку, колку што ми се допадне вчера. Изгледа прекрасно. Пере наведната машки бели кошули. Не ме погледне.

Сабота. Марика и Трајан разговараат:

Марика: Знаеш ли дали е тука Кристина?

Трајан: Тука е?

Марика: Од каде знаеш?

Трајан: Петар ми каже.

Марика: Тој ја види?

Трајан: Да. И многу му се допадне. Изгледа прекрасно. Пере кошули. Но, таа него не го погледне.

Марика: Да отидеме утре на гости кај неа.

МИНАТО ВРЕМЕ

sloveso	os.	min. jednoduchý	min. zložený	slovensky
прашува	Ти	<i>прашуваше</i>	<i>си прашувал</i>	pýtal si sa
праша	Јас	_____	_____	opýtal som sa
затвора	Таа	_____	_____	zatvárala
затвори	Таа	_____	_____	zatvorila
штеди	Вие	_____	_____	šetrili ste
заштеди	Вие	_____	_____	ušetrili ste
заштити	Тие	_____	_____	chránili
зборува	Јас	_____	_____	hovoril som
пере	Таа	_____	_____	prala
врне	Тоа	_____	_____	pršalo
пцуе	Таа	_____	_____	nadávala
трае	Тоа	_____	_____	trvalo
се смее	Тие	_____	_____	smiali sa

23

ЉУБОВ

Моника и Кирил минуваа многу време заедно. Најпрвин Јана ги запозна кога случајно се сретнаа в кино. Потоа тие излегуваа заедно со Јана и Марко. Отидоа заедно и во Охрид. Откако се зближи со Моника, на Кирил му се отвори можност да се види со неа насамо. Разговараа, шетаа, разгледуваа стари фотографии и самите направија неколку заеднички. Од самиот почеток имаше нешто егзотично што ги привлекуваше еден кон друг. Моника го привлече Кирил со својата занесна словачка убавина. Кирил ја воодушеви Моника со својата необична македонска смисла за хумор. Времето што го минуваа заедно, беше исполнето со шеги, насмевки, прегратки... Истовремено, во Македонија денот стануваше подолг, а сонцето грееше сè посилено. Се запролети. Што се случува во пролет кога момче и девојка се често еден покрај друг? Кирил собра храброст за првиот бакнеж и нивното весело дружење прерасна во нешто повеќе од обично дружење. Прерасна во љубов.

Моника мораше во јуни да се врати во Словачка. Сепак, Кирил и Моника не мислеа на тоа што ќе биде, туку уживаа во тоа што е. Набргу за нивната љубов дознаа и Јана и Марко, и останатите колеги од факултетот. Моника и Кирил не се грижеа многу и не ја криеја својата љубов. Речиси постојано беа заедно, а тогаш кога не можеа да бидат заедно, мислеа еден на друг, се допишуваа и разговараа по телефон. Понекогаш не одеа на факултет и ги запоставија обврските. Но, Моника дојде во Скопје за да го усоврши своето знаење од македонскиот јазик. А зарем љубовта не е најефикасниот метод на изучување странски јазици?

GRAMATIKA

VÝZNAM A POUŽÍVANIE MINULÝCH ČASOV

V macedónčine existuje ešte jeden zásadný významový rozdiel medzi minulým časom jednoduchým a zloženým. Táto odlišnosť spočíva v kategórii **spostredkovanosti**. Sprostredkovanosť síce v spisovnej slovenčine existuje, ale nie je gramatikalizovaná ako súčasť systému slovenských časov. Ide o tzv. evidencialitu, ktorá sa vyjadruje lexikálnymi prostriedkami. Ak povieme: „*Monika spadla*“, vypovedáme o udalosti, o ktorej vieme, pretože: 1. my sami (rozprávač, hovoriaci) sme boli pri tom, keď sa daná udalosť stala, videli sme ju i jej výsledok, čiže sme boli jej očití svedkovia. Druhou možnosťou je, že: 2. nám (rozprávačovi, hovoriacemu)

niekto o danej udalosti povedal, prípadne sme sa o nej dozvedeli iným spôsobom. Či už sme túto udalosť sami videli, alebo nás o nej informoval niekto iný, v slovenčine vždy povieme: „*Monika spadla*“. Ak chceme naše rozprávanie upresniť, môžeme použiť častice (1. *Monika očividne spadla*. 2. *Monika vraj spadla*.), alebo dodať:

1. „*Monika spadla. Videl som to a zdvihol som ju zo zeme.*“
2. „*Vraveli mi (niekto mi vravel), že Monika spadla.*“

V macedónčine sa udalosti, ktoré sa odohrali v minulosti a ktorých sme boli svedkami, vyjadrujú minulým časom jednoduchým. Udalosti, o ktorých nám rozprávali iní, alebo sme sa o nich dozvedeli iným spôsobom, **sprostredkujeme** v zloženom minulom čase. Porovnajme vety:

1. *Моника падна вчера.*
2. *Моника паднала вчера.*

V druhej vete príslovkové určenie času *вчера* (*Моника паднала вчера*) ukazuje, že ide o udalosť časovo určitú. Podľa tohto princípu by však sloveso malo mať tvar minulého času **jednoduchého**. Použitie minulého času **zloženého** je v tomto prípade motivované tým, že rozprávač **prerozpráva, sprostredkuje informáciu, ktorú počul od iných a ktorá nie je overená**. V prvej vete rozprávač už samotným tvarom *падна* (minulý čas **jednoduchý**) informuje o udalosti so stopercentnou istotou – teda ako o niečom, čo na vlastné oči videl.

Pokúsme sa na praktických príkladoch, pomocou vytvoreného dialógu, vymedziť oblasti použitia jednotlivých minulých časov v súvislosti s kategóriou sprostredkovanosti:

— среда —

Кирил шета со Моника.

— четврток —

Кирил ѝ раскажува на Јана:

Моника падна вчера.

Зошто не ја придржа ти за да не падне!? Како падна!?

Не можев, се случи набрзина. Се лизна на мраз.

А што правеше ти со Моника вчера?

– Се шетавме низ град.

— петок —

Јана му раскажува на Стефан:

Моника паднала завчера.

Од каде знаеш? Кој ти кажа?

Еден нејзин пријател, Кирил.

Кирил ја видел Моника кога паднала или некој му кажал дека Моника паднала?

Ја видел. Тој бил заедно со неа.

Како паднала?

Се лизнала на мраз.

Ak sa musíme rozhodnúť, ktorý z týchto dvoch časov použiť, je potrebné najprv zodpovedať nasledujúce otázky:

1. **Prerozprávame, sprostredkovávame?** Ponúkame neoverenú informáciu získanú od iných alebo hovoríme o udalostiach, ktorých sme boli očití svedkovia?

Ak sprostredkovávame, je potrebné **použiť minulý čas zložený**. V prípade, že nesprostredkovávame, teda hovoríme o tom, čo sme videli, bude naša voľba závisieť od nasledujúcej otázky:

2. Rozprávame o danej udalosti ako o **časovo určenej**, máme na mysli určitý moment či obdobie, keď sa udalosť odohrala (minulý **jednoduchý**), alebo len tak rozprávame o minulosti bez časovej konkretizácie (minulý **zložený**)?

Ak čítame alebo počúvame macedónsky text, minulý čas zložený spoznáme podľa pomocného slovesa *сум* a hlásky *-л-* v koncovke, minulý čas jednoduchý zasa rozoznávame podľa koncoviek. Iba niektoré tvary (2. a 3. osoba singuláru) minulého času jednoduchého vytvorené od dokonavých sloviess môžu byť rovnaké ako tvary iných časov. Porovnajme: **тој рече** (minulý jednoduchý – *он povedal*) s **тој ќе рече** (on povie) a **тој сака да рече** (on chce povedať).

Tak minulý čas jednoduchý, ako aj minulý čas zložený sa používajú veľmi často a sú pre komunikáciu v macedónčine nevyhnutné. Zároveň možno zdôrazniť, že minulý čas jednoduchý sa používa o niečo častejšie.

ВЕЖБИ

КОЕ МИНАТО ВРЕМЕ?

Јас вчера **јаде** пица, а лазања не **јаде** никогаш во животот.

Јас во Египет **сум** три пати досега. Последен пат **сум** минатото лето.

Јас **пие** вотка вчера.

Уште никогаш не **сум** пијан.

Јас вчера го **гледа** филмот „Прашина“, а филмот „Сенки“ не **гледа**.

ТЕКСТ. ПРОЧИТАЈ И РАСКАЖИ!

1. Прочитајте ги текстовите Твоите родители и Моите родители (во делот *Texty na čítanie a preklad*).
2. Споредете ги формите на глаголите употребени во нив.
3. Раскажи нешто за своите предци. Што знаеш за дедо ти, баба ти во нивната младост? За татко ти и мајка ти? Како се запознале?
4. Внимавај: Сите случки што се случиле додека не си бил(а) роден(а) и додека си бил(а) многу мал(а) ги знаеш само од раскажувањата на постарите и за нив раскажуваш само во минато сложено време. За случките што ги паметиш, раскажуваш во минато просто време.

24

ГЛЕДАМЕ ФУДБАЛ

Во Националната арена „Тоше Проески“ во Скопје денес се игра пријателскиот фудбалски натпревар помеѓу репрезентациите на Северна Македонија и Шпанија. Фудбалот е многу популарен насекаде. Денес е фудбалски празник затоа што во Скопје гостува европскиот првак од последното европско првенство. Кирил и Марко сакаа да одат на стадион, но влезниците беа распродадени за само неколку часа, па затоа ќе бидат принудени натпреварот да го гледаат на телевизија. За Моника, Кирил, Јана и Марко тоа е извонредна можност за забава и дружење. Се договорија натпреварот да го гледаат заедно кај Јана.

Јана: Татко ми и мајка ми не се дома.

Кирил: Супер, ќе можеме да навиваме.

Јана: Што мислите, кој ќе победи?

Моника: Се знае, Македонија!

Марко: Можеби покрај вас и јас ќе се заинтересирам за фудбал.

Јана: Што е, Марко, ти не сакаш фудбал?

Марко: Повеќе гледам ракомет или кошарка. Тренирав кошарка 3 години, ама морав да прекинам поради повреда на коленото.

Кирил: Кошарката е глупав спорт.

Марко: Ти си глупав! Фудбалот е здодевен. Се случува да трчаат 90 минути и да не дадат ниеден гол.

Јана: А јас обожавам фудбал и фудбалери. Моника, тебе кој ти е омилен фудбалер?

Кирил: Тишина! Почнува натпреварот!

9. МИНУТА

ТВ: ...Обете репрезентации играат смилено, не ризикуваат... Еве, сега одлично проигрување за Пандев! Нема офсајд! Пандев! Пандев! Ќе има ли гол!? Еден спрема нула за Македонија!!! Каква радост за 30-илјадната публика на арената „Тоше Проески“!

33. МИНУТА

ТВ: ...Прекрасно додавање, оди Пандев по десната страна! Дали ќе се реши да додаде? Не, оди сам. Дали ќе има нов гол!? Гооол!!! Браво Горан Пандев! Натпревар од соништата на македонската репрезентација! Радувајте се, драги гледачи! Македонија води со два спрема нула против европскиот првак!

ПО 45 МИНУТИ

Моника: Можеме малку да здивнеме.

Кирил: Ќе биде напнато и неизвесно.

Јана: Да испиеме по едно „Скопско“ пиво за Македонија.

51. МИНУТА

ТВ: ...Корнер за Чави. Торес. Два спрема еден...

54. МИНУТА

ТВ: ...Удар од далечина. Статива! Шанса за Шпанија. Два спрема два!...

55. МИНУТА

ТВ: ...Нов удар. Три спрема два за Шпанија. Зарем е можно? За само четири минути Шпанците прават целосен пресврт.

Кирил: Катастрофа!

Моника: Не е уште готово. Има шанси.

СПОРТОВИ ŠPORTY

фудбал futbal

шах šach

кошарка basketbal

пливање plávanie

ракомет hádzaná

скијање lyžovanie

одбојка volejbal

уметничко лизгање krasokorčuľovanie

хокеј на мраз hokej

скијачки скокови skoky na lyžiach

светско/европско првенство majstrovstvá sveta/Európy

летни/зимски олимписки игри letné/zimné olympijské hry

автомобилски трки automobilové preteky

велосипедски трки cyklistické preteky

скок во височина/далечина skok do výšky/diaľky

ватерполо vodné pólo

стрелаштво strelba

куглање kolky

гимнастика gymnastika

бокс box

атлетика atletika

тенис tenis

трчање beh

пинг-понг stolný tenis

фрлање ђуле vrh guľou

МАКЕДОНИЈА НАВИВА ЗА ВАС HÝMNA FANÚŠIKOV MACEDÓNSKEJ

REPREZENTÁCIE (INTERPRET TOŠE PROESKI)

Ова е земја на шампиони

во срце што ја носиме

И во радост и во солзи

ние ќе те бодриме

Нека грми на трибини

кога за тебе пееме

Ќе ни даде Господ сила

заедно да славиме

Refrén: Македонија навива за вас

Пеат милиони како еден глас

Македонија сака победа

Милиони срца – една молитва

Јави се јужна, север и запад

нека нè чујат колку сме

Црвено-жолта, тоа е боја

за која живот даваме

Нека знае сега светот

за нас Македонците

GRAMATIKA

ПОДМИЕЊОВАЦИ СПÔSOB

Tvorí sa pomocou častice **би** a tvaru **minulého času zloženého** bez pomocného slovesa *сум*:

јас би казал/-а	ние би кажале
ти би казал/-а	вие би кажале
тој би казал	тие би кажале
таа би кажала	
тоа би кажало	

V macedónčine má častica podmieňovacieho spôsobu vždy tvar **би** a vždy stojí **pred slovesom** (би сакал, би имала, nikdy: *сакал би, *имала би). Medzi časticou **би** a slovesom môžu byť iba krátke tvary zámen (би му казал, би го прашал).

Je nevyhnutné poznamenať, že podmieňovací spôsob sa v macedónčine používa oveľa zriedkavejšie ako v slovenčine, osobitne ak ide o hovorový jazyk.

V macedónčine neexistujú spojky, ktorých súčasťou by bola častica *би*, tak ako je to v slovenčine (*keďby – keby, aby*).

aby – за да

Она prišla, **aby** ma videla.

Таа допатува **за да** се види со мене.

ked'by/keby – кога би

Ked'by vedel, čo mu pripravuje osud, nešiel **by** tam.

Кога би знаел што му готви судбината, не **би** одел таму.

PRECHODNÍKY

Prechodník sa v macedónčine tvorí z prízentného kmeňa nedokonavých sloviess. V slovesách **II-skupiny** sa samohláska prízentného kmeňa mení na **e**, zatiaľ čo v ostatných dvoch skupinách zostáva rovnaká. Prechodníkový tvar vytvára koncovka **-jќи**:

A-skupina:	влегува	влегувајќи	vchádzajќс...
	зборува	зборувајќи	hovoriac...
	раѓа	раѓајќи	rodiaс...
	се враќа	враќајќи се	vracajќс sa...

E-skupina:	јаде	јадејќи	jediac...
	пее	пеејќи	spievajúc...
	трае	траејќи	trvajúc...
	се смее	смеејќи се	smejúc sa...
И-skupina:	свири	свирејќи	hrajúc...
	молчи	молчејќи	mlčiac...
	мрази	мразејќи	nenávidiac...
	стои	стоејќи	stojac...

Prízvuk je v prechodníkoch umiestnený na samohláske prízvukného kmeňa priamo pred koncovkou -jќи. Prechodníky sú teda najdôležitejšou výnimkou z pravidla stáleho prízvuku na tretej slabike od konca slova. Vyslovujeme: ви-кај-ќи, но-сэј-ќи, о-дэј-ќи; nie: *нó-сэј-ќи, *ó-дэј-ќи.

Krátke zámeno stojí za prechodníkom:

Јас оттаму се враќав, **смеејќи се**. (Vracal som sa odtiaľ, smejúc sa.)... **гледајќи ја** (pozeraјúc sa na ňu)... **давајќи му** (dávajúc mu)...

V macedónčine sa prechodníky v bežnom jazyku vyskytujú veľmi zriedkavo. Väčšinou sú nahradené vedľajšou vetou časovou:

Кога се враќав оттаму, се смеев. (Keď som sa odtiaľ vracal, smial som sa.)

Секогаш шетам слушајќи музика. → Кога шетам, секогаш слушам музика. (Keď sa prechádzam, vždy počúvam hudbu.) atď.

Slovo **бидејќи** má tvar prechodníka, no v súčasnej macedónčine už stratilo svoj pôvodný gramatický význam a používa sa iba ako spojka, ktorá má rovnaký význam ako **затоа што**, čiže ako ekvivalent k slovenskému *pretože*.

ДЕЛОВИ ZLOMKY

половина polovica

(една) **четвртина** (jedna) štvrtina

(една) **осмина** (jedna) osmina

ОЦЕНА ZNÁMKY V ŠKOLE

единица jednotka

двојка dvojka

тројка trojka

четворка štvorka

петка päťka

ВЕЖБИ

КАКО ЌЕ КАЖЕМЕ НА МАКЕДОНСКИ?

1. Chcel by som ti povedať, že zajtra nemôžem prísť.
2. Ja by som teraz nešiel.
3. Prišla by som rýchlejšie, ale autobus mal poruchu.
4. Kúpila by ten plášť, ale chýbalo jej trochu peňazí.
5. Ja by som ťa nechcela uraziť.
6. Príd', aby sme sa mohli stretnúť.
7. Išiel by dnes na diskotéku?
8. Keby mohol, tak by ma zjedol.
9. Nebol by som opitý, keby som nebol prišiel na tú párty.

ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОГ PRECHODNÍK

sloveso	prechodník
трча	_____
кашла	_____
затвора	_____
дава	_____
плаче	_____
сече	_____
дише	_____
се наоѓа	_____
оди	_____
се бори	_____
се движи	_____
брои	_____

ПРАШАЊА

1. Дали те интересира спорт, гледаш ли на телевизија, одиш ли на натпревари?
2. Кој е твојот омилен спорт и зошто?
3. Дали некогаш си се занимавал со некој спорт, колку долго и кои се твоите успеси?
4. Дали спортуваш и колку често?
5. Зошто (не) сакаш фудбал?
6. Што е за тебе поубаво: да играш фудбал на компјутер или на игралиште?

25

ИДНИНАТА Е НЕПРЕДВИДЛИВА

Моника: Кириле, ти каде се гледаш во иднина?

Кирил: Мислиш, што планирам за наредниве месеци? За летово?

Моника: Не, повеќе мислев на подалечната иднина. Во која професија се пронаоѓаш? Па и во која земја? Дали си задоволен од факултетот, од животот во Скопје или во твојата родна Битола?

Кирил: Како да ми ги читаш мислите. Во последно време навистина сè замислувам над прашањето „Што по завршувањето на студиите?“.

Моника: Токму на тоа мислев. Се гледаш ли себеси како наставник по македонски јазик и литература во некое основно училиште во Битола, на пример?

Кирил: Види, јас ги сакам и јазикот и книжевноста, но немам амбиции конкретно за професијата наставник. А сè уште не можам да се одлучам со што друго би се занимавал. Филологијата отвора широк спектар на можности.

Моника: А знаеш ли каде сакаш да живееш? Во Битола или во Скопје? Би заминал ли некогаш во странство?

Кирил: Да, немам ништо против тоа во иднина да работам и да живеам некаде во странство, но тоа мора да е некаде во Европа. За мене домот и семејството се нешто свето и не можам да си замислам да живеам на некој друг континент и да се враќам во Македонија еднаш на три години.

Моника: И јас исто така чувствувам и размислувам.

Кирил: А што имаш ти да кажеш во врска со другите планови? Што ќе правиш откако ќе го завршиш факултетот. Ќе продолжуваш ли со постдипломски?

Моника: Да, сакам да продолжам со постдипломски. Најмногу ме влече книжевноста. Сè уште немам храброст да пишувам, но сакам да се занимавам со книжевен превод поради тоа што релативно добро учам јазици.

Кирил: Сакаш да преведуваш и дела од македонски автори?

Моника: Да, се разбира. Периодов во Скопје доста добро го користам, често одам по библиотеки, книжарници и промоции на книги. Имам впечаток дека имате одлични писатели и поети.

Кирил: Во иднина можеш да отвориш и сопствена издавачка куќа во Братислава и да преведуваш и да издаваш проза и поезија од македонски и други автори.

Моника: Сум размислувала на таа тема, само не сум сигурна дали имам претприемнички дух. Потребна ми е зрелост за да раководам со фирма.

Кирил: Потребно е време. Иднината е непредвидлива. Можеби и мене наскоро ќе ми се појават појасни планови за иднината. Еден ден можеби ќе развиеме меѓународна соработка: јас од Македонија, ти од Словачка.

Моника: Еден ден можеби и ќе живееме во иста земја.

Кирил: И под ист покрив.

GRAMATIKA

SLOVESNÉ PRÍČASTIA

Príčastie trpné sa v súčasnej macedónčine zvyčajne tvorí pomocou sufixu -н, menej často za pomoci sufixu -т, pričom jednu i druhú koncovku pripájame k **prézentnému kmeňu**. Pri slovesách **И-skupiny** sa samohláska **prézentného kmeňa** mení na **e**:

- тепа – **тепан** biť – bitý
- скрие – **скриен** schovať – schovaný
- продаде – **продаден** predat' – predaný
- купи – **купен** kúpiť – kúpený
- измисли – **измислен** vymyslieť – vymyslený
- бара – **баран** hľadať – hľadaný

Pomocou sufixu -т sa trpné príčastie tvorí od sloves s **koreňom slova ukončeným na -н- a -њ-**:

- рани – **ранет** ranený
- се избања – **избањат** okúpaný
- почне – **почнат** začatý

Pri prídavných menách slovesných utvorených od sloves dokonavých sa stretávame so striedaním (alternáciou) samohlásky **prézentného kmeňa**: **поддржи – поддржан, разбере – разбран, падне – паднат** atd.

V macedónčine je častým javom tvorenie príčastí s aktívnym významom od neprechodných sloves. Tieto tvary vyjadrujú výsledok deja, majú **rezultatívny význam**. Napr. „Јас сум јаден“ znamená *Ja som sa už najedol*, „Јас сум влезен“ znamená *Už som vošiel*, alebo *Už som vo vnútri*.

Príčastia sa skloňujú rovnako ako prídavné mená: купен, купена, купено/купени; купениот, купената, купеното, купените atd'.

VOKATÍV

Hoci postupne došlo k zániku pádov, macedónčina si uchovala tvar vokatív, ktorý sa však v súčasnosti používa veľmi nedôsledne.

Pri podstatných menách **mužského rodu** tvoríme vokatív pomocou koncovky **-e**:

Милан – Милане	мајстор – мајсторе
господин – господине	Иван – Иване
гулаб – гулабе	пријател – пријателе

Pri jednoslabičných podstatných menách mužského rodu sa vokatív zriedkavo tvorí pomocou koncovky **-y**:

град – граду	маж – мажу
вол – волу	коњ – коњу

Pri podstatných menách **ženského rodu** zasa tvoríme vokatív pomocou koncovky **-o**:

Македонија – Македонијо	крава – краво
Билјана – Билјано	жена – жено
Ана – Ано	баба – бабо

Pri podstatných menách končiacich na **-ka** alebo **-ца** tvoríme vokatív pomocou koncovky **-e**:

Милица – Милице	убавица – убавице
Ратка – Ратке	птичка – птичке

Využívanie vokatívu má v súčasnej macedónčine klesajúcu tendenciu. Úplne výnimočne sa stretávame s vokatívnyimi tvarmi ženských mien zakončenými na **-o**. Mladé Macedónky totiž oslovenia typu *Маријо, Билјано, Мајо* považujú za nezdvorilé až urážlivé.

MENÁ A PRIEZVISKÁ

vlastné mená rozšírené v Severnom Macedónsku					
mužské			ženské		
Александар	Игор	Наум	Александра	Јана	Марија
Владимир	Јане	Никола	Ана	Јасмина	Македонка
Гоце	Јован	Петар	Анѓа	Јована	Наташа
Горан	Кирил	Христијан	Билјана	Катерина	Ратка
Димитар	Крсте	Стефан	Дафина	Ленка	Светлана
Ѓорѓи	Љубе	Стојан	Деспина	Лидија	Стојанка

vlastné mená rozšírené v Severnom Macedónsku					
mužské			ženské		
Живко	Марјан	Трајан	Елена	Лилјана	Убавка
Зоран	Марко	Филип	Свезда	Магдалена	Цвета

Macedónske priezviská sa väčšinou končia na **-ски**, presnejšie на **-овски / -евски**. Typicky macedónskymi priezviskami teda sú Борис Трајковски, Никола Петревски, Блаже Конески, Христина Димовска, Катерина Јаневска atd'.

ВЕЖБИ

ГЛАГОЛСКА ПРИДАВКА PRÍČASTIE

Јас го тепав детето. – Детето е **тепано**.

Јас си купив шал – Мојот шал е _____

Го вратиле писмото. – _____ писмо

Го удри носот – Носот му е _____

Шевченко достигна еден гол. – На натпреварот беа **шест** глави.

Билјана му подари на Стефан капа. – Капата е _____

Напишав роман. – Мојот роман е веќе _____

Прочитав роман. – Романот е _____

ОБРАЌАЊЕ OSLOVENIE

Јана – **Јано**

Игор – _____

Билјана – _____

коза – _____

Кирил – _____

магаре – _____

Јована – _____

Јованка – _____

РАЗБИРАЊЕ

Одговорете на прашањата со заокружување на точниот одговор. Потврдете дека го разбирате текстот.

Се скарав со стара пријателка – раскажува Барбара, 29 год. - Признавам, имаше повод да се чувствува навредена. „Те мразам“ – викаше. – „Сакам да страдаш. Да страдаш повеќе од мене!“ Тоа беше страшно. Но уште полоши работи почнаа да се случуваат потоа: го удри автомобилот – безопасно, но морав многу да платам за поправка. Мајка ми се разболе и отиде во болница. Соседите ми го поплавија станот. Почнав да имам сериозни проблеми на работа. Се преплашив – таа серија од несреќи не може да биде случајна. Се јавив кај пријателката и се договорив да се сретнам со неа...

1. Барбара ги расипала односите со својата пријателка.

ДА НЕ Нема информација

2. Пријателката на Барбара немала зошто да се лути.

ДА НЕ Нема информација

3. Пријателката ѝ посакала на Барбара сè најубаво во животот.

ДА НЕ Нема информација

4. Поправката на автомобилот на Барбара чинела скапо.

ДА НЕ Нема информација

5. Мајка ѝ на Барбара се вработила во болница.

ДА НЕ Нема информација

6. Соседите ѝ нанеле штета на Барбара.

ДА НЕ Нема информација

ПРАШАЊА

1. Дали си задоволен од изборот на факултетот на кој студираш?
2. Какви се твоите планови за поблиската/подалечната иднина?
3. Што ќе правиш по завршувањето на студиите?

26

ПАТ

Утре Моника се враќа во Словачка. Нејзините најдобри другари вечерва дојдоа кај неа на една мала проштална забава.

Моника: Секогаш сум нервозна пред патување!

Јана: Ти треба ли помош во пакувањето?

Моника: Ми треба само друштво. А во пакувањето никој не може да ми помогне! Мразам да се пакувам! Имам постојан страв дека ќе заборавам нешто важно.

Марко: Јас кога треба да патувам обично си правам список на работите што треба да ги ставам в куфер. Еднаш забравив каде го оставив списокот и ми пропадна цела концепција.

Јана: Сигурно Моника има подобра „концепција“.

Марко: Со што се враќаш, со автобус или со воз?

Моника: Овој пат со авион.

Марко: Не ти е прескапо?

Моника: Не, затоа што трошоците за ова патување ми ги покрива Министерството за образование и наука.

Марко: Кога тргнуваш утре? Наутро или навечер?

Моника: Наутро. Полетувањето е во 10:40 од Меѓународниот аеродром во Скопје.

Кирил: Не заборавај дека на аеродром мораш да бидеш еден час порано, значи околу 9:30. Имаш летано досега или ова ќе ти биде првпат?

Моника: Сум летала трипати досега: еднаш во Египет, еднаш до Сплит и еднаш до Рим.

Јана: Како ти се допаѓа летањето со авион?

Моника: Искрено, поубаво ми е кога патувам со воз. Имам страв од летање, особено при полетувањето и при слетувањето.

Кирил: Кога ќе стигнеш во Братислава?

Моника: Во 2 часот попладне.

Марко: Зошто толку доцна?

Моника: Затоа што тоа не е директен лет. Прво летам за Виена, морам да останам на аеродромот во Виена 1 час, и потоа ќе се прекачам во автобус за Братислава.

Јана: Сигурно многу се радуваш што се враќаш дома.

Моника: Не знам дали да се радувам или да плачам. Од една страна, сакам да ги видам мајка ми и татко ми, да отидам со другарите во омилената кафеана... Од друга страна, веќе се навикнав на вас, на Македонија, на сончевото време... Ќе ми недостига сето тоа, а најмногу вие.

Јана: Тешко е кога на некого ќе се навикнеш. Ќе ни недостигаш ти нам уште повеќе.

Кирил: Престанете, девојчиња! Доста е сентименталност. Нели се договоривме дека сигурно ќе отидеме во Словачка кај Моника летово.

Јана: Така е! Подобра сега да ја оставиме Моника да се спакува. А ние наскоро ќе бидеме пак сите заедно во Братислава.

Марко: Моника, спакувај се и убаво одмори се за утрешниот напорен ден. Ти посакуваме пријатен лет и мирно небо!

Моника: Фала ви многу за сè! Ќе ве чекам со нетрпение во Словачка!

GRAMATIKA

KONŠTRUKCIE SO SLOVESOM ИМА (НЕМА)

Vyššie uvedené konštrukcie sa v macedónčine veľmi rozšírili a do istej miery aj systematizovali, preto si zaslúžia osobitnú pozornosť. Ide o konštrukcie **има (нема) + prídavné slovo v tvare stredného rodu**, v ktorých sa ohýba sloveso *има*, no prídavné slovo sa neskloňuje – to zostáva vždy v tvare stredného rodu: **имама напишано, имаш напишано** atd'. Sloveso *има* sa v rámci tejto konštrukcie môže objaviť vo všetkých časoch, ktoré sa v súčasnej macedónčine aktívne používajú. Porovnajme si iba tvary v 1. osobe singuláru: **имама напишано, имав напишано, сум имал напишано, ќе имам напишано, ќе имав напишано, ќе сум имал напишано**.

Na tomto mieste sa však budeme venovať iba dvom najrozšírenejším typom:

јас	имава јадено	имама јадено
ти	имаше јадено	имаш јадено
тој/таа/тоа	имаше јадено	има јадено
ние	имаваме јадено	имама јадено
вие	имавте јадено	имате јадено

Čas slovesa *има* označuje moment, do ktorého sa dej (vyjadrený prídastím) stihol skončiť, je uzavretý. Čiže v slovnom spojení **имаам јадено** je sloveso **има** v prítomnom čase, čo značí, že dej sa skončil najneskôr v **tejto chvíli** – než bola prednesená táto veta. Ide teda o dej minulý a **јас имаам јадено** neznamená 'јас јадам', ale 'јас сум јадел' (nie 'ја јем', ale 'ја сом једол').

V prvom prípade (**јас имаав јадено**) má sloveso **имаав** tvar minulého času (jednoduchého), čiže dej bol ukončený do istého momentu v minulosti a celá konštrukcia má význam predminulého času (porov. predminulý čas v slovenčine: „bol som jedol“).

Iné príklady:

Немам јадено, но не сум гладен. Nejedol som, ale nemám hlad.

Немам играно фудбал од лани. Nehral som futbal od minulého roka.

Na to, aby sme hovorili správne po macedónsky, netreba túto konštrukciu používať, pretože jej význam možno viac-menej úspešne vyjadriť aj časovými slovesnými tvarmi. Ale na to, aby sme správne rozumeli Macedóncom, je nutné aspoň vedieť o existencii konštrukcie s pomocným slovesom *има* a poznať jej význam.

PRIBLIŽNÉ MNOŽSTVO

Približné množstvo vyjadrujeme v macedónčine pomocou sufixu **-ина**, ktorý sa pridáva k číslu. Tieto konštrukcie sa však väčšinou používajú až u čísloviek od 10 vyššie. Napríklad:

петнаесет минути = pätnásť minút

петнаесетина минути = približne (asi) pätnásť minút

Na vyjadrenie približného množstva u čísloviek do 9 používame zložené výrazy **два-три, три-четири, пет-шест, седум-осум** atď.

ВЕЖБИ

ШТО ЗНАЧИ...?

Преведете ги следните реченици од македонски на словачки:

1. Марко вчера почна да ја чита книгата и веќе има прочитано 140 страници. Планира денес да прочита уште 40 страници. Ако го оствари планот, вечер **ќе има прочитано** 180 страници.
2. Јас никогаш **немам јадено** во кинески ресторан. Во мексикански – да, **имаам јадено**.
3. А ти си пробал некогаш саке? – Да, **имаам пиено** саке.
4. Толку возбудлив натпревар **немам видено** досега.
5. **Немам задоцнето** ни еднаш на работа, а кога одам на состанок со девојка доцнам често.

МИНАТО СЛОЖЕНО ВРЕМЕ = КОНСТРУКЦИЈА СО ИМА / НЕМА

сум јадел = *имам јадено*

сум играл = _____

не сум плачел = _____

не плачела = _____

сум летал = _____

сум патувал = _____

сум возел = _____

ПРАШАЊА

1. Дали сакаш да патуваш и зошто (не) сакаш да патуваш?
2. Често ли патуваш на едно исто место и имаш ли некое „своје место“, на кое планираш да се враќаш до крајот на животот?
3. Кои услови мора да ги исполнува местото во кое ќе поминеш еден викенд?
4. Опиши го своето последно подалечно патување. (Со што? Кога? На колку време? Чувства: радост, носталгија...)

27

МОНИКА И КИРИЛ СЕ ДОПИШУВААТ

Кирил: Здраво, пеперутке!

Моника: Здраво, бумбарче!

Кирил: Што правиш, што има ново?

Моника: Сè е по старо. А ти како си?

Кирил: Добро сум. Денес конечно бев во нашето кафе и ги видов и Јана и Марко. Конечно се собравме! Ова ни е прва средба откако замина ти.

Моника: О, супер, што има кај нив?

Кирил: Добри се. Јана има ново момче, па затоа сега нема многу време за нас. Постојано е со него.

Моника: Навистина!? А кој е тој? Каков е?

Кирил: Дознав само дека е четири години постар од неа. Знаеш каква е Јана – од неа не можеш да извлечеш многу информации.

Моника: А како е Марко?

Кирил: Марко како Марко. По старо. Беше малку нервозен овој пат: утрото полагал за возачка, па ја пцуеше комисијата, вели дека незаслужено паднал.

Моника: Ми недостасувате сите!

Кирил: И ти нам. Токму тоа си зборувавме денес додека го пиевме кафето. Си евоциравме прекрасни спомени.

Моника: А дали е сигурно вашето доаѓање во Братислава кон средината на јули? Знае ли новото момче на Јана? Да не е љубоморен?

Кирил: Да, да, доаѓаме сигурно. Знае и момчето на Јана. Веќе му кажала дека сме договорени од претходно и тој нема ништо против.

Моника: Одлично! А како е во Скопје?

Кирил: Добро е, само што во Скопје нема многу луѓе во овој период, сите се на летен одмор во Охрид или некаде на море. А ние останавме тука затоа што, нели, за ова лето го планираме нашиот оригинален одмор во Словачка.

Моника: Паметно. Јас веќе се просевам. Морам да одам на спиење.

Кирил: Добро тогаш ќе се слушнеме утре.

Моника: Те сакам најмногу!

Кирил: Те сакам и јас! Ајде, се гледаме за само 11 дена.

Моника: Слатки сни! Се слушаеме утре.

Кирил: Лека ноќ!

Моника: Бакнежи.

GRAMATIKA

BUDÚCI ČAS V MINULOSTI

System budúcich časov je v macedónčine zložitejší ako v slovenčine. Všimneme si však, že zvyčajný **будúci čas** (ќе + sloveso v prítomnom čase) sa používa veľmi často, kým zostávajúce dva budúce časy – **будúci v minulosti** a **будúci sprostredkovaný** – sa používajú oveľa zriedkavejšie a takmer vždy ich možno nahradiť inými, významovo blízkymi konštrukciami.

Tvary budúceho času v minulosti tvoríme pomocou častice ќе + minulý čas jednoduchý.

	чува	живее	се капе	крши
јас	ќе чував	ќе живеев	ќе се капев	ќе кршев
ти	ќе чуваше	ќе живееше	ќе се капеше	ќе кршеше
тој	ќе чуваше	ќе живееше	ќе се капеше	ќе кршеше
ние	ќе чувавме	ќе живеевме	ќе се капевме	ќе кршевме
вие	ќе чувавте	ќе живеевте	ќе се капевте	ќе кршевте
тие	ќе чуваа	ќе живеēja	ќе се капеа	ќе кршеа

Pri slovesách **И-skupiny** sa samohláska pred koncovkou mení na **e**.

Zaujímavé a dôležité je vysvetliť si význam budúceho času v minulosti. V slovenčine sa všetky bežne používané časy vzťahujú na moment rozprávania. V svojom základnom význame je budúci čas to, čo nastane **po momente rozprávania**; minulý čas zase to, čo sa stalo **do momentu rozprávania**, a prítomný čas vyjadruje dej, ktorý sa odohráva **súbežne s momentom rozprávania**. Iba predminulý čas, ktorý je už archaický, vyjadruje dej v minulosti, ktorý sa odohral **do iného momentu v minulosti**. Budúci čas v minulosti sa v macedónčine tiež nevzťahuje na moment rozprávania, ale na moment v minulosti. Na rozdiel od predminulého času však vyjadruje dej, ktorý sa odohráva **po tomto momente v minulosti**.

Aby sme lepšie pochopili význam tohoto času, pozrime sa na nasledujúci príklad:

Денес во 13 часот Никола ги сретна Дарко и Зоран на улица:	Dnes o 13-tej hodine Nikola stretol Darka a Zorana na ulici:
Никола: Каде одите? Што ќе правите?	Nikola: Kam idete? Čo budete robiti?
Дарко: Ќе играме фудбал.	Darko: Budeme hrať futbal.
Во 14 часот, Цутка и Никола:	O 14-tej hodine, Cutka a Nikola:
Цутка: Си ги видел Дарко и Зоран?	Cutka: Videl si Darka a Zorana?
Никола: Ги видов пред еден час. Ќе играа фудбал.	Nikola: Videl som ich pred hodinou. Chceli (plánovali) hrať futbal.
Во 15 часот Никола пак ги сретна Дарко и Зоран. Овој пат во кафуле:	O 15-tej hodine Nikola znovu stretol Darka a Zorana. Tentoraz v kaviarni:
Никола: Што правите тука!? Нели ќе игравте фудбал!?	Nikola: Čo tu robíte!? Chceli ste predsa hrať futbal!?
Дарко: Ќе игравме, но игралиштето беше зафатено.	Darko: Plánovali sme, že budeme hrať, ale ihrisko už bolo obsadené.

Budúci čas v minulosti prekladáme do slovenčiny pomocou sloviac *chcieť* a *plánovať*. Hlavným významom tohoto času je vyjadrenie „zámeru“, pričom najčastejšie ide o neuskutočnený plán.

No aj v týchto príkladoch budúci čas v minulosti možno v macedónčine nahradiť synonymickými konštrukciami, podobnými tým slovenským:

будуци час в минувости	алтернативне конштрукцие	преклад
ќе јадев	сакав да јадам	chcel som jest'
ќе игравте	планиравте да играте	plánovali ste hrať
ќе одев	сакав да одам	chcel som ísť

Často tiež vyslovujeme nesplnené podmienky, čiže to, čo chýbalo k uskutočneniu danej činnosti. Budúci čas v minulosti v tomto prípade prekladáme podmieňovacím spôsobom:

Ќе игравме да беше слободно игралиштето.	Hrali by sme, keby bolo ihrisko voľné.
Јас ќе се опијанев вечерва да имавме вотка.	Ten večer by som sa bol opil, keby ste mali vodku..
да, ако	keby, ak

Aj v predchádzajúcich príkladoch však možno budúci čas v minulosti nahradiť macedónskym podmieňovacím spôsobom vo vetách, ktoré sú podobné tým slovenským:

Ние би играле, кога би било слободно игралиштето.

Јас би се опијанил вечерва, кога би имале вотка.

Budúci čas v minulosti má ešte jeden význam, ktorý ilustrujú nasledujúce príklady:

Оп! Ќе паднев!	Oj! Skoro som spadol!
За малку ќе изгубевме од послаб противник.	Chýbalo len trochu, aby sme prehrali (skoro sme prehrali) so slabším súperom.

ВЕЖБИ

ШТО ЗНАЧИ...?

Преведете ги следните реченици од македонски на словачки:

1. Ќе одев летово во Канада, ама не успеав да извадам виза.
2. За малку ќе освоевме медал на првенството.
3. Ќе добиев петка да не ме фатеше дека препишувам.
4. Не требаше ти да плаќаш, јас ќе платев.
5. Ако не ми кажеше, немаше да знам.
6. Да ме поканеше, ќе дојдев.
7. За малку ќе ја скршев чашата.
8. Што правите тука!? Нели ќе игравте фудбал!?
9. Ако не ме потсетеше дека треба да одам, немаше да отидам.
10. Ќе го полагав испитот во јуни, ама не успеав да научам и морав да го оставам за септември.

28

СИТЕ ВО БРАТИСЛАВА

Кирил: И вие Словаците сте гостопримлив народ како Македонците.

Моника: Мислам дека Македонците се малку поотворени и послободни. Кај нас многу ретко ќе те покани некој на ручек, а во Македонија мене секоја недела некој ме канеше.

Јана: Чешкиот и словачкиот јазик многу се разликуваат?

Моника: Не многу, слични се. Како македонски и српски или македонски и бугарски. Мислам дека се дури и уште послични.

Јана: Братислава е супер. Ние во Македонија немаме некој град сличен на Братислава.

Кирил: Мислам дека центарот на Битола малку наликува. Во секој случај Братислава е стопати поубава од Скопје.

Моника: Не е вистина! Мене повеќе ми се допаѓа Скопје. Во Братислава нема такво место како чаршијата во Скопје.

Јана: Ти си вљубена во Балканот, затоа така зборуваш.

Марко: Какви планови имаме за вечер?

Моника: Сакам да ви покажам еден наш ноќен клуб.

ВЕЧЕРТА ВО 11 ЧАСОТ

Јана: Штета што во Македонија нема толку убаво пиво. Чешките и словачките пива се најубави во цел свет.

Марко: Помалку алкохол има во словачкото пиво. Ова ми е петто пиво, а уште сум трезен. Во Македонија ќе бев пијан уште по третото.

Јана: Чешкиот и словачкиот јазик многу се разликуваат?

Јана, Кирил и Марко ќе имаат уште пет вакви вечери и утра во Братислава, а потоа ќе одат на еден ден во Банска Бистрица. Братислава има одлична местоположба. Многу блиску е Виена, а ни Прага не е далеку. Но, другарите на Моника сакаа ова

патување да ѝ го посветат исклучиво на татковината на Моника. Тоа е нивната словачка турнеја. А што понатаму? Што кога и овој одмор ќе заврши? Тие ќе мораат да се вратат во Македонија. А кога ќе се дружат пак со Моника?

Јана: Моника, ти мораш да дојдеш во Македонија пак следната година.

Моника: Јас веќе се пријавив на конкурс за стипендија за уште еден семестар наесен. Не знам дали ќе ме изберат. Се надевам дека изборот нема да биде „со врски“.

Марко: Да мислиме на тоа што е сега. Следна тура пиво! Штом сега сме среќни, да не се оптоваруваме со иднината зашто кој може да знае што ќе биде утре.

Јана: Добро кажано! Да се напиеме за денешниот ден и за оваа ноќ во Братислава.

ВО 1 ЧАСОТ

Кирил: Каде е Марко?

Јана: Последен пат кога го видов, играше со некоја Словакинка.

Моника: Никогаш не сум го видела Марко толку расположен.

Јана: Да одиме и ние на подиум.

Кирил: Одете вие, знаеш дека јас не играм. Ќе ви ги чувам чантите.

Моника: Одиме сите. Никој нема да ни ги украде чантите. Ене го Марко!

ВО 3 ЧАСОТ

Јана: Да си одиме дома, не можам да стојам на нозе. Никогаш не сум испила толку многу.

Моника: Каде е Марко?

Кирил: Во тоалет е, повраќа.

GRAMATIKA

BUDÚCI ČAS SPROSTREDKOVANÝ

Na prerozprávání udalostí, které sa stanú v budúcnosti, sa používa **budúci čas sprostredkovaný** (идно прекажано време).

Tento čas sa formálne vyjadruje pomocou konštrukcie „ќе + minulý čas zložený“.

трча	пее	оди
ќе сум трчал, -а	ќе сум пеел, -а	ќе сум одел, -а
ќе си трчал, -а	ќе си пеел, -а	ќе си одел, -а

трча	пее	оди
ќе трчал, -а, -о	ќе пеел, -а, -о	ќе одел, -а, -о
ќе сме трчале	ќе сме пееле	ќе сме оделе
ќе сте трчале	ќе сте пееле	ќе сте оделе
ќе трчале	ќе пееле	ќе оделе

Ak chceme povedať, že sa podľa nášho názoru niečo stane, použijeme **будúci čas**. Ak však chceme oznámiť, že podľa názoru niekoho iného sa niečo stane, použijeme **будúci čas sprostredkovaný**.

CITOSLOVCIА

ej – používame vtedy, ak chceme upútať pozornosť druhého účastníka komunikačného aktu.

оф – je citoslovce bolesti. Macedónci ho často používajú pri pocite bolesti alebo ak sa ocitli v nepríjemnej situácii, napr. *оф!* povie macedónsky študent pred skúškou.

леле – toto citoslovce je významovo blízke citoslovcu *оф* (boleť, nepríjemnosť) s tým rozdielom, že *леле* má širšiu oblasť využitia: používa sa častejšie a možno ho uplatniť aj v stavoch údivu či prekvapenia. V chorobe alebo pri pocite bolesti sa najčastejšie používa v kombinácii s citoslovcom *оф*: *оф леле!*

опа (skrátene **оп**) – toto citoslovce sa často používa počas alebo po nejakej fyzickej činnosti, najčastejšie pri skoku – počas neho alebo okamžite po dopadnutí na zem. Jedno macedónske ľudové príslovie znie: „Прво скокни, па после речи оп“.

ВЕЖБИ

ШТО ЗНАЧИ...?

Преvedете ги следните реченици од македонски на словачки:

1. **Ќе се договорел** со професорот, па **ќе** ни **кажел**.
2. Тие **ќе оделе** во Норвешка утре.
3. Јас **ќе сум изгубел!** Не е вистина! Јас **ќе** победам сигурно!
4. Вие **ќе сте излегувале** вечерва. **Ќе сте оделе** во дискотека.
5. Ти **ќе си купувал** кола.
6. Оксана **немало да се запишува** на факултет.
7. Таа **ќе ја продавала** гитарата.

29

ШТО ПОНАТАМУ?

Сега кога веќе го поминавте целиот учебник, вие можете:

- да читате македонски весници, списанија, па дури и романи;
- да се снајдете во секоја ситуација во македонска јазична средина;
- да се запознаете со Македонец или Македонка и да разговарате со нив;
- да разберете за што пеат македонските пејачи;
- да гледате македонски филмови, итн.

Сега кога веќе се запознавте со основата на македонскиот јазик, следниот чекор што треба да го направите, е да набавите неколку романи на македонски. Може тоа да бидат и светски познати романи преведени на македонски. Може да биде тоа и роман што некогаш веќе сте го прочитале на словачки. Препорачливо е романот да има возбудиливо дејство. Веќе по таа прва книга ќе почувствувате голем напредок и слобода во зборувањето македонски. Потоа можете да набавите и роман од македонски автор. Кога ќе читате, обидете се да разбирате од контекстот, не барајте ги непознатите зборови во речник! Ако некоја книга не ви се допаѓа, немојте да ја читате само затоа што е напишана на македонски. Оставете ја, таа книга не е за вас. Побарајте друга книга која ќе ви биде интересна. Колку полесна и поинтересна книга, толку повеќе ќе научите. Особено корисни можат да бидат аудиокнигите.

Побарајте и македонски портали на интернет. Разгледајте ги и прочитајте ги само оние наслови што се интересни за вас.

Запознајте се со роден зборувач на македонскиот јазик и зборувајте со него! Најдобро од сè, подобро и од читање портали и книги, подобро и од овој учебник и од учење на факултет, е да отидете во Северна Македонија. Кога ќе бидете во Северна Македонија, бидете отворени и не плашете се да зборувате. Ако се плашите или се срамите да зборувате македонски, ништо страшно, и за тоа има лек: напијте се вино, македонското вино ја урива секоја јазична бариера.

GRAMATIKA

DOKONAVÉ SLOVESÁ E-SKUPINY

V tabuľke sú uvedené **najčastejšie používané** dokonavé slovesá E-skupiny, čiže skupiny sloví, ktoré z dôvodu odlišných tvarov pri tvorbe jednoduchého a zloženého minulého času robia najväčšie problémy.

sloveso	Sp*	min. jednoduchý jac	min. jednoduchý ти	min. zložený jac
добие	Еø	добив	доби	сум добил
дознае	Еø	дознав	дозна	сум дознал
запознае се	Еø	се запознав	се запозна	сум се запознал
испие	Еø	испив	испи	сум испил
обуе	Еø	обув	обу	сум обул
одбие	Еø	одбив	одби	сум одбил
открие	Еø	открив	откри	сум открил
признае	Еø	признав	призна	сум признал
развие	Еø	развив	разви	сум развил
скрие	Еø	скрив	скри	сум скрил
собуе	Еø	собув	собу	сум собул
убие	Еø	убив	уби	сум убил
чуге	Еø	чув	чу	сум чул
доживее	Еа	доживеав	доживеа	сум доживеал
докаже	Еа	докажав	докажа	сум доказал
достигне	Еа	достигнав	достигна	сум достигнал
загине	Еа	загинав	загина	сум загинал
закаже	Еа	закажав	закажа	сум закажал
заостане	Еа	заостанав	заостана	сум заостанал
запише	Еа	запишав	запиша	сум запишал
започне	Еа	започнав	започна	сум започнал
застане	Еа	застанав	застана	сум застанал
избере	Еа	избрав	избра	сум избрал
избрише	Еа	избришав	избриша	сум избришал
искаже	Еа	искажав	искажа	сум искажал
каже	Еа	кажав	кажа	сум казал
крене	Еа	кренав	крена	сум кренал

sloveso	Sp*	min. jednoduchý јас	min. jednoduchý ти	min. zložený јас
навикне се	Еа	се навикнав	се навикна	сум се навикнал
надмине	Еа	надминав	надмина	сум надминал
наметне се	Еа	се наметнав	се наметна	сум се наметнал
нападне	Еа	нападнав	нападна	сум нападнал
напише	Еа	напишав	напиша	сум напишал
насмее се	Еа	се насмеав	се насмеа	сум се насмеал
настане	Еа	настанав	настана	сум настанал
одолее	Еа	одолеав	одолеа	сум одолеал
опише	Еа	опишав	опиша	сум опишал
остане	Еа	останав	остана	сум останал
откаже	Еа	откажав	откажа	сум откажал
отпочне	Еа	отпочнав	отпочна	сум отпочнал
падне	Еа	паднав	падна	сум паднал
покаже	Еа	покажав	покажа	сум покажал
помине	Еа	поминав	помина	сум поминал
помогне	Еа	помогнав	помогна	сум помогнал
порасне	Еа	пораснав	порасна	сум пораснал
постигне	Еа	постигнав	постигна	сум постигнал
потпише	Еа	потпишав	потпиша	сум потпишал
почне	Еа	почнав	почна	сум почнал
прегрее	Еа	прегреав	прегреа	сум прегреал
прекине	Еа	прекинав	прекина	сум прекинал
преостане	Еа	преостанав	преостана	сум преостанал
престане	Еа	престанав	престана	сум престанал
пристигне	Еа	пристигнав	пристигна	сум пристигнал
разбере	Еа	разбрав	разбра	сум разбрал
скокне	Еа	скокнав	скокна	сум скокнал
слушне	Еа	слушнав	слушна	сум слушнал
собере	Еа	собрав	собра	сум собрал
спомене	Еа	споменав	спомена	сум споменал
спомне	Еа	спомнав	спомна	сум спомнал
сретне	Еа	сретнав	сретна	сум сретнал

sloveso	Sp*	min. jednoduchý јас	min. jednoduchý ти	min. zložený јас
стане	Еа	станав	стана	сум станал
стекне	Еа	стекнав	стекна	сум стекнал
стигне	Еа	стигнав	стигна	сум стигнал
тргне	Еа	тргнав	тргна	сум тргнал
укине	Еа	укинав	укина	сум укинал
успее	Еа	успеав	успеа	сум успеал
допре	Ее	допрев	допре	сум допрел
запре	Ее	запрев	запре	сум запрел
зоврие	Ее	зоврев	зовре	сум зоврел
сопре	Ее	сопрев	сопре	сум сопрел
умре	Ее	умрев	умре	сум умрел
влезе	Ео	влегов	влезе	сум влегол/влегла
даде	Ео	дадов	даде	сум дал
доведе	Ео	доведов	доведе	сум довел
додаде	Ео	додадов	додаде	сум додал
дојде	Ео	дојдов	дојде	сум дошол/дошла
донесе	Ео	донесов	донесе	сум донесол/донесла
затресе	Ео	затресов	затресе	сум затресол/затресла
земе	Ео	зедов	зеде	сум зел
извезе	Ео	извезов	извезе	сум извезол/извезла
извлече	Ео	извлеков	извлече	сум извлекол/извлекла
издаде	Ео	издадов	издаде	сум издал
изеде	Ео	изедов	изеде	сум изел
излезе	Ео	излегов	излезе	сум излегол/излегла
исече	Ео	исеков	исече	сум исекол/исекла
најде	Ео	најдов	најде	сум нашол/нашла
нанесе	Ео	нанесов	нанесе	сум нанесол/нанесла
нарече	Ео	нареков	нарече	сум нарекол/нарекла
облече	Ео	облеков	облече	сум облекол/облекла
однесе	Ео	однесов	однесе	сум однесол/однесла
отиде	Ео	отидов	отиде	сум отишол/отишла
повлече	Ео	повлеков	повлече	сум повлекол/повлекла

sloveso	Sp*	min. jednoduchý јас	min. jednoduchý ти	min. zložený јас
појде	Ео	појдов	појде	сум пошол/пошла
потресе	Ео	потресов	потресе	сум потресол/потресла
предаде	Ео	предадов	предаде	сум предал/предала
преземе	Ео	презедов	презеде	сум презел/презела
пренесе	Ео	пренесов	пренесе	сум пренесол/пренесла
привлече	Ео	привлеков	привлече	сум привлекол/ привлекла
продаде	Ео	продадов	продаде	сум продал
рече	Ео	реков	рече	сум рекол/рекла
снајде се	Ео	се снајдов	се снајде	сум се снашол/снашла
создаде	Ео	создадов	создаде	сум создал
спроведе	Ео	спроведов	спроведе	сум спровел

* V druhom stĺpčeku: veľkým písmenom je označená samohláska prézentného kmeňa, čiže **skupina**, malým písmenom je označená samohláska kmeňa v minulom (najmä jednoduchom) čase, čiže tzv. **podskupina**. Teda: Sp – SKUPINA (podskupina).

ВРЕМЕНСКА ПРОГНОЗА

Пролетта доаѓа. Денес времето е одлично во споредба со претходните денови. Температурата изнесува осумнаесет степени. Денес завршува работната недела, петок е. Живко со својот сосед Крсте гледа телевизија.

За утре се очекува уште потопло време. Живата во термометарот ќе се искачи до дваесет и првиот степен. Ќе биде сончево и тивко. Попладне ќе настане мало наоблачување и незначителен пад на температурата. Редакцијата на нашата телевизија ви посакува пријатен викенд.

Живко: Што ќе правиш викендов, комшија?

Крсте: Не знам што ќе правам в недела, но утре сигурно ќе одиме на Водно сите четворица: јас, жена ми Билјана, ќерка ми Христина и син ми Александар. Ќе го земеме и кучето. Таму ќе можеме да се отпуштиме по напорната недела. Ќе се шетаме, ќе трчаме, ќе се забавуваме. Јас и Билјана ќе ослабиме по некој килограм, а децата ќе ги одморат очите од компјутерот и од книгите. Ќе се искачиме до Крстот и ќе уживаме во глетката на Скопје. Ќе направиме и скара. Билјана ќе подготви месо, а јас ќе го испечам.

Живко: Прекрасно! Ќе си поминете одлично на планина.

Крсте: Вие што планирате? Ќе одите ли некаде?

Живко: Ќе одиме, се разбира! Нема да седиме дома. Вечерва ќе го проверам автомобилот. Утре изутрина ќе тргнеме за Охрид. Ќе бидеме на езеро околу единаесет часот. Ќе има доволно време за сè. Јас ќе ловам пастрмки. Ако е топла водата, син ми Марјан ќе плива, а жена ми Лилјана ќе внимава на него и ќе си играат во вода. Потоа, Лиле ќе ги испржи рибите и сите заедно ќе седнеме да јадеме. В недела, најверојатно, ќе се прошетаме низ Охрид и ќе видиме неколку цркви, Самоиловата тврдина и Античкиот театар.

Крсте: Извонредно! Следниот пат ќе ви се придружиме и ние.

Веќе е сабота. Во домот на Крсте децата се караат кој ќе седи прв на компјутер. Надвор врне – исура. На Водно се белее дури и снег. Крсте ги пцуе метеоролозите и телевизијата.

Живко, Лилјана и Марјан сепак се решија да тргнат за Охрид. Патот Скопје–Охрид минува низ Тетово, Гостивар и Кичево. Автомобилот на Живко удри во одронет камен на лизгавиот автопат во предградието на Кичево. Со влечна служба се вратија во Скопје.

КОГА СЕ ЖЕНЕЛО СОНЦЕТО

- МАКЕДОНСКА НАРОДНА ПРИКАЗНА -

Едно утро се разбудил Петелот, се изнакукуригал и им рекол на другарите:

- Имам една многу добра идеја. Јас имам многу жени. А го гледате ли сонцено, колку убаво нè грее, ни свети, а никогаш немало жена. Јас сакам да му најдеме жена, да го ожениме.

Сонцето кога ги слушало овие зборови од петелот, многу се израдувало.

На другите животни им се допаднала идејата на петелот. Но, женидбата на Сонцето не е едноставна работа, па решиле барем три дена да бараат жена. Првиот ден барале – не нашле таква жена што ќе одговара на потребите на Сонцето, вториот ден – исто.

На третиот ден Ежот почнал чудно да се однесува. Си го зел своето магаре и го водел на пасење. Но, не го одвел таму каде што имало трева, на ливада, туку таму кај што имало карпи.

Другите животни се зачудиле. Кравата му рекла на Ежот:

- Што правиш, Ежу!? Дали си ти нормален!? Тоа е магаре, тоа сака трева да пасе, не камења да јаде!
- Јас сум нормален, туку вие дали сте нормални? Размислете, – кога ќе се ожени Сонцето, ќе се родат многу сонца, тогаш сета трева ќе изгори. Затоа јас уште сега го учам магарево да јаде камење.

Тогаш се зачудиле животните и сите тажно се замислиле.

- Вистина – рекле – во право е Ежов! Ако се ожени Сонцено, ќе биде многу лошо. Подобро да не го жениме.

Сонцето кога слушало дека животните се премислиле, се растажило и скокнало в езеро.

Мрак.

Животните си рекле, се плашевме од премногу сонца, сега немаме ни едно. Што ќе правиме? Волот му рекол на Петелот:

- Петко, ти ја направи цела работа, сега ти ќе ја исправаш. Ако не го вратиш Сонцето до утре, сите коски ќе ти ги искршам – пердуви ќе летаат.

Сакал-не сакал Петелот морал нешто да смисли, – оти Волот е Вол, – авторитет. Мислел, мислел Петелот и смислил. Отишол на брегот покрај езерото каде што скокнало Сонцето, и почнал да кукурига. Кукуригал, викал, пеел, а Сонцето никако не излегувало. Кога веќе му здодеало, Сонцето ја појавило главата над површината од езерото.

- Што ти е, Петко, што си се раскукуригал тука.
- Како да не кукуригам, Сонце? Јас плачам затоа што имам многу жени, не можам глава да кренам од нив. Лесно ти е тебе кога немаш жена.

- Е, зошто се жалиш од жени? Јас сакам да имам барем една жена.
- Не биди смешно, Сонце! Јас ти завидувам тебе што немаш жена. Тоа е рај, поверувај ми, јас ако не знам за жени, кој ќе знае.

Сонцето, кога ги чуло овие зборови од Петелот, поверувало, пак се вратило на небо, засветило уште посилено и огреало уште потопло. Почнало летото.

ИЗВАДОК ОД РОМАНОТ

„ПРВИОТ УНИВЕРЗИТЕТСКИ ДЕН НА МОЈАТА КЕРКА“

Трпезариската маса ја красат големи црвени јаболка. Стојам потпрен на кујнскиот шкаф додека ја чекам водата за чајот да зоврие и гледам во јаболката. Се сеќавам на едно дамнешно утро, кога исто вака замислено гледав во кошница црвени јаболка на трпезариска маса. Го поткревам чајникот полн со врела вода и ги потурам чајните ливчиња. Потоа го враќам празниот чајник, покривајќи го накриво со капачето, така што капачето почнува да се врти и да се колеба врз чајникот, поплавувајќи го станот со тој специфичен звук. Одново погледнувам во јаболката и сеќавањата на тоа утро повторно ме напаѓаат.

Сидниот часовник отчукува 9 часот и ме враќа во реалноста. Одам во нејзината соба и ја отворам вратата најтвивко што можам, а потоа речиси на прсти одам кон прозорците. Ги тргам двете дебели завеси што ги заслонуваат прозорците и сега силна сончева светлина се втурнува во собата. Погледнувам во нејзиното нежно лице, подотечено од сладоста на сонот. Се насладувам. Стојам над неа така гледајќи ја, сè дури очниот капак не почне да ѝ подигнува – веројатно од тежината на мојот поглед. Бргу ја напуштам собата, дури не се разбудила. Се враќам в кујна. Го отворам шкафчето, го вадам блендерот и го положувам врз кујнската маса. Лупам една банана и ја ставам внатре, дотурам вода, па лажиче пчелин полен. Мијам цел грст капинки и ги ставам и нив. Потоа стојам некое време со чувство дека нешто сум заборавил. Мислам, мислам, и се досетувам. Додавам уште лажича ленено семе и сега сум сигурен дека е тука сè што сака таа. Го дошмркнувам чајот и погледнувам во јаболката на трпезариската маса. Вака прекрасни и нечепнати создаваат впечаток како да се земени од рајот и како да стојат само за украс. За миг ми се присторува дека слушам како тече вода од тушот во бањата, но тоа ќе да се соседите.

Погледнувам во часовникот: 9 и 25. Повторно се упатувам кон нејзината соба. Пак нежно ја отворам вратата и влегувам во осветлената соба. Знаам дека светлината му зададе удар на сонот, но и дека ударот е премногу млак за да ја разбуди. На прсти се приближувам до музичкиот систем. Притискам *on*, па *CD*, па доаѓам до десеттата песна, па *play*. Ја вклучувам нејзината омилена песна од изминатото лето. Тоа е концертна снимка и започнува со најавниот говор на пејачот:

It's a nice happy song, kinda like a walk in the park, sun is coming through your window in the morning, and it's a beautiful day... Додека го кажува ова, брго-брго на прсти излегувам од соба. Се враќам в кујна и го приклучувам в струја кабелот од блендерот. Од нејзината соба допираат првите стихови од песната:

*When you're talkin' to yourself
And nobody's home
You can fool yourself
You came in this world alone... Alone*

Знам дека сето тоа сè уште е премногу тивко за да ја разбуди. Го ставам поклопецот врз блендерот, го притискам копчето и во следниот миг веќе не слушам ништо друго освен моторот на блендерот и семето и поленот што закрцкуваат под притисокот на ножевите. Неколку капинки испливуваат на површина. Благодарение на својата дребност уште малку време им бегаат на ножевите, но јасно е дека нема да најдат ќоше во кружниот сад и дека нивното залудно бегство ќе трае само некоја секунда или дел од секундата, и дека во секој миг ќе се распрснат во животворен сок.

Знам дека во нејзината соба во истиот миг кога го вклучив блендерот, ечна солото од гитарата на нејзиниот омилен гитарист. Потоа нејзиниот сон се обиде да бега, но јасно беше дека во собата нема да најде ќоше каде што ќе се скрие и дека само за некоја секунда или дел од секундата сонот ќе се распрсне под притисокот на гитарата.

Го претурам коктелот во голема висока стаклена чаша и одам во нејзината соба. Овој пат слободно ја отворам вратата. Ме дочекува со насмевка. Ја препознава мојата стратегија на будење: да не ја будам лично, да не бидам ни присутен во мигот кога ќе се разбуди и да му ја оставам таа валкана работа на нејзиниот омилен гитарист, кому не може да му се налути барем затоа што ја свири нејзината омилена песна и затоа што неговиот постер виси над нејзиниот кревет. Се налактува на креветот и со очи озарени од задоволство ја прима в раце чашата со виолетовиот кашест коктел. Пие неколку голтки.

ТВОИТЕ РОДИТЕЛИ

Мајка ти со своите родители живееше долго време во Краков. Таму се роди во 1958 година. Дедо ти и баба ти беа богати луѓе. Можеа да ѝ обезбедат на својата ќерка сè што ќе посака. Така, мајка ти имаше весело детство. Уште кога имаше 5 години, ја посети Братислава, а на седум години нејзините очиња веќе ја видоа и светлината на Париз. Се запиша на училиште во центарот на Краков. Кога учеше во петто одделение овде го запозна човекот што подоцна стана нејзино момче, па маж, па твој татко.

А татко ти се роди во едно село во источна Полска, блиску до полско-украинската граница. Овде в село тој уште од шест години почна да ги пасе овците на дедо ти, па потоа напредна и ги пасеше и кравите. Тој имаше многу слободно детство и немаше никакви обврски. Кога беше мал, не се одликуваше со некоја разумност, ниту пак имаше дарба за учење. Тој беше многу немирно детиште. Трчаше, викаше, кршеше прозорци, крадеше јајца, бркаше кокошки и мачки, и слично. Дедо ти брзо сфати што може да очекува од својот син (ништо), па не го праќаше на училиште. Само му купи едно кавалче и го прати со овци. Но, кога другите деца заодеа на училиште, на татко ти му стана многу здодевно. Другите учеа, а тој ништо не правеше. Девојчињата во селото веќе почнаа да му се смеат. Тогаш татко ти секој ден му се жалеше на дедо ти и го молеше да го пушти на училиште. Дедо ти не сакаше повеќе да го слуша и виде-не виде реши да го испрати татко ти на учење, но бараше некаде подалеку. Така, татко ти отиде дури до Краков.

МОИТЕ РОДИТЕЛИ

Мајка ми со своите родители живеела долго време во Краков. Таму се родила во 1958 година. Дедо ми и баба ми биле богати луѓе. Можеле да ѝ обезбедат на својата ќерка сè што ќе посака. Така, мајка ми имала весело детство. Уште кога имала 5 години, ја посетила Братислава, а на седум години нејзините очиња веќе ја виделе и светлината на Париз. Се запишала на училиште во центарот на Краков. Кога учела во петто одделение овде го запознала човекот што подоцна станал нејзино момче, па маж, па мој татко.

А татко ми се родил во едно село во источна Полска, блиску до полско-украинската граница. Овде в село тој уште од шест години почнал да ги пасе овците на дедо ми, па потоа напреднал и ги пасел и кравите. Тој имал многу слободно детство и немал никакви обврски. Кога бил мал, не се одликувал со некоја разумност, ниту пак имал дарба за учење. Тој бил многу немирно детиште. Трчал, викал, кршел прозорци, крадел јајца, бркал кокошки и мачки, и слично. Дедо ми брзо сфатил што може да очекува од својот син (ништо), па не го праќал на училиште. Само му купил едно кавалче и го пратил со овци. Но, кога другите деца заоделе на училиште, на татко ми му станало многу здодевно. Другите учеле, а тој ништо не правел. Девојчињата во селото веќе почнале да му се смеат. Тогаш татко ми секој ден му се жалел на дедо ми и го молел да го пушти на училиште. Дедо ми не сакал повеќе да го слуша и видел-не видел решил да го испрати татко ми на учење, но барал некаде подалеку. Така, татко ми отишол дури до Краков.

Мајка ти и татко ти учеа заедно во исто одделение четири години, од петто до осмо одделение. Татко ти беше постар од мајка ти две години и најстар во одделението. Тој беше главен, најголем и најсилен и ги тепаше сите другари од училиштето. Веќе заборава на животот во селото. Ги заборава овците, дедо ти, кокошките, баба ти, кравите... Единствено што зеде од село и што го потсетуваше на детството, беше кавалот. И во Краков, во интернатот каде што живееше, често се затвораше в соба и свиреше.

Од некои непознати причини – никој никогаш не сфати зошто – ова детиште ѝ се допадна на мајка ти, со своите лудории го освои срцето на ќерка од богато семејство. А мајка ти созреа во прекрасна девојка. Секое момче во Краков посакуваше да ја освои. Му се допаѓаше и на татко ти.

Во 1971 година, во мај, кога децата ги добиваа крајните оценки и кога цутеа црешните во Краков, расцвета и една голема љубов, невина како солза.

Мајка ми и татко ми учеле заедно во исто одделение четири години, од петто до осмо одделение. Татко ми бил постар од мајка ми две години и најстар во одделението. Тој бил главен, најголем и најсилен и ги тепал сите другари од училиштето. Веќе заборапил на животот во селото. Ги заборапил овците, дедо ми, кокошките, баба ми, кравите... Единствено што зел од село и што го потсетувало на детството, бил кавалот. И во Краков, во интернатот каде што живеел, често се затворал в соба и свирел.

Од некои непознати причини – никој никогаш не сфатил зошто – ова детиште ѝ се допаднало на мајка ми, со своите лудории го освоило срцето на ќерка од богато семејство. А мајка ми созрела во прекрасна девојка. Секое момче во Краков посакувало да ја освои. Му се допаѓала и на татко ми.

Во 1971 година, во мај, кога децата ги добивале крајните оценки и кога цутеле црешните во Краков, расцветала и една голема љубов, невина како солза.

РАЗЛЕАНА ЉУБОВ

Не можеш ни да помислиш, а камоли да знаеш
како се трудам да ја пресечам главата од зелката,
а потоа да прислушувам како се крчка
нашата љубов во лонецот

Колку само се разликува светот што го гледам
од оној скриениот и посакуваниот
колку впрочем би било прекрасно да знаеш
како духот на нашата љубов лебди над шпоретот,
а потоа се разлива по свежото мени

Свртен со грб кон замаглениот прозорец од кујната
надвор по улицата
поплочена со нашите поранешни чекори
гледам како се собираат стечајците и другите невработени сограѓани
подготвувајќи се на општ штрајк

ШТО САКААТ ЖЕНИТЕ?

Да ѝ погледнеме на вистината в очи – жените ги избираат мажите. Нивните желби и потреби одлучуваат за тоа што прават мажите. Во таа смисла можеби навистина жените се прапричината за чудесните машки достигнувања, како и за војните што ги воделе мажите во непрекинатата ривализација во борбата за власт, престиж, доминација и признание.

Можеме да си замислиме дека нашите пра-пра-прабаби ги претпочитале оние црти на мажите, кои ним и на нивните деца им гарантирале сигурност и опстанок – а тоа се физичка сила, емотивна стабилност, верност. Дали денес и понатаму жените ги ценат таквите црти кај мажите? Изгледа дека да. Од истражувањата спроведувани во разни земји и култури произлегува дека жените преферираат како постојани партнери мажи постари од себе (демографските податоци од 37 земји покажуваат дека жените сакаат мажи постари во просек 3,42 години), со висока позиција во општеството, или со црти кои укажуваат дека се во состојба таква позиција во иднина да заземаат – амбициозни и работливи. Постои исто така збир на црти кои се високо оценети од страна на жените: постојаност, одговорност, зрелост, готовност за емотивно и материјално инвестирање во деца.

Секако, на прво место во истражувањата секогаш се појавуваше љубовта како услов за избор на партнерот. Љубовта значи заангажираност на мажот. 50 жени беа прашани кои се, според нив, знаците на ангажирање на мажот. Добиени се вакви одговори: „Раскинување на претходната љубовна врска“, „разговори за брак“ и „изразување желба за одгледување деца заедно со љубената личност“. Мнозинството жени тој услов (љубов) го ставаат над сите други споменати црти. Од 60 до 89 отсто жени од различни земји одговорија одречно на прашањето дали би се омажиле без љубов за маж што ги исполнува сите други очекувања.

Според тоа, изгледа дека жените најмногу ја ценат токму емотивната ангажираност на мажот. Затоа, господа, бадијала мускули, бадијала титули, ако нема љубов и емоции. А тоа ниту се купува, ниту се добива. Жените ги гледаат мажите барајќи го тоа што е најважно. Најдобро се гледа со срце...

авион	letadlo	брак	manželstvo
автобус	autobus	брат	brat
автопат	diaľnica	братучед	bratranec
агол	roh, uhol	брз	rýchly
адвокат	advokát	брише	<i>n.</i> utierať
адреса	adresa	брод	lod'
аеродром	letisko	број	číslo
азбука	abeceda	буди	<i>n.</i> budiť
ако	ak, kým	буква	písmeno
ама	ale	важен	dôležitý
амбасада	velvyslanectvo	важи	<i>n.</i> platí, mať platnosť
апетит	chuť	вака	takto
април	apríl	ваков	takýto
аптека	lekáreň	вамү	sem
баба	babka	вари	<i>n.</i> variť
бавен	pomalý	веднаш	hneď
банка	banka	веќе	už
бања	kúpeľňa	вели	<i>n.</i> hovoriť
бања се	<i>n.</i> kúpať sa	велосипед	bicykel
бара	<i>n.</i> hľadať, žiadať	верува	<i>n.</i> veriť
барем	aspoň, prinajmenšom	весел	veselý
бега	<i>n.</i> utekať	весник	noviny
без	bez	ветер	vietor
безбеден	bezpečný	вети	<i>n.</i> sľúbiť
бел	biely	вечера	večera
библиотека	knižnica	види	<i>d.</i> (видов) uvidieť
билет	lístok	вика	<i>n.</i> kričať
благ	sladký	вика се	<i>n.</i> nazývať sa, volať sa
близок	blízky	вистина	pravda
божем	ako, akoby, zdanlivo	вистински	pravdivý
боја	farba	виц	vtip
болен	chorý	вклучи	<i>d.</i> pripojiť
болест	choroba	вкус	chuť
боли	<i>n.</i> bolieť	влада	vláda
болка	bolest'	влажен	vlhký
болница	nemocnica	власт	moc, režim
бори се	<i>n.</i> bojovať	влегува	<i>n.</i> vchádzať, vstupovať

влез	vchod	грав	fazula
влезе d. (влегов)	vojsť, vstúpiť	граѓанин	občan
влезница	vstupenka	град	mesto
влече n.	ťahat	гради n.	stavat', budovat'
влијание	vplyv	гради	prsia, hrud'
внатре	vo vnútri, vnútro	граница	hranica
внимание	1. pozor, 2. pozornosť	грб	chrbát
во, в	v, vo	грее n.	hriať
води n.	1. vodiť, 2. viesť	грешка	chyba
возач	vodič	грижи се n.	starat' sa, trápiť sa
воздух	vzduch	грло	hrdlo
вози n.	1. riadiť vozidlo, 2. vozit'	грозје	hrozno
возраст	vek	ѓубре	smeti
војник	vojak	да	áno
војска	vojsko	дава n.	dávať
враќа се n.	vracať sa	дали	či
врат	šija, krk	два	dva
врата	dvere	дваесет	dvadsať
вреден	1. hodnotný, 2. schopný	дванаесет	dvanásť
време	čas	движи се n.	pohybovať sa, hýbať sa
врне n.	pršať	двор	dvor, nádvorie
врска	styk, vzťah	девет	deväť
втор	druhý	девојка	dievča
вторник	utorok	дејност	činnosť
вчера	včera	дека	že, pretože
глава	hlava	декември	december
главен	hlavný	дел	časť
глас	hlas	дели n.	deliť
гледа n.	pozerať, dívať sa	денес	dnes
гледач	divák	десен	pravý
глув	hluchý	десет	desať
глумец	herec	дете	dieťa
година	rok	длабок	hlboký
голем	veľký	до	do
горе	hore	доаѓа n.	prichádzať
гори n.	horieť	добар	dobrý
господин	pán	добие d. (добив)	dostať
гостин	hosť	добро	dobro
готов	hotový	договара се d.	dohovárať sa

додава <i>n.</i> dodávať	жена žena
додека kým, zatiaľ čo	жесток krutý
дожд dážď	живот život
дозвола povolenie	животно zvierá
дозволи <i>d.</i> povoliť	житель obyvateľ
дојде <i>d.</i> (дојдов) prísť	за za, pre, o, od
долг dlhý	заб zub
долг dlh	забележува <i>n.</i> poznamenať
дом dom	заборава <i>n.</i> zabúdať
домаќин pán domáci	заборави <i>d.</i> zabudnúť
домаќинка pani domáca	забрана zákaz
допатува <i>d.</i> pricestovať	зависи <i>n.</i> závisieť
допир 1. dotyk, 2. kontakt	заврши <i>d.</i> zakončiť
дополнителен dodatočný	завршува <i>n.</i> končiť
допре <i>d.</i> (допрев) dotknúť sa	загуба strata
досега doposiaľ	загуби <i>d.</i> stratiť
доста dosť	зад za, pozadu
доцна neskoro	задача úloha
дрво strom, drevo	задолжителен povinný
држава štát	заеднички spoločný
држи <i>n.</i> držať	заедно spolu
дрога droga	заем pôžička
друг iný	заклучи <i>d.</i> zamknúť, uzavrieť
другар kamarát	заклучок záver
другарка kamarátka	заклучува <i>n.</i> zamykať
друштво spoločnosť	замоли <i>d.</i> poprosiť
дува <i>n.</i> fúkať	запира <i>n.</i> zastavovať
дупка diera	запознае <i>d.</i> (запознав) zoznámiť
дури dokonca	запре <i>d.</i> (запрев) zastaviť
душа duša	заработува <i>n.</i> zarábať
евтин lacný	зарем čo, čožeby
еден jeden	заслужува <i>n.</i> zaslúžiť si
еднаков rovnaký	застане <i>d.</i> (застанав) zastaviť sa
едноставен jednoduchý	затвор väznica, väzenie
езеро jazero	затвора <i>n.</i> zatvárať
есен jeseň	затоа preto
ете hľa	заштеди <i>d.</i> ušetriť
желба želanie, pranie	заштити <i>n.</i> chrániť
железен železný	зашто pretože, keďže

збор	slovo	илјада	tisíc
зборува	<i>n.</i> hovoriť, rozprávať	има	<i>n.</i> mať
звук	zvuk	име	meno
звучи	<i>n.</i> znieť	именка	podstatné meno
зграда	budova	инаков	iný
зеленчук	zelenina	инаку	inak
земе	<i>d.</i> (зедов) vziať	индустрија	priemysel
знае	<i>n.</i> vedieť	интерес	záujem
знаме	zástava	интересен	zaujímavý
значи	<i>n.</i> čiže	исече	useknúť
зошто	prečo	исклучи	<i>d.</i> 1. vylúčiť, 2. vypnúť
свезда	hviezda	исклучок	1. výnimka, 2. vylúčenie
сид	múr	исклучува	<i>n.</i> 1. vylučovať, 2. vypínať
и	a	искрен	úprimný
иако	hoci, aj keď	искуство	skúsenosť
игра¹	<i>n.</i> hrať	испие	<i>d.</i> (испив) vypiť
игра²	hra	испит	skúška
иден	budúci	испрати	<i>d.</i> 1. odoslať, 2. odprevadiť
иднина	budúcnosť	ист	rovnaký
избега	<i>d.</i> utiecť	исто	takisto, tiež
избира	<i>n.</i> vyberať	исток	východ
избор	výber	истражува	<i>n.</i> skúmať, bádať
избрише	<i>d.</i> (избришав) vymazať, vygumovať	исфрли	<i>d.</i> vyhodiť
извоз	vývoz, export	исхрана	strava
извор	prameň	исчезнува	<i>n.</i> miznúť
изврши	<i>d.</i> 1. vykonať, 2. splniť	итен	súrny, neodkladný
изглед	vzhľad	итн.	atď.
изгледа	<i>n.</i> vyzerateľ, zdať sa	јавен	verejný
изеде	<i>d.</i> (изедов) zjesť	јави се	<i>d.</i> zavolať, ohlásiť sa
изјава	1. vyhláška, 2. výrok, 3. oznámenie	јавува се	<i>n.</i> telefonovať
изјавува	<i>n.</i> vyhlasovať, oznamovať	јаде	<i>n.</i> jesť
излегува	<i>n.</i> vychádzať, vystupovať	јадење	jedlo, strava
излез	východ	јазик	jazyk
излезе	<i>d.</i> (излегов) vyjsť, vystúpiť	јајце	vajce, vajíčko
изложба	výstava	јакна	bunda
изморен	unavený	јас	ja
изненади	<i>d.</i> prekvapiť	југ	juh
израдува се	<i>d.</i> potešiť sa	јужен	južný
или	alebo	јунак	hrdina

јуни	jún	красица	kráľovná
каде	kde, kam	краток	krátky
каже	<i>d.</i> (кажав) povedať	крв	krv
кажува	<i>n.</i> hovoriť, rozprávať	крева	<i>n.</i> dvíhať
казна	trest	кревет	postel'
како	ako	крие	<i>n.</i> schovávať, ukrývať
каков	aký	крило	krídlo
камен	kameň	кромид	cibuľa
капе се	<i>n.</i> kúpať sa	крпа	1. handra, 2. uterák
капка	kvapka	круша	hruška
карактер	charakter	крши	<i>n.</i> 1. lámať, 2. rozbíjať
карта	mapa	куќа	dom
кат	poschodie	култура	kultúra
квалитет	kvalita	купи	<i>d.</i> kúpiť
келнер	čaišník	кус	krátky
ќерка	dcéra	кутија	škatuľa
кива	<i>n.</i> kýchať	куфер	kufor
кисел	kyslý	куче	pes
клоца	<i>n.</i> kopat'	лажица	lyžica
клуч	klúč	лани	vlani
книга	kniha	леб	chlieb
книжевност	literatúra	лев	ľavý
кога	keď	лежи	<i>n.</i> ležať
кожа	koža	лекар	lekár
кој	kto	лекува	<i>n.</i> liečiť
којшто	ktorý	лента	stuha, páska
кола	1. voz, 2. automobil	лесен	ľahký
количество	množstvo	лета	<i>n.</i> lietat'
колкав	koľký, aký veľký	лето	leto
колку	koľko	ливада	lúka
комшија	sused	ливче	lístoček
кон	k, ku, smerom k	лизга се	<i>n.</i> korčuľovať sa, šmýkať sa
коњ	kôň	лик	tvár, obraz
корен	koreň	лице	osoba, tvár
користи	<i>n.</i> používať	личи	<i>n.</i> podobať sa
коса	vlasý	личност	1. osoba, 2. osobnosť
кошарка	basketbal	лош	zlý
крај	koniec	лути се	<i>n.</i> hnevať sa
крал	kráľ	љубов	láska

маж	muž	молчи	<i>n.</i> mlčať
мај	máj	момент	moment
мајка	matka	момче	chlapec
мака	trápenie	мора	<i>n.</i> musieť
малку	trochu, málo	море	more
малцинство	menšina	мраз	ľad, mráz
март	marec	мрази	<i>n.</i> nenávidieť
маса	stôl	мрак	tma
масло	olej	мрежа	sieť
мачка	mačka	мртов	mŕtvy
машки	mužský	музика	hudba
мебел	nábytok	на	na
меѓу	medzi	навива	<i>n.</i> fandiť
меѓутоа	1. avšak, 2. medzitým	навика	zvyk
мера	miera	навикне	<i>d.</i> (навикнав) zvyknúť (si)
месец	mesiac	навистина	naozaj, skutočne
месечина	mesiac	награда	odmena, cena
месо	mäso	наградува	<i>n.</i> odmeniť, oceniť
место	miesto	надвор	vonku
меша	<i>n.</i> miešať	надворешен	vonkajší
миг	chvíľa	надева се	<i>n.</i> dúfať
милион	milión	надеж	nádej
минато	minulosť	надоместува	<i>n.</i> kompenzovať
минува	<i>n.</i> prechádzať	назад	späť, naspäť, vzadu
минута	minúta	најде	<i>d.</i> (најдов) nájsť
мир	mier	најпосле	konečne
мирен	pokojný, tichý	намали	<i>d.</i> zmenšiť
мирис	1. vôňa, 2. zápach	намена	určenie
мисли	<i>n.</i> myslieť	намени	<i>d.</i> určiť
млад	mladý	намера	úmysel
младост	mladosť	намести	<i>d.</i> zariadiť, umiestniť
млеко	mlieko	наместо	namiesto
многу	mnoho, veľa	наоѓа се	<i>n.</i> nachádzať sa
мнозинство	väčšina	напад	útok
мобилен	pohyblivý	направи	<i>d.</i> urobiť
може	<i>n.</i> môcť	напред	vpred, dopredu
мозок	mozog	напредок	pokrok
мој	môj	напредува	<i>n.</i> 1. napredovať, robiť pokroky, 2. prospievať
молба	prosba, žiadosť		

напротив	naopak	нивни	ich
напушти	<i>d.</i> opustiť	ние	my
нареден	nasledujúci	ниеден	žiadny
народ	ľud, národ	низ	cez
населба	1. sídlisko, 2. osada	никаков	nijaký, žiadny
население	obyvateľstvo	никогаш	nikdy
наскоро	čoskoro	никој	nikto
наслов	názov, záhlavie	ниту	ani
насмее се	<i>d.</i> (се насмеав) nasmiať sa	ништо	nič
насока	smer	но	ale
настан	udalosť	ноември	november
настојува	<i>n.</i> trvať	нуди	<i>n.</i> ponúkať
натпревар	súťaž	обврска	povinnosť
натпреварува се	<i>n.</i> súťažiť	обезбеди	<i>d.</i> zaistiť, zabezpečiť
наука	veda	обид	pokus
наутро	od rána, ráno	обичен	obyčajný
научи се	<i>d.</i> naučiť sa	објаснува	<i>n.</i> vysvetľovať
начин	spôsob	облека	odev, oblečenie
наш	náš	образование	vzdelávanie, vzdelanie
не	nie	овде	sem
небо	nebo	овозможи	<i>d.</i> umožniť
неверојатен	neuveriteľný	овој	tento
невработен	nezamestnaný	овошје	ovocie
негов	jeho	оган	oheň
недела	1. nedeľa, 2. týždeň	ограничува	<i>n.</i> obmedzovať
недостасува	<i>n.</i> chýbať	одамна	dávno, oddávna
нејзин	jej	одвај	sotva, ledva
нека	nech	одговара	<i>n.</i> odpovedať
некаде	niekde	одговор	odpoveď
некако	nejako	оддел	1. oddelenie, 2. odbor, 3. časť
некаков	nejaký	одделение	oddelenie
некогаш	kedysi, niekedy	одзади	zozadu
некој	niekto, ktosi	оди	<i>n.</i> chodiť
неколку	niekoľko	одличен	výborný
нели	že, pravdaže	одложи	<i>d.</i> odložiť
неодамна	nedávno	одлука	rozhodnutie
непријател	nepriateľ	одмазди се	<i>d.</i> pomstiť sa
несреќа	nešťastie	одмор	odpočinok, dovolenka
нешто	niečo	одмори се	<i>d.</i> odpočinúť si, oddýchnuť si

однесе *d.* (однесов) odniesť, odvieť
однесува се *n.* 1. týkať sa, 2. správať sa
однос vzťah
одовде odtiaľ
озборува *n.* ohovárať
околу 1. okolo, 2. vedľa
омраза nenávisť
оној tamten, onen
опасен nebezpečný
општ všeobecný
општество spoločnosť
орев orech
оружје zbraň
освен okrem, mimo
осигурува *n.* 1. poisťovať, 2. zaistiť
основа *d.* základ
основен 1. základný, hlavný, 2. pôvodný
остави *d.* 1. odložiť, 2. zanechať
остане *d.* (останав) zostať
останува *n.* zostávať
оствари *d.* uskutočniť, realizovať
отвора *n.* otvárať
отворен otvorený
отиде *d.* (отидов) odísť
откаже *d.* (откажав) odriecť, odmietnuť
отколку než
отсто percento
отсуство neprítomnosť
очила okuliare
па a, ba, potom
падне *d.* (паднав) padnúť, spadnúť
пазар trh
пак znovu, opäť, však
паметен múdry
памук bavlna
пари peniaze
парче kúsok, kus
пасош cestovný pas
пат cesta, krát (s číslovkami)

патека chodník
патики tenisky, športové topánky
патува *n.* cestovať
пее *n.* spievať
пејач spevák
период obdobie
перница vankúš
пет päť
печат 1. tlač, 2. pečiatka
печати *n.* tlačiť
пие *n.* piť
пипер korenie
писмо list
плаќа *n.* platiť
планина hora
плаши се *n.* báť sa
пливач plavec
побара *d.* 1. vyhľadať, 2. vyžiadať
победа víťazstvo
повеќе viac
повика *d.* 1. zavolať, 2. vyzvať
поврзува *n.* zväzovať, spájať
површина 1. povrch, 2. plocha
повтори *d.* zopakovať
погоди *d.* trafiť
подготви *d.* pripraviť
поддржува *n.* podporovať
поддршка podpora
подобрува *n.* zlepšovať
познат známy
поинаку inak, inakšie
појава jav, zjav
појавува се *n.* objavovať sa, ukazovať sa
покрај vedľa
пол pohlavie
полека 1. pomaly, 2. zľahka
полноќ polnoc
положба poloha, postavenie, stav
помине *d.* (поминав) prejsť

поминува <i>n.</i>	prechádzať	првак	šampión
понатаму	dalej	првенство	majstrovstvo
понекогаш	občas, niekedy	првин	1. najprv, 2. predovšetkým
поништи <i>d.</i>	1. anulovať, 2. znehodnotiť	првпат	prvýkrát
понуди <i>d.</i>	ponúknuť	преглед	1. prehľad, 2. prehliadka
попладне	popoludnie	предава <i>n.</i>	1. predávať, 2. prednášať
пополнува <i>n.</i>	1. zaplňovať, 2. doplňovať	предвид	zreteľ
попусто	zbytočne	предвидува <i>n.</i>	1. predpovedať, 2. predvídať
поради	kvôli, pre	преден	predný
пораз	porážka	предизвик	výzva
порака	správa	предлага <i>n.</i>	navrhovať
поранешен	bývalý	предлог	návrh
посака <i>d.</i>	popriať, zaželať	предложи <i>d.</i>	navrhnúť
посети <i>d.</i>	navštíviť	предност	1. prednosť, 2. prevaha
последен	posledný	предупредува	varovať
последица	1. výsledok, 2. následok	презиме	priezvisko
постапка	1. čin, 2. rokovanie, 3. postup	прекин	prerušenie
постои <i>n.</i>	jestvovať, existovať	прекине <i>d.</i>	(прекинав) prerušiť
постојан	stály, trvalý	прекрасен	nádherný
потврда	potvrdenie, doklad	прекршок	priestupok
потекло	pôvod	преку	cez
потекнува <i>n.</i>	pochádzať	премин	prechod
потроши <i>d.</i>	1. utraťiť, vydať (peniaze), 2. vyčerpať	преминува <i>n.</i>	prechádzať
потсети <i>d.</i>	pripomenúť, upomínať	премногу	príliš mnoho, veľmi veľa
почеток	začiatok	пренесува <i>n.</i>	1. prenášať, 2. prevážať
почит	úcta	препорачува <i>n.</i>	odporúčať
почитува <i>n.</i>	ctiť si, vážiť si	пресели се <i>d.</i>	prestahovať sa
почне <i>d.</i>	(почнав) začať	пресмета <i>d.</i>	1. vyčísliť, 2. prepočítať
почнува <i>n.</i>	začínať	престој	pobyt
почувствува <i>d.</i>	pocítiť	престојува <i>n.</i>	bývať, žiť
прав	prach	претпоставува <i>n.</i>	predpokladať
правец	smier, kurz	претпријатие	podnik
прави <i>n.</i>	robiť	претседател	prezident
празен	prázdny	претстава	1. predstava, 2. predstavenie
празник	sviatok	претставува <i>n.</i>	predstavovať
пратеник	poslanec	претходен	predchádzajúci, predošlý
праша <i>d.</i>	opýtať sa	пречекува <i>n.</i>	1. vítať, 2. prijímať
прашува <i>n.</i>	pýtať sa	пречи <i>n.</i>	prekážať
прв	prvý	пречка	prekážka

привлечен príťažlivý
привремен dočasný
придружи се d. pripojiť sa
пријатен príjemný, milý
приказна rozprávka
пример príklad
прими d. prijať
припаѓа n. náležať, patriť
природен 1. prírodný, 2. prirodzený
присутен prítomný
притисок tlak, nátlak
прифати d. prijať
продолжи d. pokračovať
прозорец okno
производ výrobok
пролет jar
промаши d. minúť (cieľ), zmeškať
просечен priemerný
прослава oslava
птица vták
пцуе n. nadávať
работа práca
работи n. pracovať
раѓа n. rodiť
радува се n. tešiť sa
разбере d. (разбрав) pochopiť, porozumieť
разбира n. chápať, rozumieť
разгледница pohľadnica
разгледува n. prezeráť
разговара n. rozprávať sa, viesť rozhovor
разговор rozhovor
разлика rozdiel
размена výmena
размислува n. premýšľať
рака ruka
раководи n. riadiť
ракомет n. hádzaná
рамен rovný
рамнотежа rovnováha

расипува n. kaziť
раскажува n. rozprávať
распоред rozvrh
расте n. rásť
растение rastlina
растојание vzdialenosť
ред rad, poriadok
редица dráha
редовен 1. pravidelný, 2. riadny
редок vzácny, zriedkavý
рече d. (реков) povedať
речиси takmer
решение 1. rozhodnutie, 2. riešenie
реши d. vyriešiť, rozhodnúť
решителен rozhodný
рид kopec
роденден narodeniny
родител rodič
роднина príbuzný
рудник šachta
рус plavý
сè všetko
сад nádoba
сака n. chcieť
само len, iba
свеж čerstvý
свесен 1. vedomý, 2. uvedomelý
свест vedomie
свечен slávnostný
свири n. hrať
сврти d. obrátiť, otočiť
северен severný
сега teraz
сегашен terajší, súčasný
сеќава се n. spomínať si
секаде všade
секаков všelijaký
секогаш vždy
секој každý

секојдневен	každodenný	совет	rada
селанец	dedinčan	советува	<i>n.</i> radiť
село	dedina	современ	súčasný, moderný
семејство	rodina	совршен	dokonalý
сенка	tieň	согласува се	<i>n.</i> súhlasiť
сепак	avšak, však	соговорник	spolubesedník
септември	september	содржина	obsah
сериозен	vážny	создава	<i>n.</i> vytvárať
сети се	<i>d.</i> spomenúť si	сок	šťava
сече	<i>n.</i> 1. sekať, 2. strihať	солза	slza
сигурен	istý	сомнева се	<i>n.</i> pochybovať
синоќа	včera večer	сонува	<i>n.</i> snívať
сирење	syр	сонце	slnko
сите	všetci	сообраќај	doprava
ситен	drobný	сопруга	manželka
сјај	lesk	сопствен	vlastný
скап	drahý	соработка	spolupráca
скрие	schovať sa, skryť sa	соработува	<i>n.</i> spolupracovať
скрши	<i>d.</i> 1. rozbiť, 2. zlomiť	сосема	úplne
слаб	1. slabý, 2. chudý	составува	<i>n.</i> skladať
слика	1. obraz, 2. fotografia	состанок	schôdza, stretnutie
сличен	podobný	состојба	stav, situácia
слобода	sloboda	спална	spálňa
слободен	slobodný	спаси	<i>d.</i> zachrániť
слог	slabika	спије	<i>n.</i> spať
сложен	zložitý	списание	časopis
случаен	náhodný	список	zoznam, súpis
случај	1. prípad, 2. náhoda	спогодба	zmluva, dohoda
случи се	<i>d.</i> stať sa, prihodiť sa	спомене	<i>d.</i> (споменав) spomenúť
случува се	<i>n.</i> stávať sa	споменик	pamätník
слуша	<i>n.</i> počúvať	според	podľa
слушне	<i>d.</i> (слушнав) počuť	споредба	porovnanie
смета	<i>n.</i> počítať	споредува	<i>n.</i> porovnávať
сметка	účet	способен	schopný
снајде се	<i>d.</i> (се снајдов) poradiť si	спротивен	protiľahlý, opačný
со	s, so	спротивставува се	<i>n.</i> odporovať
соба	izba	средба	stretnutie
собере	<i>d.</i> (собрав) zozbierať	среди	<i>d.</i> usporiadať
совест	svedomie	средина	prostredie

средство	prostriedok	тече <i>n.</i>	1. tiecť, pretekať, 2. prebiehať
среќа	šťastie	течен	1. kvapalný, tekutý, 2. plynulý
среќен	šťastný	тивок	tichý
сретне <i>d.</i>	(сретнав) stretnúť	товар	náklad
став	stanovisko, hľadisko, názor	тогаш	vtedy
стан	byt	тој	on, ten
стане <i>d.</i>	(станав) 1. vstať, 2. stať sa	токму	práve, akurát
станица	stanica	толкав	tolký, taký veľký
степен	stupeň	толку	tolko
стигнува <i>n.</i>	1. dochádzať, 2. prichádzať	топка	guľa, lopta
стои <i>n.</i>	stáť	топол	teplý
стол	stolička	точка	bodka
стопанство	hospodárstvo	трае <i>n.</i>	trvať
страда <i>n.</i>	trpieť	тргне <i>d.</i>	(тргнав) 1. vydať sa, vyraziť, 2. vytiahnuť
странец	cudziniec	тргнува <i>n.</i>	1. ťahať, 2. vydávať sa
страница	strana, stránka	трговски	obchodný
странски	cudzinecký, zahraničný	трка	beh, závod
странство	cudzina, zahraničie	троши <i>n.</i>	1. drobiť sa, 2. utrácať
струја	prúd	трпи <i>n.</i>	trpieť
суд	súd	труди се <i>n.</i>	snažiť sa, usilovať sa
судбина	osud	трча <i>n.</i>	behať
судија	sudca	туѓ	cudzí
сум <i>n.</i>	som	тука	tu
супа	polievka	туку	ale
суштество	bytosť, tvor	турка <i>n.</i>	tlačiť
сфаќа <i>n.</i>	chápať	туш	1. sprcha, 2. tuš
сфати <i>d.</i>	pochopiť	убав	krásny
таа	ona	убеди <i>d.</i>	presvedčiť
табла	1. doska, 2. tabuľa	удри <i>d.</i>	udrieť
тава	panva, panvica	ужива <i>n.</i>	užívať si
тага	smútok	уметник	umelec
таен	tajný	уметност	umenie
тажен	smutný	уморен	unavený
татковина	vlast	упорен	úporný, húževnatý
тврди <i>n.</i>	tvrdiť, vyhlasovať	употреба	použitie
тежок	ťažký	употребува <i>n.</i>	používať, využívať
тело	telo	управува <i>n.</i>	spravovať, riadiť
темница	tma	услов	podmienka
тесен	úzky, tesný	успее <i>d.</i>	(успев) prospieť, uspieť

успех úspech, prospech

уста ústa

устав ústava

утре zajtra

утрешен zajtrajší

утро ráno

ученик žiak

училиште škola

училиштен školský

уште ešte

фаќа *n.* chytať

фали се *n.* chváliť sa

фамилија rodina

фати *d.* chytiť

февруари február

фрла *n.* hádzať, vrhať

фудбал futbal

хартија papier

ходник chodba

храна potrava, strava

христијанин kresťan

цвеќе kvet, kvetina

цврст pevný, tvrdý

цел¹ cieľ

цел² celý

црвен červený

црн čierny

црта *n.* kresliť, maľovať

чад dym

чај čaj

чаршаф obrus, prestieradlo

час hodina

часовник hodiny

чаша pohár

чевел topánka

чека *n.* čakať

чекор krok

чесен čestný, poctivý

честита *n.* blahoželať, gratulovať

честитка blahoželanie, gratulácia

често často

четврти štvrtý

четири štyri

четириесет štyridsať

чини *n.* stáť

чист čistý

чисти *n.* čistiť

чита *n.* čítať

чичко strýko

човек človek

чува *n.* strážiť

чувствителен 1. nežný, 2. emotívny

чувство cit, pocit

чувствува *n.* cítiť, pociťovať

чуден čudný, podivný

чудесен zázračný

цвака *n.* žuvať

цеб vrecko

шеќер cukor

шета *n.* prechádzať sa

шише fľaša

шпански španielsky

штеди *n.* šetriť

штета škoda

штити *n.* chrániť

што čo

шума les

POUŽITÁ LITERATÚRA / КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Cvetanovski, Goce – Mitrevski, Ljupčo – Taneski, Zvonko: *Slovensko-macedónsky slovník / Словачко-македонски речник*. Скопје: Винсент графика, 2014.
- Horák, Emil: *Konfrontácia spisovnej slovenčiny a spisovnej macedónčiny*. In. *Studia Academica Slovaca* 14 (zborník). Bratislava: Alfa, 1985, s. 217-242.
- Horák, Emil: *Macedónsko-slovenské lingvistické paralely Blaža Koneského*. In: Меѓународен научен симпозиум – Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура (Скопје, 15-16 декември 2011). Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј – Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2012, стр. 301-308.
- Конески, Блаже: *Македонскиот јазик во развојот на словенските литературни јазици*. In. *За македонскиот литературен јазик*. Скопје: Култура – Македонска книга – Мисла – Наша книга, 1981, стр. 192-218.
- Конески, Кирил: *Правописен речник на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Просветно дело, 1999.
- Krátký slovník slovenského jazyka*. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda 2003. (autorský kolektív: J. Doruľa, J. Kačala, M. Marsinová, I. Masár, Š. Michalus, Š. Peciar, M. Pisárčiková, M. Považaj, V. Slivková, E. Smiešková, E. Tibenská, M. Urbančok).
- Pekarovičová, Jana: *Slovenčina ako cudzí jazyk (predmet aplikovanej lingvistiky)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2022.
- Pravidlá slovenského pravopisu*. Red. M. Považaj. 4. nezmenené vyd. Bratislava: Veda 2013. (kolektív autorov: L. Dvonč, J. Doruľa, J. Genzor, J. Horecký, J. Kačala, F. Kočiš, I. Masár, M. Považaj).
- Правопис на македонскиот јазик* (Колектив автори). Второ издание. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ / Култура, 2017.
- Ribarova, Zdenka: *Cvičebnice makedonštiny*. Brno: Masarykova univerzita – Fakulta filozofická, 1998.
- Synonymický slovník slovenčiny*. Red. M. Pisárčiková. 3. nezm. vyd. Bratislava: Veda 2004. (kolektív autorov: A. Anettová, I. Hrubaničová, Š. Michalus, E. Pícha, M. Pisárčiková, M. Považaj, E. Tibenská).
- Stanojoski, Igor: *Makedonština*. Skopje, 2012.
- Танески, Звонко: *Македонско-словачки прирачник за конверзација (во секоја ситуација и за секого)*. Скопје: Магор, 2006.
- Танески, Звонко: *Словачки низ разговор со кратка граматика*. Скопје: Магор, 2013.
- Велковска, Снежана и колектив автори: *Толковен речник на македонскиот јазик. Том I – VI*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2003 – 2014.

Posudzovaná učebnica je záslužným činom v jazykovej príprave slavistov aj záujemcov o macedónsky jazyk. Ide o významný príspevok v zblížovaní duchovných a jazykových fenoménov dvoch slovanských národov, ktoré spája najstaršia kultúrna minulosť, siahajúca do 9. storočia. Učebnica má byť prostriedkom na osvojenie si základných jazykových pravidiel macedónskeho jazyka v hláskosloví, gramatike, slovnej zásobe a komunikačnej sfére. Jednotlivé lekcie sú zostavené na dômyselnom induktívnom princípe postupného prenikania do zákonitostí macedónčiny s využitím porovnávacieho základu s východiskovým jazykom – slovenčinou – a vystihovaním špecifických znakov cieľového jazyka – macedónčiny. Vysokoškolská učebnica Macedónčina pre Slovákov / Македонски јазик за Словаци spĺňa prísne vedecké, odborné a didaktické kritériá moderného vysokoškolského učebného textu a považujem ho za veľký prínos rozširovania slavistického poznania v rámci univerzitného vzdelávania.

prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.

Texte zapĺňa biele miesto na mape slovensko-macedónskych jazykových vzťahov so zreteľom na oblasť jazykového vzdelávania a tvorby vzdelávacích materiálov. Učebnica Macedónčina pre Slovákov je v slovenskom kontexte prvým učebným textom zameraným na výučbu macedónskeho jazyka, ktorý je určený pre slovenského príjemcu. Predstavuje vhodný materiál pre záujemcov o štúdium macedónskeho jazyka v univerzitnom a mimouniverzitnom prostredí a môže byť nápomocná aj pri stimulácii rozvíjania slovensko-macedónskych kultúrnych vzťahov. Možno predpokladať, že si získa celý rad vďačných a zanietených používateľov.

prof. Mgr. Martina Ivanová, PhD.

Kniha, ktorú držíte v rukách, je prvá učebnica súčasnej macedónčiny určená pre slovenských študentov. Látka v učebnici je rozdelená do 29 lekcí, ktoré zahŕňajú jazykový materiál (lexikálny a gramatický), potrebný na dosiahnutie počiatočnej jazykovej úrovne (A1-A2) pri štúdiu cudzieho jazyka. Hlavným cieľom tejto učebnice je pripraviť študentov na praktické používanie macedónčiny v rôznych komunikačných situáciách. Učebnica je doplnená textami na čítanie a preklad. Macedónsko-slovenský slovník, ktorý bol zaradený na konci učebnice, je diferencno-frekvenčný, čiže obsahuje často používané slová, ktoré sa lexikálne a foneticky odlišujú od svojich slovenských ekvivalentov natol'ko, že slovenský študent s najväčšou pravdepodobnosťou neodhadne ich význam.

ISBN (print) 978-80-8127-419-0

ISBN (PDF) 978-80-8127-420-6

ISBN (EPUB)978-80-8127-421-3

